

УНІВЕРСИТЕТ ONLINE
ОСВІТА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА**

Факультет історії та філософії

**УНІВЕРСИТЕТ ONLINE.
ОСВІТА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ**

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 7 квітня 2021 року

Одеса – 2021

УДК 378.018.43:004]:616-036.21(082)
У592

Редакційна колегія:

І. В. Голубович, д. філос. н.

С. В. Куцепал, д. філос. н.

Л. М. Богата, д. філос. н.

Ф. А. Тихомірова, к. філос. н.

Упорядник, відповідальний редактор

О. С. Петриківська, к. філос. н.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету історії та філософії
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.
Протокол № 7 від 20.04.2021*

У592 **Університет online.** Освіта в умовах пандемії : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 7 квіт. 2021 р.) / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, ф-т історії та філософії ; редкол.: І. В. Голубович [та ін.] ; упоряд. і відп. ред. О. С. Петриківська. – Одеса : ОНУ, 2021. – 182 с.

ISBN 978-617-7883-03-5

Збірка містить тези доповідей, представлених на Міжнародну науково-практичну конференцію «Університет online. Освіта в умовах пандемії», яка відбулася 7 квітня 2021 року в місті Одеса (Україна) на базі факультету історії та філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Збірка адресована всім працівникам освіти: науково-педагогічним працівникам вищих навчальних закладів, докторантам, аспірантам, студентам, вчителям, всім, хто шукає можливості для вдосконалення та підвищення якості освіти і, як наслідок - підвищення зацікавленості в навчанні.

УДК 378.018.43:004]:616-036.21(082)

Тексти представлені в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів. За точність і достовірність викладеного матеріалу всю відповідальність несуть автори.

ISBN 978-617-7883-03-5

© Автори матеріалів, 2021

© Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова, 2021

ЗМІСТ

Ризики та перспективи навчального процесу під час критичних викликів сучасності

Куцепал С.В. Виклики дистанційної освіти	8
Мелков Ю. О. Сьогоднішня пандемія та стратегії розвитку вищої освіти	10
Пилипенко О. Є. Новий формат вищої освіти України в умовах пандемії	14
Повторева С.М. Мислення і свобода в умовах віртуальної (он-лайн) реальності	22
Маслікова І.І., Рогожа М.М. Етичні та етикетні аспекти проблем дистанційного навчання в університеті в умовах пандемії COVID 19	27
Нерубаська А.О. Біфуркаційний стан педагога в умовах пандемічної кризи.....	33
Махновець О.Г. Організація освітнього процесу в початковій школі під час карантину	37
Боровікова-Абажер О.В. З досвіду застосування технологій дистанційного навчання предметів соціально-економічного та гуманітарного циклу викладачами КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»	43
Козаков М.М. Освіта: кризи та перспективи у постковідному світі	47
Антропологічні аспекти цифровізації освіти	
Смирнов С.А. Человек и Цифра: Онтологический соблазн	54

Рубський В.М. Психологічні проблеми дистанційного навчання.....	63
Нівня Г.О. Виховна функція вищої школи в добу цифровізації освіти.....	67
Спасский И.Д. Цифровая тоталитарность мышления: философская критика киборгизации человека и пути ее преодоления в условиях онлайн обучения.....	70
Федорова К.Г. Дистанционное обучение – панацея или вред?	75
Афоніна Є.С., Васильєв Д.В. Аналіз відношення студентів до навчання в умовах пандемії.....	79
Еремей-Березовски А. Конфигурации развития мотивации для самообучения у преподавателей в контексте оценки ИТ в преподавательской деятельности.....	84
Освіта і культурна логіка Інтернету	
Ніколаєнко Я.М. Електронне освітнє середовище: світові тенденції розвитку онлайн-освіти.	90
Пиковер А.В. Интернет-образование в КНР.....	95
Овчаренко С.В. Онлайн освіта як нова культурна практика.....	99
Чурсінова О.Ю. Використання інтерактивних методів навчання в вищому навчальному закладі.....	104
Кришевська Л. Зміст і сенс. По той бік екрану.....	107
Чернилевская И.А. Практики визуализации мышления через художественное слово в условиях онлайн обучения.....	112

Nezhenska K. Museum as online learning platform.....	115
Штирбул В.Ю. Особливості дистанційного навчання в сфері мистецтва.....	120
Sirghi A., Sirghi S. The use of ICT in distance adults English language teaching and learning	126
Університет майбутнього: вимоги до викладача та студента	
Богата Л.Н. Наше Новое время: университет online.....	133
Надибська О.Я. Дистанційне навчання: проблеми і можливості.....	139
Тихомірова Ф. А. Дистанційне викладання філософії як виклик для класичного університету.....	143
Запорожцева Л.Е. Роль маркетинга впливння (influencer marketing) в університеті майбутнього	148
Мазур Л.О. Університети і влада: історичні та сучасні аспекти взаємодії.....	151
Черновалюк И.В. Инновационный подход к организации языковой подготовки иностранных студентов.....	156
Адаменко Н.Б. Стратегічне мислення і дослідницька компетентність студентів ЗВО.....	162
Тарасов А.А. iUNIVERSITY: симулировать нельзя эмулировать.....	166
Уткин О.С. Образование on-line: Открытая философская школа.....	172
Петриковская Е.С. Изобрести университет заново	178

**РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
ПІД ЧАС КРИТИЧНИХ
ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ**

Куцепал Світлана Вікторівна

доктор філософських наук,

академік Української академії наук,

*професор кафедри теоретико-правових дисциплін Полтавського
юридичного інституту Національного юридичного університету імені*

Ярослава Мудрого

м. Полтава, Україна

svetlanakutsepal@gmail.com

ВИКЛИКИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Вже більше року українській освітянській загал працює в умовах дистанційної освіти, поступово напрацьовуючи вміння та навички, які ще рік тому здавалися неможливими, а тепер перетворилися на знайомі та буденні.

Дистанційне навчання (дистанційна освіта)— сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) від тих, хто навчає, до тих, хто навчається.

Основні принципи дистанційної освіти: інтерактивна взаємодія у процесі роботи, надання студентам можливості самостійного освоєння досліджуваного матеріалу, а також консультаційний супровід у процесі дослідницької діяльності.

Визначальну роль у підготовці та проведенні он-лайн занять відіграє наявність технічних засобів (гаджетів) як у викладача, так і у студента, а також вміння користуватися ними, значним фактором також є наявність доступу до стабільного Інтернету.

Дистанційне навчання має як переваги, так і створює певні виклики для викладача, про які варто поговорити більш детально і які можна умовно розподілити на чотири групи – психологічні, етичні, когнітивні та технологічні.

До психологічних можна віднести дискомфорт від відсутності зорового контакту (важко читати лекцію і не бачити, як сприймається матеріал), безкарність віртуального спілкування, адже вимкнена камера «звільняє» від відповідальності (при вирішенні тесту або контрольної роботи студент має можливість скористатися додатковим матеріалом, викладач не може це проконтролювати), також досить важко звикнути до спілкування з аватаркою.

Серед етичних проблем найважливішою можна вважати відсутність правил поведінки в форматі он-лайн навчання та відсутність безпосереднього контакту між викладачем та студентом.

Когнітивні проблеми – в умовах дистанційного навчання не всі студенти здатні мобілізуватися на навчання (в умовах реального часу викладач має значний вплив на цю здатність), рівень самоорганізації різний, тому як наслідок – бінарність успішності, що проявляється в суттєвому зменшенні частки студентів, які в умовах реального часу отримували оцінку «добре» або «задовільно». В умовах он-лайн навчання зазвичай можна поставити лише «відмінно», для тих студентів, хто зміг самоорганізуватися, або «незадовільно».

Технологічні проблеми пов'язані з доступністю та функціональністю гаджетів, наявністю якісного інтернету, велике значення має і наявність облаштованого місця для занять.

Підсумовуючи, варто зазначити, що дистанційне навчання вже стає реальністю, після закінчення пандемії елементи дистанційного навчання та основні напрацювання залишаться в освітянському арсеналі.

Мєлков Юрій Олександрович

*доктор філософських наук, старший науковий співробітник відділу
дослідницької діяльності університетів, Інститут вищої освіти
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна*

uka7777@gmail.com

СЬОГОДЕННА ПАНДЕМІЯ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ситуація, пов'язана з COVID-19, призвела до змін у багатьох сферах життя, включаючи й вищу освіту. Ще на самому початку пандемії соціологи та політологи висловлювали думку про те, що після карантину світ вже ніколи не буде таким, яким він був до цього, – і цей прогноз потрохи починає виправдовуватися. Окреслюючи наявні риси ситуації, що склалася, не можна не зазначити, що вони зовсім не становлять собою щось якісне нове для сьогоденного суспільства, таке, що було повністю відсутнє до 2020 року, – скоріше, пандемія виступила каталізатором змін, які вже назріли, та виявила й актуалізувала давно присутні проблеми та тенденції.

По-перше, слід указати на те, несподівана пандемія та реакція на неї з боку урядів різних країн наочно демонструють усі ті ризики та труднощі, що пов'язані з прийняттям рішень у ситуації сучасного світу, що характеризується за допомогою англomовного акроніму VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity – тобто, мінливість, невизначеність, складність і неоднозначність). Просто кажучи, за такої ситуації немає та не може бути рецептів ефективних дій, а відповідно – і готових знань і гарантованих приписів! А значить, за таких умов ключового значення набуває власне людська особистість – її здатність творчо, критично, самостійно підходити до розв'язання нових, неочікуваних проблем, на протигагу простій обізнаності у певній окремій галузі, на розвиток

якої й спрямована ще великою мірою сьогоденна вища освіта. Наявна пандемія наочно демонструє необхідність зміщення акцентів у вищій освіті – з формування окремих «фахових компетенцій» на виховання цілісної культури людської особистості, цілком відповідно до класичних уявлень про місію університету.

По-друге, значні соціальні та екологічні наслідки може мати й вимушений перехід до дистанційної форми роботи у фахівців із не такого вже й невеликого переліку спеціальностей. Ідеї того, що шлях чи навіть революційний рух до «екологічної цивілізації» вимагає здійснення деурбанізації сучасної техногенної цивілізації, лунали ще в середині минулого століття, – але тривалий час вони виглядали занадто утопічними для того, щоби серйозно розглядатися кимось іншим, окрім лише академічних філософів в університетських «баштах зі слонової кістки». Проте, вже розвиток інформаційних технологій на початку ХХІ століття перетворив подібні ідеї з мрії на реальність, відкривши можливість того, щоби фахівці (принаймні, у деяких галузях сфери послуг і творчих спеціальностей – число яких, між тим, постійно розширюється) мешкали не у великих і забруднених містах, а в невеличких, «людиномірних» «еко-поселеннях», жили би на природі у приватних будиночках і працювали би відповідно до свого власного індивідуального графіку в дистанційному режимі, не користуючись транспортом на двигунах внутрішнього горіння зі шкідливими викидами в атмосферу й не витрачаючи свій вільний час на те, щоби добиратися таким транспортом на роботу та додому. Більше того: здається, що й деякі великі корпорації, які раніше змушували своїх працівників відвідувати робочі місця та залишатися на них протягом належних восьми годин (що виступало вимогою не стільки змістовною, пов'язаною з результативністю праці, скільки формальною, такою, що відносилася скоріше до командно-адміністративних питань стандартизації та підтримки дисципліни), – ці корпорації переконалися, що дистанційна

робота є не лише більш безпечною в медичному плані, але й більш ефективною в економічному. Окрім іншого, така трансформація у формі праці сприяє й лібералізації демократизації суспільства, мінімізуючи авторитарні тенденції керівництва та сприяючи становленню workplace democracy.

По-третє, – і це вже стосується вищої освіти безпосередньо, а не лише опосередковано, – багато хто з означених фахівців виявився не досить готовим до праці та до навчання в дистанційному режимі. І мова йде не тільки про необхідність окремого навчання використанню комп'ютерних приладів і відповідних програмних засобів, а й про необхідність виступати повноцінним суб'єктом своєї життєдіяльності, вміти ефективно планувати, самоорганізовувати свою працю та свій режим дня. Багато українських студентів і викладачів виявилися не до кінця готовими працювати та навчатися в автономному – й у тому числі онлайн-режимі, оскільки звикли до лінійних, командно-адміністративних методів роботи та навчання. Ці останні добре та плідно працювали за доби Модерну, яка вимагала однаковості, стандартизації та масовізації, але виявилися не здатними впоратися з настановами зазначеної вище ситуації нелінійності та невизначеності, яка потребує принципово іншого – індивідуального, особистісного підходу (зокрема й у сфері вищої освіти). Зрозуміло, що йдеться не лише про автономію закладу вищої освіти від адміністративних закидів урядових органів, за інерцією схильних регламентувати та формалізувати навчальний процес аж до останніх дрібниць, але й про автономію кожного студента та викладача, про формування в них належного рівня самосвідомості та самодисципліни, які нівелюють потребу у будь-якій зовнішній регламентації. На жаль, у вітчизняних реаліях і викладач, і студент звикли звертатися та бути частиною певної маси, тоді як сьогодні на порядку денному постає питання про індивідуальне навчання та безпосереднє міжособистісне спілкування

(що воно, як це не парадоксально, може бути відсутнім при аудиторному відвідуванні занять і присутнім у спілкуванні в дистанційній онлайн-формі).

Все зазначене може призвести до певних змін у методології наукових досліджень та у стратегії розвитку сучасної вищої освіти. В якості кінцевого результату навчального процесу в сучасному університеті вже недостатньо мати окремий набір «компетенцій», тобто визначених знань і навичок, що їх випускник повинен набути відповідно до ідей ХХ століття. Замість цього ми тепер повинні зважати на цілісну особистість, наділену певними людськими якостями, цінностями, схильностями до відповідних способів існування та стилів життя, які дозволять людині вирішувати виклики нових, мінливих обставин. Від парадигми та методів «інформування», як у формі класичної односторонньої взаємодії «вчитель – учень», де перший передавав окремі знання та вміння другому, тепер ми переходимо не стільки до суб'єкт-суб'єктної взаємодії (де два демократично рівні учасники навчального процесу обмінюються знаннями та думками), але до третьої парадигми вищої освіти, пов'язаної з модерацією. Замість того, щоб бути наставником, який володіє унікальними знаннями та здатний передати їх наступному поколінню, університетський професор стає науковим керівником, який повинен допомогти студентам знайти свій шлях у безмежному океані доступної інформації, щоб вони могли вибрати та створити власні особисті знання з подібної інформації, як-от у системі онлайн-навчання. Мабуть, всі чи майже всі технологічні засоби для реалізації означеного підходу зараз у наявності, і справа – за розвитком автономної особистості, здатної мислити, творчим, самостійним, критичним чином, виховання якої й виступає чи не вирішальною настановою розвитку сьогоденної системи вищої освіти.

Пилипенко Олександр Євгенійович

доктор історичних наук, професор

Національний університет харчових технологій,

м. Київ, Україна

pylypenko08@ukr.net

НОВИЙ ФОРМАТ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

У 2020 р. весь світ опинився перед новими викликами-необхідністю виходу із важкої затяжної економічної кризи, боротьби з новим коронавірусом і подолання пандемії. В цих складних умовах єдиним способом уникнути масових заражень здобувачів, викладачів і працівників вищих навчальних закладів виявилась дистанційна форма навчання. Дистанційна освіта, запроваджена через карантин, показала прогалини в системі української освіти. Викладачі не мали навичок проведення онлайн-занять. У різних вузах були різні стартові можливості. Життєва потреба отримання вищої освіти дистанційно виникла давно і пов'язана вона з необхідністю навчатися без відриву від виробництва, отримання освіти людьми з обмеженими можливостями та тими, що перебувають за кордоном або у місцях позбавлення волі. Таку можливість надає дистанційне навчання, яке здійснюється завдяки інформаційно-освітнім технологіям і системам комунікації. Саме тому в останні роки одним з пріоритетних напрямів модернізації вищої школи є дистанційне навчання [1].

Дистанційна форма навчання має ряд беззаперечних переваг. Зокрема, здобувач вищої освіти може навчатися у зручний для нього час, звичному оточення та у відносно автономному темпі. Варто врахувати також і нижчу вартість такого навчання, оскільки відпадає потреба в

оренді приміщень, оплаті значної кількості персоналу та економію часу. До позитивних рис дистанційного навчання слід віднести:

1. Гнучкий графік і можливість організувати навчання у зручний час і в зручному місті.
2. Паралельність – навчання можна поєднувати з професійною діяльністю.
3. Масовість – можливість зібрати велику аудиторію здобувачів та слухачів, організувати спілкування за допомогою телекомунікаційного зв'язку здобувачів між собою та з викладачами.
4. Технологічність – використання в навчальному процесі нових досягнень інформаційних технологій, які сприяють входженню людини у світовий інформаційний простір.
5. Інформаційність – можливість використовувати нетрадиційні джерела інформації.
6. Якість – за допомогою сучасних навчально-методичних матеріалів та технічних засобів навчання можна досягнути високої якості освіти у вищому навчальному закладі. Вона ніяк не поступається очному навчанню. Дистанційна форма навчання як жодна інша форма усіляко сприяє виробленню навиків самоосвіти у молодого покоління. Важливе значення в умовах світової економічної кризи має економічність і доступність дистанційного навчання в Україні [2].

Дистанційне навчання набуло широкого поширення у багатьох країнах світу. Наприклад, у США, Канаді, Китаї як альтернативу традиційному навчанню створено віртуальні університети, де кожен студент може отримати освіту за основними дистанційними курсами на базі будь якого університету. В країнах Європейського Союзу створено відкриті університети дистанційної освіти – навчальні заклади, де реалізують дистанційні програми. Методики такого

навчання передбачають застосування нових інформаційних технологій, які включають супутникове телебачення, комп'ютерні мережі, мультимедіа, тьютерські та інформаційні центри тощо. Зазначені форми дистанційного навчання відкривають нові перспективи для розвитку самоосвіти студентів [3, с. 77]. Суттєво змінюється в цьому навчальному процесі і роль викладача. На нього покладаються такі функції, як координування пізнавального процесу, коригування курсу, що вивчається, консультування слухачів під час впорядкування індивідуального навчального плану, керування їхніми навчальними проектами тощо. Він допомагає здобувачам у їхньому професійному самовизначенні.

Використання мережевих технологій дозволяє здобувачу будувати свою стратегію вивчення навчальної дисципліни та сприяє не тільки засвоєнню студентами знань, умінь, навичок, форм професійної поведінки та особистих якостей як майбутнього керівника. Дослідження вітчизняними вченими умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців засобами мережевих технологій дозволило установити, що впровадження навчально-методичного комплексу, який містить дистанційні курси, розроблені засобами Moodle з використанням модульного підходу, представлення знань як динамічної, мультимодальної структури сприяє набуттю здобувачами досвіду самостійного поповнення та оновлення професійних знань, особистісної відповідальності за навчальний процес [4].

Модульне навчання базується на позиціях діяльнісного, гнучкого підходу до визначення послідовності засвоєння навчального матеріалу, а сам модуль визначається як цілісна конструкція, що поєднує навчальний зміст і технологію оволодіння ним. Важливим критерієм побудови модулю є структурування діяльності студента в логіку етапів засвоєння знань: сприйняття, розуміння, осмислення, запам'ятовування, застосування, узагальнення, систематизація.

Ця технологія базується на модульному підході, широкому застосуванні сучасних інформаційних технологій та характеризується тим, що у ній використовуються:

- 1) глосарне навчання: система засвоєння фактів і понять, що входять до професійних словників;
- 2) оглядове навчання: побудоване на використанні оглядових лекцій, допомагає здобувачу створити цілісну картину галузі знань та діяльності, що вивчається;
- 3) алгоритмічне засвоєння знань: навчання, побудоване на засвоєнні алгоритмів професійних умінь;
- 4) розвиваючий тренінг: спонукає студента до самостійного пошуку інформації, її творчого осмислення та самостійних дій у постійно змінних умовах;
- 5) контроль знань: поточний, модульний і підсумковий [5].

Система дистанційного навчання Moodle має багато можливостей для здобувачів та викладачів. На платформах системи управління навчанням Moodle здобувачі отримують: 1) доступ до навчальних матеріалів (тексти лекцій, завдання до практичних/семінарських та самостійних робіт; додаткові матеріали (книги, довідники, посібники, методичні розробки) та тестових завдань; 2) засоби для спілкування та групової роботи (форум, чат, семінар, вебінар); 3) можливість перегляду результатів проходження дистанційного курсу студентом; 4) можливість перегляд результатів проходження тестів; 5) можливість спілкування з викладачем через особисті повідомлення, форум, чат; 6) можливість завантаження файлів з виконаними завданнями [6].

Електронні навчальні курси, розроблені викладачем:

- розширюють можливості традиційного навчання;
- роблять навчальний процес більш різноманітним;
- дозволяють підвищити ефективність самостійної роботи студентів, рівень мотивації до навчання, стимулювати розвиток

їх інтелектуального потенціалу;

- автоматизувати процес контролю та оцінювання здобутків учнів.

Виходячи з цього, дистанційне навчання має низку переваг у порівнянні з традиційним навчанням: передові освітні технології, доступність джерел інформації, індивідуалізація навчання, зручна система консультування, демократичні стосунки між студентом і викладачем, зручний графік та місце роботи.

Впровадження дистанційних технологій у навчальний процес спрямоване на глибше розуміння навчального матеріалу; формування таких компетенцій як: комунікативні (безпосереднє спілкування за допомогою засобів мережі), інформаційні (пошук інформації з різних джерел та можливість її критичного осмислення), самоосвіти (вміння навчатись самостійно). Окрім того, дистанційне навчання виконує й виховну функцію – сприяє формуванню провідних якостей особистості: активність, самостійність, самовдосконалення, творчість. За умови дистанційного навчання активна роль викладача не зменшується, оскільки він має визначити рівень знань здобувача, та прийняти рішення щодо коригування програми навчання з тим, щоб домогтися найкращого засвоєння пройденого матеріалу. Інформатизація процесу освіти та новітні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) за умови повного їх використання та введення до освітнього процесу, докорінно змінюють перебіг життя суспільства.

За потреби студент може отримати консультативну допомогу викладача, спілкуючись з ним в онлайн режимі, безпосередньо використовуючи інтернет як засіб зв'язку (web-чат, IRC, ICQ, інтерактивне TV, web-телефонію, Telnet).

Для успішного проведення дистанційного навчання в Національному університеті харчових технологій успішно використовується система MOODLE. Досвід використання дистанційної форми навчання в Національному університеті харчових технологій довів її ефективність.

Застосовуючи дистанційну форму навчання потрібно використовувати різноманітні її види. Найбільш поширеними є наступні види дистанційних технологій:

- чат-заняття, які проводяться синхронно, коли всі учасники мають одночасний доступ до чату;
- веб-заняття, або дистанційні лекції, конференції, семінари, ділові ігри, практикуми та інші форми навчальних занять, що проводяться за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей інтернету;
- відео-конференції, що проводяться, на основі списків розсилки з використанням електронної пошти. Для навчальних відео-конференцій характерно досягнення освітніх завдань [7]. Елементи дистанційного навчання все більше застосовуються в навчальних курсах гуманітарних дисциплін.

Проте, система дистанційного навчання має і недоліки. Жодна техніка не в змозі замінити безпосередній контакт із здобувачами. Немає можливості перевірити, чи самостійно людина працює, виконує завдання чи йому хтось допомагає. Тому остаточний контроль якості знань все ж таки проводиться на очній сесії. Крім того, не у всіх населених пунктах нашої держави є можливість доступу до мережі Інтернет-зв'язку. При дистанційному навчанні важко здійснювати постійний контроль за роботою здобувачів та організувати дискусії. Саме тому дистанційна форма потребує особливої самоорганізованості та вміння розрахувати свій час. Одна з головних проблем запровадження інноваційних форм навчання це вибір оптимального співвідношення найкращих традицій наявної освітньої системи, сучасних педагогічних інновацій та інструментарію інформаційно-комунікаційних технологій.

Таким чином, пандемія змінила звичайні будні усіх країн Європи. Студенти були позбавлені доступу до бібліотек. Це ускладнило завершення курсових проєктів. Спалах пандемії припав на літній

семестр в українських вузах, тому довелося налагоджувати роботу у новому форматі. Дистанційне навчання орієнтоване на впровадження в навчальний процес принципово нових інтерактивних моделей навчання, що передбачають проведення конференцій, дискусій, тренінгів та інших видів діяльності з комп'ютерними та нетрадиційними технологіями. Це зволяє знизити кількість аудиторних занять у загальному навантаженні здобувачів і звільнити час для більш активної самостійної роботи, забезпечити індивідуалізацію навчання. Як свідчить практика і наукові дослідження, тенденція навчання чітко розвивається в напрямку змішаного навчання як процесу, котрий створює комфортне інформаційне освітнє середовище, системи комунікацій, що надають всю необхідну навчальну інформацію. Така організація процесу навчання припускає інший підхід до навчання, зокрема: самостійність пошуку, аналізу, систематизації та узагальнення інформації, самоорганізацію й самоконтроль. На сьогоднішній день дистанційна освіта розвивається, удосконалюється та охоплює різні групи населення і дозволяє українцям навчатися протягом всього життя. Значну допомогу надають соціальні мережі. У найближчі десятиліття освіта і навчання сильно зміняться. Людство заходить у третю промислову революцію, в якій людська діяльність наповнена новими технологіями, професіями, завданнями. Університети повинні адаптуватися до нових змін.

Література

1. Положення про дистанційне навчання (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 21.01.2004 № 40) [Електронний ресурс] // Режим доступу :<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18>
2. Власенко І. Г. Впровадження дистанційного навчання – вимога сучасності // Дистанційне навчання як сучасна освітня

- технологія. Матеріали міжвузівського вебінару 31 березня 2017 р. – Вінниця, 2017. – С.12-14.
3. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України / В.Ю. Биков // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : Монографія / В.Ю. Биков, О.О. Гриценчук, Ю.О. Жук та ін. / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. – К. : Атіка, 2015. – С. 77–100.
 4. Що таке дистанційна освіта: як вона працює? [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.vsemisto.info/osvita/2355-sho-take-vysha-osvita-jak-vona-prazjuje>.
 5. Олійник Л. Дистанційна освіта – переваги та недоліки [Електронний ресурс] / Л. Олійник. – Режим доступу : http://liyalno1.blogspot.com/2013/03/blog-post_24.html.
 6. Болюбаш Н.М. Фактори та умови формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інформаційного середовища Moodle [Електронний ресурс] / Н.М. Болюбаш // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – № 3 (17). – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em17/emg.html>.
 7. Відділ дослідження і проектування навчального середовища ПТЗН АПН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/nauk.html>.

*Повторева Светлана Михайловна
доктор философских наук, профессор,
профессор кафедры философии
Национальный университет «Львовская политехника»
г. Львов, Украина
vedmedja@ukr.net*

МЫШЛЕНИЕ И СВОБОДА В УСЛОВИХ ВИРТУАЛЬНОЙ (ОН-ЛАЙН) РЕАЛЬНОСТИ

Внезапное изменение привычных форм нашей жизни, в том числе работы образовательной системы, поставило немало вопросов философского характера, в том числе об особенностях мышления и свободе человека в современном виртуализированном мире, в котором техносфера становится доминирующим фактором бытия.

Одной из первых операций мышления в процессе формирования понятий является различение. В он-лайн реальности современного мира эта интеллектуальная процедура, принципиально важная для человеческого разума, постепенно утрачивает свое значение. В прошлом человек отличал себя от машины, считал машину чем-то чужим. Иногда люди бунтовали против машин, объединялись, чтобы отстоять свою идентичность и свои права в борьбе одних представителей общества против других. В он-лайн реальности человек не протестует против компьютеров, сливается с ними, охотно заменяет живую коммуникацию с другими людьми виртуальностью. «Новые технологии, новые машины, новые изображения, интерактивные экраны вовсе меня не отчуждают, - отмечает Ж.Бодрийяр. - Вместе со мной они составляют целостную окружность ... Видео, телевидение, компьютер составляют единое целое с телом, вплоть до того, что становятся генетически его частью...» [1, с.85].

Образ окружности приводится философом для того, чтобы показать, что в он-лайн реальности человек и машина находятся в замкнутом пространстве. Коммуникация с сетями и экранами – это отношения в пределах окружности, из которой нет выхода за пределы данной структуры, то есть отчуждение от нее невозможно. Мы имеем дело с некой новой формой несвободы и даже рабства. Возникает вопрос, кто в этом отношении кого поработывает, «идет ли здесь речь о человеке или о машине» [1, с.86].

Как такая ситуация отражается на мышлении? Почему люди не бунтуют против этого вида рабства? Очень многие приняли зависимость от технических устройств спокойно или даже с радостью. Новые возможности этих устройств, преимущества, демонстрируемые компьютерами, освобождают нас, во-первых, «от разума природного; гипертрофируя операционный процесс мышления» [1, с.86], во-вторых «от двусмысленности мысли и от неразрешимой загадки ее отношений с миром» [1, с.86].

Распространение он-лайн технологий по-новому ставит вопрос о свободе. Наверное, создатели технических устройств думали о большей свободе человека, о его господстве над миром природы. Но ещё в те времена, когда виртуальные технологии не были такими могущественными, в художественных произведениях в жанре фантастики популярны были картины порабощения людей роботами или же их заговора против людей. Сегодня многие не замечают, что процесс порабощения уже происходит. Фантасты и некоторые философы (к примеру, М.Хайдеггер в рассуждениях о технике) предвидели подобное будущее, но наступление машин произошло как-то незаметно, не как вторжение легионов роботов или пришельцев из космоса, а в иных формах, совершенно не вызывающих протеста.

Главная опасность состоит в утрате человеком свободы воли, в том, что с помощью технических устройств проблемы свободы как будто

уже нет. Человек в виртуальной (он-лайн) реальности не является «ни субъектом, ни объектом, ни свободным, ни отчужденным» [1, с.86]. Восхищаясь работой машин, мы не замечаем, что утрачиваем свободу, свою человеческую идентичность. Ведь важнейшими ее составляющими, экзистенциалами человеческого бытия являются свобода и мышление.

С мышлением, которое начинается с различения, происходят трансформации. Если нет больше разницы между субъектом и объектом, Я и Другим (в виртуальной коммуникации), мужчинами и женщинами (в виртуальном исчезает половая дифференциация), то мы попадаем из мира различий «в искусственный рай сходств» [1, с.86].

Не является ли такое положение порабощением? В классическом понимании рабство не было абсолютным приговором. Человек мог противиться своей участи, восставать, наконец, сбрасывать с себя цепи рабства. В интеллекте человека всегда присутствовал элемент несогласия, протеста, противоречия. Не об этом ли свидетельствует протест первых людей в раю против Бога? Возможно ли нечто подобное в ситуации нынешней теснейшей коммуникации людей и машин? Осталось ли у людей достаточно природного мышления и собственной воли, чтобы осознать опасность порабощения, чтобы изменить ситуацию, не допустить вытеснения отношений человека с человеком отношениями человека и машины?

Угроза свободе человека со стороны виртуальной реальности существует и в связи с тем, что Ж. Бодрийяр называет порнографией «информации и коммуникации, схем и сетей, ... функций и предметов в их считывании, их подвижности, их доступности, их регуляции, их поливалентности, в их принудительной сигнификации» [2, с.92]. Когда человек надевает наушники, вся сеть стремится привлечь его внимание, навязывается ему. Множество каналов конкурируют, чтобы войти в контакт, эфир становится перенасыщенным, каналы

не взаимодействуют, информация становится избыточной. Вроде бы полная свобода выбора. Но со свободой происходит нечто обратное: в этой ситуации невозможно осуществить выбор. Понятие свободы утрачивает смысл. Человек уже не знает, что ему хочется смотреть и (или) слушать, «настолько насыщен эфир, настолько силен натиск всего того, что хочет быть услышанным» [2, с.93].

Если обратить эти рассуждения на ситуацию в образовании, можно констатировать, что молодое поколение, воспитанное на компьютерах, избытке информации в сетях, демонстрирует большие успехи в операциональной составляющей мышления. Но при этом у многих очень мало развивается абстрактное мышление, способность формулировать мысли, невелик интерес к парадоксам, противоречиям мысли. Вместо тренировки памяти, выработки навыков размышлять над сложными вопросами, формирования вкуса к собственным решениям – одним словом стремления «жить своим умом» - можно обратиться к компьютеру, и, следовательно, отдавать техническому устройству весьма важные участки своего человеческого бытия. Снижается способность рассуждать, связно говорить, грамотно писать, ослаблены рефлексия, формирование ответственности. Если недостаточно развиты интеллект и духовные способности, нет и стремления к этим областям человеческой деятельности. Тогда жизнь уходит в материальное, бездуховное существование. И это погрязание в материальном прекрасно сочетается с пребыванием в виртуальной реальности. Хотя и интенсивность материальной жизни также снижается: ухудшается здоровье тела, ослабляется стремление к семейной жизни и продолжению рода, ведь технические устройства поглощают много времени и энергии, которые ранее шли на материальную жизнь человека

Иной раз кажется, что тотальная виртуализация является выражением разочарования людей в возможностях своего разума. Устроение лучшего будущего доверяется машинам. Но есть ли место

человеку в этом будущем, переполненном машинами, ожиревшими, по выражению Ж. Бодрийяра, виртуальными структурами?

Литература

1. Бодрийяр Ж. Прозрачность зла; пер. с фр. М.: Добросвет, Изд-во «КДУ», 2009. 387 с.
2. Бодрийяр Ж. Фатальные стратегии; пер. с фр. А. Качалова; науч. ред. текста к. ф. н. Д. Дамте. М.: РИПОЛ классик, 2017. 288 с.

Маслікова І.І.

доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри етики, естетики та культурології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

i.i.maslikova@gmail.com

Рогожа М.М.

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри етики, естетики та культурології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

mrogozha@ukr.net

ЕТИЧНІ ТА ЕТИКЕТНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID 19

В умовах пандемії COVID 19 у 2020–2021 рр. університетська освіта стикнулася з рядом викликів. Розглянемо ті, які стосуються моральних (у даному тексті поняття *моральний* та *етичний* розглядаються як рядоположні) та етикетних питань.

Етикетними ми будемо називати питання, які виходять на елементарні правила ввічливості, що забезпечують прийнятні форми поведінки, підтримують існуючі в суспільстві уявлення про пристойне. Загалом, етикет регулює безособові стосунки між людьми, форми взаємного поводження, поведінки у певних ситуаціях, зокрема, ділових і службових стосунках.

На відміну від етикету *мораль* стосується відносин, в яких людина проявляє себе не формально, не ситуативно, не копіюючи когось, а як особистість. Мораль говорить не просто про пристойне, а про належне, про те, як людям слід вчиняти на основі *морального вибору*. У

особи немає наперед пробачення того, що вона робить, немає готових відповідей. Вона все пропускає через себе і приймає рішення. Оскільки немає готових відповідей, кожен шукає для себе прийнятний варіант, на основі свого знання, досвіду і конвенційних установлень в організації. Виокремимо три групи етичних проблем, які визначили дистанційне навчання підчас пандемії COVID 19.

1. Етичні проблеми, похідні від нових форм аудиторної роботи. Йдеться про включення університетського викладача у виховний процес. У вищій школі, де немає окремо виховної роботи зі студентами, викладач виховує власним прикладом. Виховання здійснюється через комплекс взаємодій в аудиторній і позааудиторній роботі. У процесі спілкування викладача зі студентом закладаються навички, що сприяють формуванню емоційної стабільності майбутніх фахівців, проявам у них співчуття, самодисципліни, самообмеження тощо. У цьому процесі акцентується особистісна складова взаємодії викладача і студента. Вплив на особистість студента задається власним прикладом викладача, через наслідування студентами його моделей поведінки, ставлення до професії, до інших людей у процесі професійної діяльності тощо.

У дистанційному навчанні редукується особистісна складова взаємодії, вона опосередковується гаджетами і відбувається часто у формах активності, що виключають особистісний компонент. Сама суть спілкування як зорового, емоційного контакту нівелюється у чорному моніторі з підписаними іменами і прізвищами, оскільки на лекції студенти зазвичай присутні із вимкненими відеокамерами і мікрофонами. Вимкнені відеокамери є проблемою і для викладача, і для студента. Для викладача не бачити своєї аудиторії, не вловлювати звуків реакції на сказане є справжнім випробуванням, адже він звик відчувати студентів, читати лекцію для кожної аудиторії.

Студенти сприймають вимкнену камеру як незалежність від спостереження. Заклик увімкнути камеру вважають примусом,

що суперечить тому, як розуміється академічна свобода. У студента є відчуття присутності на занятті, але вимкнена камера звільняє від необхідності участі в ньому.

2. Спроможність студентів переорієнтуватися на форми роботи, в яких багато залежить від здатності самоорганізуватися на навчання. Нестача самодисципліни означає, що студенти часто не потрапляють на заняття, не виконують вчасно роботи саме через свою неорганізованість. За останній рік частка таких студентів збільшилася, як видається, через більшу залежність онлайн навчання від самопримусу.

3. Технічні перепони, що зумовлюють етичні проблеми.

(1) Відсутність безперебійного інтернет-покриття.

(2) Відсутність облаштованого місця для навчання онлайн.

(3) Доступність гаджетів. Не у всіх студентів є персональний гаджет, який би вони не ділили з іншими членами родини. Більшість студентів використовують під час навчання мобільні телефони. Однак з телефону значно ускладнюється сприйняття презентацій і використання дошки, і не всі завдання можна якісно виконати на ньому. Утруднений доступ до ноутбуків та персональних комп'ютерів позбавляє можливості студентів якісно виконувати завдання.

Несправедлива нерівність у доступі до знання у майбутньому веде до нерівності доступу до посад. Нині неможливо відслідкувати, чому вимкнена камера - відсутня/зламана камера у гаджеті, незадовільні житлові умови, небажання вчитися тощо.

Щодо етикетної складової, вона у дистанційному навчанні представлена мережевим етикетом, який під час пандемії формується конвенційно, узгоджується в режимі реального часу. Мережевий етикет необхідний для того, щоб освітній процес був зручним, зрозумілим, прийнятним для всіх його учасників та продуктивним, щоб забезпечувалася висока якість освітнього процесу та формувалася культура спілкування. Він має форму *настанов та порад* для всіх

представників академічної спільноти і охоплює *основні онлайн-сфери* навчального процесу.

На основі досвіду провідних університетів світу, які пропонують правила поведінки у дистанційному навчанні під час пандемії можна запропонувати такий ескіз етикетних норм онлайн-навчання для університетських реалій в Україні.

1. *Правила організації онлайн-занять.* До початку занять слід здійснити технічну підготовку до відео-зустрічей: зареєструвати конференцію, надіслати посилання, необхідні матеріали; облаштувати робоче місце: онлайн-лекція або заняття слід проводити в тихому, зручному місці, де немає зайвих звуків та є доступ до електромережі. На початку онлайн-занять слід налаштувати камери, перевірити звук, домовитися про додаткові канали інформації на випадок технічних збоїв. Під час онлайн-занять варто використовувати інструменти для спільної роботи, створення приміток та виконання занять (Google-документи, онлайн-дошки тощо).

2. *Правила спілкування під час онлайн-занять.* На початку онлайн-зустрічі варто узгодити формат спілкування, зафіксувати роль чату або функції «піднятої руки», нагадати про необхідність увімкнути камери та підписатися власними іменами. Під час онлайн-зустрічі слід періодично звертатися до аудиторії, щоб стимулювати її увагу. Під час спілкування зі студентами варто дати час для відповіді, оскільки можуть бути технічні проблеми передачі звуку, слід підтримувати зоровий контакт та мінімізувати свої рухи, слідкувати за тим, щоб під час виступів одного у всіх інших мікрофони були вимкнені. Під час спілкування в чаті варто слідкувати, щоб всі повідомлення були пов'язані із темою занять.

3. *Правила електронного листування.* Студенту у листі викладачеві слід фіксувати назву теми листа, до адресата звертатися, використовуючи імена та титули викладачів, у формі листа обмежувати використання шрифтів і кольорів, не використовувати CAPS LOCK,

оскільки складається враження, що адресант підвищує тон та кричить. У листі варто обмежувати використання смайлів та абревіатур, мінімізувати жарти та не використовувати сарказм, гумор, що можуть сприйматися як образа. Необхідно перевіряти орфографію, граматику, логіку та прозорість повідомлення. Перед тим, як поставити викладачу запитання, варто спробувати самим розібратися в питанні. Електронна пошта використовується для фактичної інформації, а не вирішення «чутливих» та дипломатичних питань. Важливо пам'ятати, що все, що потрапляє в інтернет, може бути відкритим для всіх, тому не можна розповсюджувати конфіденційну інформацію. Не можна пересилати свої листи третім особам без їхньої згоди. Можна писати лише те, що можна сказати віч-на-віч при особистому спілкуванні. Електронні листи, відправлені через сервіс корпоративної університетської пошти, є еквівалентними відправленим на фактичну університетську адресу. Такі листи віддзеркалюють репутацію Університету. Підписувати свої листи слід, вказуючи ім'я та належність до групи / посаду.

В умовах дистанційного навчання необхідно перевіряти пошту впродовж робочого дня і не надсилати робочі листи у неробочий час, вихідні та на свята. Нормально, коли на лист із нетерміновою інформацією не відповідають впродовж 3-х робочих днів.

4. *Правила участі в групових онлайн-обговореннях.* Не можна використовувати образливі, дискримінаційні, нецензурні, вульгарні висловлювання, повідомлення та зображення. Не можна переходити на критику особистості для підсилення аргументації. Поширювати інформацію, висловлену конкретним учасником за межі дискусійної групи, можна лише за умови згоди її автора. Слід уважно читати попередні повідомлення, щоб не дублювати думки. Варто усвідомлювати важливість розрізнення робочого та неробочого часу. Не слід стимулювати до висловлювань учасників дискусій в неробочий час, поважати їх приватний простір.

Щоб донести ці правила до студентів, можна озвучити їх під час першого заняття з дисципліни, розіслати студентам на електронні пошти чи розмістити на сторінці освітньої програми, кафедри, факультету, університету.

Нерубаська Алла Олександрівна

кандидат філософських наук, доцент, вчитель фізики

КУ «ЦФГДЗУСО Суворовського району

міста Одеси» ОЗОШ № 15

м. Одеса, Україна

saylor03@ukr.net

БІФУРКАЦІЙНИЙ СТАН ПЕДАГОГА В УМОВАХ ПАНДЕМІЧНОЇ КРИЗИ

В період пандемії 2019-2020 рр. з'являється нове проблемне поле української освіти, яка знаходиться в точки біфуркації більш ніж 25 років. Для освіти – це дуже довгий шлях для вибору атрактора розвитку системи. Проблема розвитку сучасного українського суспільства та освіти, як її елемента, полягає в тому, що політична, економічна, соціальна й культурна кризи затягнулися більше ніж на двадцять п'ять років. Відповідно, є сенс говорити про негативні вектори розвитку держави та її головний ресурс – людину. Це, на наш погляд, наслідки політичної некомпетентності в питаннях й освітнього процесу та небажання впроваджувати нові методи, методики, технології, та оновлювати технічне оснащення шкіл, завжди з однією причиною – брак коштів на освіту. Це прикро для держави, яка вибрала шлях європейської інтеграції. Але в цьому питанні пропонуємо звернути увагу на педагогічний потенціал країни. Він є сильним, тому що педагоги – це творці, а не роботи, якими їх робить сучасна система.

В тезах хочу підняти проблему (це і буде метою), яка сьогодні актуальна в освітньому процесі не тільки у ВНЗ, але й в школі, котра готує нам сучасне покоління студентів. Від того багажу, який вкладає школа, молоде покоління йде далі по шляху свого особистісного розвитку. Пропоную розглянути результати дослідження колективу одеської загальноосвітньої школи внаслідок пандемічної ситуації, яка

оголила дуже актуальне питання, як не допустити вигорання педагогів, як уникнути особистісних криз у педагогів, як не потрапити в точки біфуркації [2] тощо. Вважаю це актуальним й для педагогів ВНЗ.

Пандемія 2020 року стає причиною фізичного та психологічного навантаження та перенавантаження низки педагогів, заступників директора та директора, в обов'язки яких входить додаткова «паперова робота» (корегування розкладів занять, замін, внаслідок хвороби багатої кількості вчителів, звітів різного характеру тощо). Для визначення ступеня біфуркаційного стану педагогічного колективу в Одеській ЗОШ № 15 було запропоновано провести анкетування та змоделювати ситуацію, яка виникла в наслідок пандемічної кризи. В анкеті було три питання:

1. Збільшилася, або ні, ваша навантаженість за період пандемії? Прокоментуйте відповідь.
2. Позитивний чи негативний досвід ви отримали за період онлайн навчання. Прокоментуйте відповідь.
3. Які страхи з'явилися в період пандемії:
 - страх захворіти на COVID-19
 - страх, що не засвоїти нові форми викладання
 - страх перед майбутнім
 - стан відчуження від роботи
 - Інше.

На підставі аналізу, з'ясувалося, що практично весь педагогічний колектив, в тій чи іншій мірі, знаходився в точці біфуркації - 98 % (2 % - похибка дослідження). *Негативним* в цьому плані є неможливість частини колективу сформувати біфуркаційний тип мислення - перехідний, адаптивний тип, за допомогою якого можна навчитися виходити з зони комфорту (без шкоди для фізичного та психологічного здоров'я), з кризової ситуації тощо. Приблизно 30% вчителів, без анкетування, зізнаються, що хотіли б повернутися до старої системи,

без он-лайнів, вебінарів, скоротити кількість тижневих заходів, олімпіад тощо. Відмічу, що сучасна школа дуже перенавантажена цими заходами, які, з одного боку, сприяють розвитку вчителя та учнів, але, з другого боку, особливо в ситуації пандемічної кризи, приводять до перенавантаження педагогів, на плечі яких лягає організація та підготовка заходів на фоні загальної адаптації до онлайн викладання.

Позитивним - більшість колективу, з часом, адаптувалися до кризи та сформували свої методи подальшої праці у школі на підставі тих порад, що надало керівництво школи та Департамент освіти. Хочу констатувати й тій факт, що концептуальна властивість: «біфуркаційність», характерна новому типу педагогів. Відзначаю: поява біфуркаційного педагога – це виклик сучасній біфуркаційній освіті та суспільству. У процесі біфуркаційного розвитку суспільства та людини необхідно виявляти проблеми, ставити завдання як для системи освіти, так й для педагогів, які мають виробити методики і стратегії адаптації до нової освітньої парадигми. Навчальний процес у класі трансформується, набуває популярності дистанційне навчання, зокрема онлайн-освіта. Навчання урізноманітнюють альтернативні сучасні технології, використання мультимедійних презентацій, а саме: презентації PowerPoint, віртуальні моделі, аудіо-, відеодемонстрації за допомогою проектора. Соціальні медіа повною мірою інтегровані в цей спосіб навчання як частина необхідної та цінної інформації [3, С. 131].

В ЗОШ № 15 вчителя прийняли виклик та трансформації системи освіти з впровадженням нових методів та засобів. Формуються структури для відповідності освітнім стандартам. Але стан відчуження, втомленості, перепадів настрою, страху за стан здоров'я, життя, якість життя, нажаль, залишається високим. Після підтвердження кризового стану вчителів, в наслідок пандемії, було запропоновано розвиток стресової стійкості на підставі психологічної розрядки. Для цього на педагогічних нарадах пропонувалися різного типу тренінги. До процесу

підключилися психолог та заступники директора. Використовуючи всі необхідні правила спілкування при пандемії, колективу вдалося провести декілька таких тренінгів в атмосфері доброзичливості. Так дуже цікавим, на мій погляд, був метод «Гри». Гра проходила у вигляді квесту, який був організований з використанням он-лайн можливостей та нових он-лайн платформах [3]. Квест складався на визначену тему, в школі № 15 це були День вчителя та новорічні свята.

Література

1. Цира О.В. Соціально-філософський аналіз конвергентних технологій як суб'єкта інноваційного розвитку: дисертація. Одеса, 2015. 189 с. dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/253
2. *Електроний ресурс*: Бифуркации, неустойчивость и самоорганизация в естественной науке и натурфилософии <https://knigi.link/filosofiya-nauki-knigi/bifurkatsii-neustoychivost-samoorganizatsiya-50898.html>
3. *Електронний ресурс*: <https://learningapps.org/display?v=p65y>

Махновець Ольга Григорівна

студентка факультету педагогічної освіти та соціальної роботи,

асистент вчителя НВК №26

м. Луцьк Волинська область

Україна

mahnovocolga@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ

Сьогодні весь світ перебуває в умовах необхідності працювати по іншому. Запровадження карантину, пов'язаного з гострою респіраторною хворобою COVID-19, зумовило потребу внесення змін до організації освітнього процесу в таких умовах.

З метою регулювання освітнього процесу в умовах карантину ряд підзаконних актів також видало Міністерство освіти і науки України. Так, наказом № 406 від 16.03.2020 року «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19» надані вказівки керівникам установ і закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти на період карантину: «забезпечити виконання освітніх програм закладів освіти, зокрема шляхом організації освітнього процесу із використанням дистанційного навчання, що не передбачає відвідування закладів освіти її здобувачами, та у виняткових випадках шляхом ущільнення графіку освітнього процесу, а також виконання працівниками закладів освіти іншої роботи (організаційно-педагогічної, методичної, наукової тощо)... а також запровадження гнучкого (дистанційного) режиму робочого часу працівників закладів освіти» [3, с. 2].

Поширення пандемії, внесло несподівані корективи і змусило всіх учасників освітнього процесу навчатися дистанційно.

Дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [2, с.2].

Дистанційна форма навчання передбачає доступ до інтернету, технічне забезпечення (комп'ютер, планшет, смартфон тощо) в усіх учасників освітнього процесу, а також те, що вчителі володіють технологіями дистанційного навчання.

Взаємодія всіх учасників освітнього процесу: педагогів, здобувачів освіти та батьків – один з найважливіших факторів успішного функціонування будь-якої шкільної спільноти. В умовах дистанційного навчання, коли вчителі й учні не можуть бути поруч, взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу: адміністрацією школи, вчителями, учнями і батьками – набуває особливої важливості. Дистанційне навчання дасть результати, лише якщо буде посиленням для всіх учасників освітнього процесу.

Для будь-якого навчання невід'ємним складником педагогічного процесу є комунікація. Взаємодія між учнями та вчителями в дистанційному навчанні відбувається в межах штучно створеного комунікативного простору. В умовах дистанційного навчання цей процес складніший, який проявляється не тільки у стимулюванні учнів до внутрішньої роботи, а й можливість розгортання діалогу, який дозволяє учням висловлювати найрізноманітніші пропозиції. Основна мета комунікації полягає в залученні та мотивації учасників до навчання.

Важливе місце в ході онлайн-спілкування має діалог між учителем й молодшими школярами. При цьому необхідно, щоб учні отримували якісний зворотній зв'язок, це додатковий стимул та мотивація. При

роботі з класом вчителю необхідно створювати для окремого учня або учениці ситуації успіху поруч з однолітками. Найстійкішою мотивацією є внутрішня (когнітивна), тобто мотивація усвідомленої дії. У дистанційному навчанні вона відіграє головну роль. Тому завдання вчителя – зробити матеріал максимально доступним, цікавим, наочним і таким, що стимулюватиме до розширення знань.

Завжди більш виграшними є ілюстровані онлайн-уроки, що спонукають дитину до співтворчості, пошуку, перетворюють її на дослідника. Зворотний зв'язок з учителем – важливий фактор засвоєння знань. Дитина повинна бачити свої успіхи і вчитися працювати над помилками.

Мотивація досягнення реалізується в успішності освітньої діяльності учнів, у прагненні до поставлених цілей і виявленні наполегливості. Школярі, орієнтовані на успіх, частіше досягають своїх цілей. В умовах дистанційного навчання особливо важливо хвалити учнів, відзначати їхні досягнення й успіхи.

Під час дистанційного навчання ми зрозуміли, що комунікація важлива не тільки між вчителем та молодшими школярами, а й з батьками, тому що дистанційне навчання вимагає серйозної допомоги з їхнього боку.

Ми зрозуміли, що всім зараз важко, і проханнями заохочували батьків допомагати дітям, але потроху надавати їм більше самостійності – насправді просто правильно організувати робочий день дитини. Тоді дитина буде розуміти, що вона, як і раніше, перебуває у школі, але ця школа перенесена додому.

Звісно, не всі батьки це сприймають, вони вважають, що роблять частину роботи за вчителів. Але вчителі дуже стараються і намагаються зробити так, щоб батьки якнайменше виконували додаткові завдання з дітьми. Тут кожна мама і тато повинні вирішити для себе: ми лише надаємо можливості, а вони або користуються ними, або ні.

Працюючи з першокласниками, у нас налагоджено зворотний зв'язок. Так у Viber є спільний чат групи батьків класу. Ми побачили, що ставлення загалом схвальне, адже умовою «дистанційки» має бути соціальна відповідальність – як дітей і батьків так, звісно, і вчителів.

Для забезпечення дистанційного навчання учнів учитель може створювати власні веб-ресурси або використовувати інші веб-ресурси на свій вибір [5].

Спочатку кожен класовод зробив опитування, якими засобами можуть користуватися молодші школярі вдома. Додатково кожен вчитель, відповідно до своїх потреб і маючи педагогічну свободу у виборі методів, використовує ті онлайн-інструменти, які йому зручні.

В нашій школі педагоги обрали Zoom (zoom.us/download) – сервіс для проведення відео-конференцій та онлайн-зустрічей. Користувачі можуть використовувати додаток як на комп'ютері, так і на планшеті чи смартфоні. У платформу вбудована інтерактивна дошка, яку вчитель може демонструвати учням.

В Zoom проводили онлайн-уроки відповідно до розкладу – такі уроки дуже подобаються дітям і навіть батьки писали про них схвальні відгуки. Все ж таки живе спілкування, хоч і через комп'ютер, дітям потрібне найбільше. Додатково використовуємо Viber (для зв'язку з батьками) та корпоративну електронну пошту, де діти мають змогу відправляти виконані завдання.

Під час дистанційного навчання, класоводи мали змогу використовувати платформу Google Classroom (<https://classroom.google.com>) – це сервіс, що дозволяє організувати онлайн-навчання, використовуючи відео-, текстову та графічну інформацію. Учитель має змогу проводити тестування, контролювати, систематизувати, оцінювати діяльність, переглядати результати виконання вправ, застосовувати різні форми оцінювання, коментувати й організовувати ефективне спілкування з учнями в режимі реального часу [4].

Вчителі окрім авторських навчально-методичних і дидактичних матеріалів при роботі з освітніми платформами можуть використовувати готові матеріали з різних джерел, створені спеціально для дистанційного навчання, наприклад, масові відкриті онлайн-курси, матеріали е-підручників, матеріали репозиторіїв, відеороликів на науково-освітніх каналах YouTube. Якщо вчитель вважає за потрібне – він може сказати дітям подивитись телеуроки, навіть для порівняння. Вчителі можуть використовувати телеуроки як додаткові матеріали.

На практиці застосовували також методику «перевернутого уроку». Діти самостійно переглядали телеуроки, виконували елементарні завдання, а під час відео зустрічей з допомогою вчителя відтворювали вивчений матеріал, роз'яснювали незрозумілі терміни. Таким чином, учні мали змогу застосувати свої навички самоконтролю та вміння креативно мислити.

Отже, можна зробити висновок, що дистанційне навчання в початковій школі буде ефективним лише за таких умов: ретельного планування й проектування освітнього процесу на основі обґрунтованого використання цифрових інструментів, що забезпечують підтримку основних видів педагогічної діяльності вчителя та учнів; наявності підготовлених якісних матеріалів і завдань в електронному форматі, які будуть доступними для молодших школярів в будь-який час та з будь-якого місця перебування; високого рівня цифрової компетентності та кооперації всіх учасників освітнього процесу – керівника освітнього закладу, вчителів, учнів, батьків.

Література

1. Завдання для 1-го класу Нової української школи <http://osvita.ua/school/nus/65278/>
2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 №

466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>

3. Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19. Наказ № 406 Міністерства освіти і науки України (2020, 16 березня). Відновлено з <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizacijni-zahodi-dlyazapobigannya-poshirennyu-koronavirusu>
4. Чотири сервіси, які допоможуть організувати дистанційне навчання <https://nus.org.ua/articles/chotyry-servisyyakidopomozhut-organizuvaty-dystantsijne-navchannya/>
5. Як розробити дистанційний урок для 1-2 класів - інструкція від учительки <https://nus.org.ua/articles/yak-rozrobyty-dystantsijnyurok-dlya-1-2-klasiv-instruksiya-vid-vchytelky/>

Боровікова-Абажер Ольга Вікторівна

КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»

викладач суспільних дисциплін

м. Білгород-Дністровський, Україна

abager.olga@gmail.com

**З ДОСВІДУ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРЕДМЕТІВ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА ГУМАНІТАРНОГО
ЦИКЛУ ВИКЛАДАЧАМИ
КЗ «БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»**

Згідно з Положенням про дистанційне навчання в комунальному закладі «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» організація освітнього процесу має забезпечувати регулярну та змістовну взаємодію суб'єктів дистанційного навчання, з використанням форм індивідуальної і колективної навчально-пізнавальної діяльності студентів. Отримання навчальних матеріалів, спілкування між суб'єктами дистанційного навчання під час навчальних занять, консультацій, що проводяться дистанційно, забезпечується передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації в синхронному або асинхронному режимі.

Базовою платформою для проведення навчальних занять коледжем була обрана Google G-suite for Education. Заняття проводяться згідно з розкладом у відповідних Classroom. Всі циклові комісії, зокрема циклова комісія викладачів суспільних дисциплін, згідно графіку пройшли спеціально організовані тренінги для кожної циклової комісії з врахуванням специфіки предметів: в березні - «Організація

дистанційного навчання за допомогою сервісів Google», в серпні – «Використання засобів на платформі Google G-suite for Education для забезпечення дистанційного навчання». Координатор дистанційного навчання здійснив реєстрацію викладачів, були створені відповідні поштові скриньки.

До початку навчального року викладачі надали коди Classroom своїх предметів головам циклових комісій, а ті відповідно заступнику директора з навчальної частини. Перший тиждень студенти 3-4 курсів навчались дистанційно. Також викладачі працювали в Classroom зі студентами, які знаходились на самоізоляції або в «червоній» зоні. У зв'язку з переходом з 15 жовтня 2020 року на дистанційну форму навчання завідувачі відділень, методисти відділень здійснюють щоденний моніторинг проведення занять та присутності на них студентів.

Працюючи на платформі Google Classroom, викладачі мають змогу проводити тестування, контролювати, систематизувати, оцінювати діяльність, переглядати результати виконання вправ, застосовувати різні форми оцінювання, коментувати й організовувати ефективне спілкування зі студентами в режимі реального часу. Групи Google Classroom дозволяють користувачам легко відправляти повідомлення іншим користувачам. Також платформа дозволяє за допомогою Google-форм збирати відповіді учнів і потім проводити автоматичне оцінювання результатів тестування. Викладачі циклової комісії активно використовують різноманіття Google-форм. Але навіть за наявності автоматичної перевірки, варто прагнути надавати індивідуальний зворотний зв'язок, адже саме таким чином можна повідомити студенту про необхідність повторно переглянути певні фрагменти навчального матеріалу чи вказати на помилковість певної навички.

Дистанційне навчання передбачає кілька типів взаємодій з різними цілями: оперативне інформування; повідомлення нового матеріалу;

уточнювальні запитання; коментарі до виконаних робіт тощо. Більш виграшними є онлайн-заняття. Викладачі коледжу, зокрема циклової комісії суспільних дисциплін, надають перевагу для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей сервісу Zoom. Безкоштовна версія програми дозволяє проводити відеоконференцію тривалістю 40 хвилин. Користувачі можуть використовувати додаток як на комп'ютері, так і на планшеті чи смартфоні. У платформу вбудована інтерактивна дошка, яку можна демонструвати студентам, а також є можливість легко й швидко перемикається з демонстрації екрана на інтерактивну дошку.

Окрім безпосередніх завдань від викладача для студентів, що вивчають загальноосвітні предмети («Громадянська освіта», «Всесвітня історія», «Історія України»), доречно надавати рекомендації щодо перегляду тематичних вебінарів, фрагментів або й цілих онлайн-курсів на доступних платформах дистанційного навчання. В інтернеті доступні досить багато відеороликів, які розкривають теми шкільної програми, зокрема канал Міністерства освіти України <https://www.youtube.com/c/MONUKRAINE>, курси платформ Prometheus <https://prometheus.org.ua/>, EdEra <https://www.ed-era.com/> та інші джерела.

Викладачі циклової комісії використовують досить поширений варіант навчального відео - скрінкаст, зйомка екрана комп'ютера, на якому відбувається демонстрація презентації з голосовим супроводом та коментарями викладача (не більш ніж 10-15 хв.).

Для організації обміну інформацією викладачами циклової комісії з кожною групою були організовані додаткові комунікаційні канали в месенджерах Viber, Telegram, в яких студенти можуть описувати власні знахідки, ділитись посиланнями на цікаві ресурси, а також враженнями від роботи із ними, продуктами власної цифрової творчості. Практично будь-який мобільний телефон надає можливість записувати відео, дозволяє створювати інформаційні продукти, щоб продемонструвати опанування певного матеріалу, набуття певних компетентностей.

Дистанційне навчання створює нові виклики: технічне забезпечення як викладачів, так і студентів, якість зв'язку, створення або адаптація навчальних матеріалів до умов дистанційного навчання. Важливо забезпечити досягнення очікуваних результатів навчання, водночас пам'ятаючи, що деякі з них можуть бути недосяжними в нових умовах, деякі — потребуватимуть незначної корекції, а частина — залишаться незмінними. У ході планування навантаження кожного заняття слід мати на увазі, що самостійне опрацювання матеріалу студентами триває довше, аніж виклад цього матеріалу викладачем. Варто оптимізувати обсяг матеріалу, вилучити несуттєві фрагменти, комбінувати матеріал кількох тем в одну, доцільно переглянути очікувані результати навчання, систему оцінювання.

Ще один виклик дистанційного навчання - проблема дотримання норм і правил академічної доброчесності. Для студентів - можливість списування, для викладачів - проблема справедливого оцінювання. Забезпечити абсолютну неможливість плагіату та списування в умовах дистанційного навчання дуже складно, тому варто зосередити зусилля на тому, щоб пропонувати такі завдання, які не можуть бути запозичені в інших — розв'язати проблемно-пошукові завдання, написати власну думку, описати процес розв'язання своїми словами, навести приклад, візуалізувати знання тощо.

Таким чином, простір для організації дистанційного навчання має забезпечувати: проведення занять; доступ до різноманітних електронних навчальних матеріалів; отримання виконаних робіт студентів, оцінювання та зворотний зв'язок щодо виконаних робіт; можливість поставити питання та отримати відповідь поза межами заняття. Вкрай важливо створити таку комунікаційну структуру, яка була б гнучкою, багатогранною, доступною, що стимулюватиме і викладачів, і студентів до розширення знань, формування і реалізації загальних і професійних компетентностей.

Козаков Михайло Миколайович

Магістр культурології

Магістрант ERSU

(Evangelical Reformed Seminary of Ukraine)

м. Одеса, Україна

m.kozakoff@ukr.net

ОСВІТА: КРИЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У ПОСТКОВІДНОМУ СВІТІ

Досвід людини та суспільства в цілому дає можливість накопичувати обсяг інформації, котрий згодом переробляється у знання по певній темі. Тому людство вчиться долати проблеми, що постають на його шляху, поступово просуваючись вперед. Проте можуть виникати проблеми глобального і особистого характеру, інформації про які ще не існує, не існує й розуміння як вирішити ці проблеми і як з ними жити далі. Варто згадати про «чорних лебедів» - термін, котрий вже став давно загальноживаним, завдяки роботам доктора філософії Насіма Талеба. «Чорні лебеді» - певні події, які стаються на перший погляд раптово, призводять до криз і розхитують існуючі парадигми. В буденному житті пересічної людини такими «чорними лебедями» можуть стати звістки про раптове звільнення з роботи, потрапляння у лікарню. Хоча почасти «чорні лебеді» асоціюються з чимось негативним, але вони можуть нести й позитивний зміст. Метою цієї роботи є окреслення невеликого кола питань, що гостро повстали у 2020 році стосовно освіти, аналіз вияву вразливостей та перспектив для майбутнього у ковідному/постковідному світі (в першу чергу віддаючи пріоритет питанню стану освіти в нашій країні) та заклик до подальшого діалогу з виробкою практичних кроків до покращення ситуації.

Вразливості системи освіти

1. Застарілі «нові методики викладання». Минулий, 2020 рік, показав безліч вразливостей в різних сферах буття людини як на персональному, так і на суспільному рівні. Вразливість та міфічність концепту «глобалізму», «надбаня» бездумного капіталізму, зосередженому на суперспоживанні, прояв нової хвилі лівих ідеологій, як «новий» 1968 рік (рух BLM), слабкість політичних систем та політиків в цілому, розповсюдження теорій змов та дивний, вибірковий луддизм стосовно новітніх технологій та вакцин. Вразливості стосувалися й системи освіти, оскільки вона була абсолютно не готова до викладання в умовах тотального карантину. Не дивлячись на постійні заклики до освоєння новітніх методик викладання, система не змінювалася, лише створювала певну видимість змін у вигляді курсів підвищення кваліфікацій та створенні звітів про засвоєння нових знань. Найбільша іронія полягала у тому, що та більшість освітян, котра зневажливо ставилася до освіти «через інтернет» сама стала частиною цього глобального процесу. В той час як вже давно існує «мережеве навчання» та масові відкриті онлайн курси (МООС) важким виявилось адаптуватися до нових умов викладання матеріалу, оскільки, на мій погляд, питання освіти потрібно ставити ширше, ніж питання передачі інформації. Якщо освіта зводиться лише тільки до кращих «нових» методів передачі інформації, то більшість популярних блогерів у соціальних мережах краще розуміються на них. Тому є сенс для уточнення терміну «освіта» для сучасного світу.

2. Загибель експертного знання. У 2017 році вийшла книга професора Гарвардського університету Томаса Ніколса «The Death of Expertise: The Campaign against Established Knowledge and Why it Matters» (вийшла російською під назвою «Смерть експертизи. Как интернет убивает научные знания»), в якій автор показує як в

сучасному світі експертне знання втратило свій авторитет. Люди схильні прислуховуватись до порад інших людей у соцмережах, ставити поруч з порадами лікарів поради «диванних експертів», чи критикувати думку експертів з небувалою раніше агресією. Ця проблема актуалізувалася у 2020 році, коли спеціалісти з вірусології збирали дані про новий вірус, аналізували зібрану інформацію, а в цей самий час юрби людей (від політиків до блогерів) стверджували, що саме вони володіють достаменним знанням про все. Пандемія COVID-19 лише поглибила існуючу кризу відрази до експертного знання у більшості. І освітяни, та університет як один з осередків скупчення експертного знання також став під удар, постійно чуючи критику в свій адрес у питання доцільності того чи іншого дослідження, того чи іншого освітнього напрямку. Коли питання освіти вирішується не самими експертами, а бюрократичною машиною, якою керують коментатори з соціальних мереж то це дійсно показник вразливості та слабкості. Виникає абсурдна ситуація, коли освітянам та науковцям розказують що треба робити люди, які не мають жодного відношення ні до освіти ні до науки.

3. Знецінення вищої освіти. Університети стали однією з ланок отримання наступного шабля освіти і фактично стали продовженням конвеєру патерналістської політики держави, як відголосок радянської системи, коли індивід з дитячого садочку до останнього курсу університету перебував під опікою держави, де в нього вкладали певні ідеологічні цінності. Система продовжила свою роботу й тоді, коли вже ніяких ідей не залишилося. На сьогоднішній день університет виконую роль певного буферу між школою та дорослим життям, в якому юнацтво ще може певний час побути інфантильними та безвідповідальними. Ні про яку науку чи системне здобуття знань мови йти не може при такому підході. Фактично на сьогоднішній день склалася картина певної фабрики по видаванню дипломів про вищу освіту людям, які мають

дуже малі компетенції у обраних ними у 16-17 років напрямках. Додамо до цього корупцію, плагіат, загальну відсталість та занедбаність майже усіх університетів на території України, бюрократизм та постійне «реформування та дотягування до європейських стандартів» і маємо ще дивуватися тим науковцям, котрі дійсно продовжують наполегливо займатися своєю працею. Легкість здобуття та розповсюдженість майже непотрібних дипломів про вищу освіту стало також причиною підриву до авторитетів та експертної думки, оскільки створилася певна ілюзія про те, що людина з дипломом про вищу освіту може знати все, або хоча б все коментувати і зневажати думкою спеціалістів. Хоча, як виявилось і спеціалістів стає все менше й менше, оскільки між статусом отримувача диплому та дипломованого спеціаліста лежить велика прірва. На фоні цього для здобуття певних практичних навичок сьогодні існують безліч курсів, що дають змогу отримати доступ до самої сучасної інформації. Прикладом є ІТ-сектор, де інформація та знання змінюються щорічно і тому програми багатьох ЗВО нашої країни просто не витримують такого навантаження з оновлення.

Перспективи системи освіти

Ситуація з освітою може здатися такою, що не має вирішення. І так, це дійсно може бути правдою, якщо продовжити мислити й боротися у вже заданій системі координат. Але з іншого боку є можливості та перспективи, котрі зможуть покращити наявний стан. В першу чергу це стосується гуманітаристики та культури освіти в цілому.

1. Навчання навичкам критичного мислення, аналізу та здобуттю інформації. Роль викладача як посередника між підручником або певним джерелом інформації та учнем є доволі застарілою технологією, до якої звично привчати і на початкових етапах здобуття освіти це дійсно важливо, проте такий підхід у старшій школі та ЗВО

може бути непродуктивним, оскільки стає важливим сформувати в студенті навички до постійного пошуку інформації, аналізу, критичного мислення. Чому це важливо? Світ стрімко змінюється і нові професії, нові знання з'являються швидше ніж оновлення програм курсів університетів. Але університет може дати інструментарій оволодіння навичками та знаннями, навчити технологіям отримання інформації та переробці її у знання.

2. Повернення до питання метанаративів. У премодерні та модерні часи університети були під владою певних метанаративів, що створювало у студента відчуття приналежності до чогось більшого ніж він сам, до історії, до минулого та майбутнього. Опинившись у ситуації деконструкції великих наративів студент не відчуває себе приналежним до чогось більшого ніж він сам. Університет не повинен бути ідеологічно заангажованим, але відсутність метанаративів призводить до екзистенційних криз. Тим самим університети створюють ще більше коло занепокоєних громадян, які впадають в паніку та роблять хибні вибори в своєму житті. Потрібно продумати можливість повернення великих наративів в простір університету як у площину створення нових сенсів, що прийдуть на зміну тих криз світосприйняття, що існують наразі.

3. Університет як відкрита система. Говорячи про університет як відкриту систему мається на увазі такий підхід до освіти, котрий буде давати простір для здобуття освіти та необхідних знань усім бажаючим, незалежно від їх можливостей. На сьогоднішній день популярними стають ті заклади освіти, котрі дають змогу отримати доступ до їх ресурсів у мережі, проводять відкриті лекторії, мають активну міжнародну комунікацію, що, в свою чергу, створює відкриту мережеву систему обміну надсучасною інформацією, охоплює та залучає більші аудиторії. Виникає потреба у активній популяризації

науки та освіти не на рівні агітації та реклами, а на рівні виклику інтересу до суті предмету.

В заключенні варто ще раз підкреслити що окреслені вище вразливості та можливості не є вичерпними та потребують подальшого обговорення та доповнення. Також не варто втрачати з поля зору можливість появи нових «чорних лебедів», котрі можуть призвести до нового осмислення та нових висновків щодо перспектив освіти у майбутньому.

АНТРОПОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Смирнов Сергей Алевтинович

*доктор философских наук, доцент, ведущий научный
сотрудник Института философии и права Сибирского
отделения Российской академии наук
г. Новосибирск, Россия
smirnoff1955@yandex.ru*

ЧЕЛОВЕК И ЦИФРА: ОНТОЛОГИЧЕСКИЙ СОБЛАЗН

Что с нами происходит?

В настоящее время человек испытывает глубинный, неизбывный, смертельный, онтологический соблазн. Наш брат, человек, переживает соблазны периодически. Это понятно. Но нынешний тренд развития, связанный с разработкой и внедрением умных технологий в повседневность, во все сферы жизнедеятельности, загоняет человека в принципиально новую для него ситуацию, из которой он пока вылезать не собирается. Более того, ему нравится этот соблазн. И бороться он с ним не собирается. Поэтому важнейшим вопросом становится не вопрос о самих по себе новых технологиях, цифровой школе, роботах-учителях, сетевых программах, виртуальной педагогике и проч.

Вопрос состоит в том, что происходит с человеком, его базовой идентичностью, то есть с его мышлением, волей, воображением, памятью, то есть с его «высшими психическими функциями», которые (мы так всегда полагали) делали и делают его самим собой?

Дело в том, что человек впервые реально испытывает именно онтологический соблазн – он впервые испытывает искушение отказаться от самого себя. То есть, он может не быть. Точнее, он дает себе право не быть.

Мы привыкли к тому, что каждый человек, являясь в этот мир, имеет шанс быть, сбыться, состояться как человек, реализоваться. У него всегда была такая амбиция – стать человеком! И все усилия образования

и культуры как институций были направлены на это: Ты человек! Ты имеешь шанс и право быть человеком! Все мировые антропологические учения только про это и говорили, пытаясь разобраться в главном кантовском вопросе – что есть человек? Спор шел лишь о том, в чём специфика бытия человека. Но все же бытия! И это понималось как норма человека (см. подр. [1]).

И что же случилось? Бытие человека можно сдать в утиль. А самого человека поместить в зоопарк в качестве экзотического существа, вымирающей особи. И провоцирует это его желание именно умный гаджет, цифра, забирающая его у него самого. Человек так увлекся техническим прогрессом, что по привычке, отдавая технике всё новые и новые функции и работы, постепенно стал отдавать ей и самого себя, свои умные функции, те, которые он выполнял ранее сам и которые делали его тем самым собой. Именно умному гаджету человек отдаёт свои привычные ему работы – он может более не делать того, что делал раньше: писать, считать, запоминать, работать, и много чего ещё. Делая эти работы, он и становился собой. А теперь всё это можно отдать умной машине, которая год от года становится всё умнее и умнее.

И где же та онтологическая граница, переходя которую, отдавая всё новые и новые работы умной технике, человек в конце концов исчезнет как сущее? Мы уже подошли к этой черте? Ведь эта граница проходит не физически и не натурально. Она проходит в нас с вами, в нашем сознании. Мы в своём сознании уже перешли черту? Или ещё есть шанс не уйти из этого мира, а всё же остаться?

Но факт налицо. Человек, поддавшись соблазну, фактически впервые в своей истории ставит себя на онтологическую границу – на границу себя как сущего, по ту сторону которой рождается Иное, иное существо по имени Постчеловек. И этому существу Бог уже точно не нужен.

Тем самым на вопрос, что же происходит с нами самими, пока ответ получается такой: человек, испытывая онтологический соблазн и

подаваясь на него, сам же себя онтологически дезориентирует. Попадая в ситуацию онтологического соблазна, возможности не быть, он, получая в свои руки умную, сверхумную игрушку, начинает всерьез полагать, что он может стать бессмертным, превратившись в постчеловека (киборга, мутанта, клона). Вводя в себя нанороботы, он не будет болеть, о чём говорит идеолог трансгуманизма Р. Курцвейл. Всерьез обсуждается проект 120-летнего человека. Человек, полагая, что он победил (почти) смерть, а главное – страх смерти, он тем самым избавляет себя и от другого, главного своего собеседника – Бога. Постчеловеку Бог не нужен. А если Бога нет, то

Тем самым всю зарплату (как следствие соблазна и дезориентации) мощный тренд – тренд ухода человека как активного субъекта, замены его умными техническими устройствами.

Уже всю обсуждаются операции и диагностика болезней без хирурга и врача. Растёт индустрия производства роботов-андроидов, которые выполняют функции и работы няни, учителя, губернатора, вахтера, тренера, медицинской сестры, курьера и т. д. Эпидемия коронавируса, кстати, в Китае всколыхнула ещё более волну разработок в области робототехники и искусственного интеллекта. Страх контакта рождает спрос на умного и не болеющего посредника – робота.

В школе и вузе не нужны преподаватели. Растёт, становится массовым тренд онлайн обучения. На онлайн курсы в том же MIT записываются уже миллионы. На поле боя человек тоже уже не нужен. Он как активный солдат уходит с поля боя. Изобретается умное оружие. Строятся заводы-автоматы, цифровые двойники. Управление без управленца. Завод без рабочих. Повсеместно развивается беспилотная авиация, беспилотный транспорт. К 2035 году 65% пилотов в мире окажутся без работы – их заменят беспилотники.

Следствием тренда ухода становится и другой тренд – виртуализация. Но это не по то, что человек сидит в интернете. Нет. Само по себе

количество часов за компьютером или в соцсетях ни о чём пока не говорит. Главное в другом – в том, что основной ценностью и смыслом для человека становится жизнь, точнее, растворения себя в интернете, в виртуале. Ведь проблема не в том, что подростки сидят днями в сетях. Они там не сидят. Они там живут! Проблема в том, что главная событийность и главная ценность их жизни перемещается для них туда, в виртуал. В этой привычной нам социальной жизни много проблем, нужно прилагать какие-то усилия, самому думать, за что-то отвечать, брать на себя ответственность, совершать поступки. А в виртуале всего этого не требуется. Там можно быть героем, не затрачивая усилий и ни за что не отвечая. Происходит ценностный сдвиг, смещение смыслового и событийного центра, смещение границы – и человек уходит туда, там он живёт, там он герой, там его любят.

Сила соблазна

Почему же сработала провокация умного гаджета? Почему гаджет оказался таким провоцирующим фактором, толкнувшим человека на такой радикальный соблазн?

Попробуем ответить.

Да, так сложилось, что весь технический прогресс строился по логике органопроекции, строился на том, что человек стремился усилить себя, свое брненное тело, свои способности. Он же от рождения слабее цыпленка. И по принципу органопроекции он усиливал, усиливал, усиливал себя, свои органы, наращивая и приделывая к себе всякие разные технические прилады и устройства. И вот вместо лопаты – умный экскаватор с процессором. Начинается ведь все со вполне простых и безобидных, но весьма нужных вещей. Перестал хорошо видеть – надел очки, потерял руку – надел протез. Заболели, сгнили зубы – вставил новые. Слабые больные органы – сделал им искусственные заменители. А новые материалы уже позволяют преодолевать отторжение имплантов.

Человек, его органы, оказались в принципе заменимы. Он сам оказался в принципе заменим. И его это устраивает!

Схема «протеза» при понимании логики развития так до сих пор остаётся базовой. И тогда вожди трансгуманизма возопили – человек заменим постчеловеком! Зачем нам больной, страдающий и смертный, когда можно сделать почти бессмертное существо? Дайте побольше денег – и мы решим эту задачу. И мозг сможем смоделировать. Они утверждают так именно потому, что для них человек – функциональное устройство, набор функций, хотя и сложных. А значит его можно смоделировать и поместить в новое бессмертное тело.

Итак, первая причина соблазна и ухода: человек строил своё развитие по логике технического усиления себя с помощью орудий. И чем дальше, тем больше он развивал сферу техники, в результате чего не техника становится средством, а человек становится приладой к машине. Ничего нового мы здесь вообще-то не сказали. М. Хайдеггер это говорил давно. И не только он. Но ведь дело не в технике самой по себе. Дело в онтологическом изъяне нас самих.

А стало быть есть и вторая причина, более глубинная. Она заключается в том, что человек уже давно, когда-то однажды, в самом Начале, с сотворения себя Богом, уже испытал соблазн. Ведь как искушал его змей: «... нет, не умрете. Но знает бог, что в день, в который вы вкусите..., откроются глаза ваши и вы будете, как боги, знающие добро и зло» (Быт. 2, 4-5).

Искушение уже состоялось. Еще тогда. И человек уже вкусил запретный плод. Что это означает? Это означает то, что большинство людей предпочитают относиться к миру как к объекту потребления, пытки, порабощения и захвата. И само познание он превратил в пытку объекта (природы) и его захват. Ты возьми – и станешь. Тебе можно! Не затрачивая усилий. Причем – именно тебе можно. Может, кому-то и нельзя. Но тебе можно – бери! И такое искушение испытывает всякий,

наедине с собой, когда на ушко ему шепчет искуситель: тебе можно. Соблазн велик. Можно взять – и стать! И без усилий. Просто взять. И не надо думать, работать, мыслить чувствовать, отвечать, страдать. Можно и нужно брать – и тем сам ты получишь Силу и Власть. И... И тут подоспела умная цифра, дающая (якобы) великую силу.

Мы привыкли, не замечая, быть может, того, что и саму жизнь, и научную деятельность, и искусство, и образование, стали выстраивать по этой схеме овладения, хватки, испытания, пытки, допроса: мы захватываем зрителя, читателя, ученика, подчиненного (заметим – мой сотрудник это подчиненный!), добываем знания, технологии, осваиваем миры, другие страны, государства ради обладания. А знание и техника становятся орудиями захвата.

Метод допроса и испытания доминирует везде. Вся идеология так называемой успеваемости в массовой школе – его яркое воплощение. Школу превратили в казарму. Металлоискатели, шмон на экзамене. Об унижении учеников никто и не думает. Как же, мы же за чистоту процедуры! А чего стоит запрет гаджетов в школах? Входишь в класс – сдать гаджет! Оружие на стол! О чем это все, господа?

Но человек хочет забыть, что именно переживая страдание, переживая и проживая боль утраты, горе, соболезнуя и сочувствуя, человек вырабатывает в себе человеческое, строит ту самую духовную органику, которой от первого рождения у него быть не может. Но отныне он не хочет страдать, думать, чувствовать, мыслить. Работа горя ему не нужна. Зачем? Но если раньше, испытывая соблазн, человек всё же работал, трудился, страдал, молился Богу, понимая, что это его удел, то сейчас он допустил, что страдания закончились. И пришло тысячелетнее царство блаженства. Раньше у него не было умного гаджета. А теперь он есть. И он освободит его от тягот земных. И наступит Царствие Небесное. И замаячила перспектива безболезненного существования без страданий. Чем не рай? Но рай

не обретенный, не выстраданный, не обетованный. Его человек хочет получить как готовую вещь.

В этой ситуации исследователи фактически разделились на три лагеря.

Один лагерь, гуманитарно (гуманистически) ориентированные исследователи, радеющие за человека, пытаются как-то понять, исследовать последствия влияния умных технологий на него. Они понимают, что эта игрушка опасна. Они пытаются как-то во всём этом разобраться. Но выбирают при этом смешную стратегию – стратегию защиты этого существа, вора и надсмотрщика над миром, то есть человека. Его эти гуманисты хотят защитить от умных гаджетов, уберечь. Ученые что-то там замеряют, придумывают тесты, проводят лонгитуды по поводу того, что там бывает, например, с молодыми людьми, когда те долго сидят в интернете. И получают результат – снижается у них, у бедных, эмпатия. Да им до лампочки эта ваша эмпатия! Им нравится жить в интернете! Они сделали свой выбор! Вы кого защищаете? Они не нуждаются в вашей защите!

А потому в научных исследованиях, посвященных тематике влияния на человека умных технологий, пока доминирует стратегия действия в духе этической экспертизы, базирующейся на идеологии защиты бедного человека от воздействия на него умных технологий.

При этом фактически почти все работы, особенно зарубежных авторов, не обсуждают антропологическую составляющую процесса внедрения и влияния умных технологий. То есть сам человек, предпочитающий это влияние, ему это нравится, не обсуждается. Он остаётся как сторона незыблемая, но якобы страдающая от воздействия на него технологий.

Поэтому рядом сформирован другой мощный лагерь – лагерь сторонников развития умных технологий и замены ими человека. Этот лагерь огромный, пестрый, мощный, с большими ресурсами.

Вооруженный идеологией трансгуманизма. Про него мы уже фактически сказали. Странники этого лагеря как раз считают, что все нормально, так оно и должно быть. Такова логика исторического процесса. Человек должен уйти. В том смысле, что должен уйти человек старый, привычный, страдающий и болящий. И на его смену придет другой, Постчеловек.

Альтернатива

Есть и третий лагерь. Но он крайне немногочисленный. Лишь некоторые авторы стали делать попытки разводить так называемую этическую и гуманитарную экспертизу (за неимением лучшего этот термин употребляется чаще). Зачастую в реальной практике проведения и описания гуманитарная и этическая экспертизы отождествляются. Пока это различие институционально и понятийно не закрепилося (см. также [2; 3]).

Понятие гуманитарной экспертизы, кстати, в зарубежных исследованиях просто отсутствует. Западные авторы пишут о технауках, техноэтике. В принципе отсутствует понятие и даже идея антропологической экспертизы. Последнее вполне объяснимо – ввиду того, что в исследованиях как правило отсутствует антропологический проект. Хотя я предпочитаю вообще говорить об антропологической альтернативе. Альтернативе тренду ухода человека.

Антропологическая экспертиза и альтернатива связаны не с защитой человека как слабого существа, а с выработкой разного рода антропологических практик испытания, преобразования, становления и развития человека, всякий раз восстанавливающих норму человека. Но такие практики требуют личного усилия, преодоления, превозможания. Проблема состоит в том, что сам человек в своём большинстве предпочитает отказываться от принятой ранее нормы быть человеком, предпочитает не прикладывать относительно себя никаких личных

усилий, а потому предпочитает радикально сменить собственную идентичность. Ему нравится испытывать онтологический соблазн. Он не хочет отказываться от привычной ему стратегии уловок и захватов. Он не хочет строить себе навигацию. Не желает торить тропинку личностного роста.

В ближайшей (лет в 50) перспективе, стало быть, так или иначе, но встанет вопрос: какой тренд побеждает? Тренд ухода или тренд альтернативы? Решать вопрос придётся уже не нам. Но от нас зависит то, насколько точно и честно мы поставим диагностику ситуации человека и какой ответ этому вызову мы сформулируем уже сейчас (см. также [2]).

Ведь если мы в прошлом сотворены по образу и подобию Божиему, то почему мы в будущем хотим уйти из этого мира?

Литература

1. Смирнов С. А. Онтология человека: рамки и топика // Вопросы философии. 2015. № 11. С. 38-49.
2. Смирнов С. А., Яблокова Е. П. Антропологические границы гуманитарной экспертизы // Философская антропология 2019. Т. 5. № 1. С. 26–44.
3. Юдин Б. Г. От этической экспертизы к экспертизе гуманитарной // Гуманитарное знание: тенденции развития в XXI веке. В честь 70-летия Игоря Михайловича Ильинского / Под общ. ред. Вал. А. Лукова. М.: Изд-во Нац. ин-та бизнеса, 2006. С. 214–237.

Рубський Вячеслав Миколайович
доктор філософських наук, старший викладач
кафедри «Практична психологія»
Одеський національний морський університет
м. Одеса, Україна
pavv@te.net.ua

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Пандемія COVID-19 несе в собі не тільки ризик смерті від вірусної інфекції, але і психологічний стрес для людей у всьому світі [6]. Головними чиним кризова ситуація продукується режимом домашнього локдауна. Заборона на вихід з дому, активний відпочинок, тілесно включену комунікацію з однолітками в більшості випадків призводить до різкого ослаблення мотивації у більшості учнів. Домашня нудьга і загальна тривожність підсилюють боязнь піддатися впливу вірусів, сприяють поширенню неправдивої епатажної інформації (містифікації). Часто це відбувається на тлі погіршення фінансового становища сім'ї.

Вимоги навчального процесу психологічно компенсуються тілесно-тактильним компонентом спілкування, який виявляється незамінний завданнями онлайн-лекцій і семінарів. Швидкість навченості падає при тому, що робочі програми написані без обліку цього своєрідного стресу. Для багатьох школярів і студентів таке жорстке обмеження в тактильних комунікаціях переживається вперше в житті. Вони природно виявляються до цього не готові.

Це підтверджується дослідженнями, які показали, що надзвичайні заходи у сфері охорони здоров'я можуть мати безліч психологічних наслідків для учнів, які можуть виражатися в формі тривоги, страху і занепокоєння [3].

У минулому році рядом вчених для студентів в Китаї було проведено

кількісне дослідження психологічних наслідків епідемії COVID-19, в якому 7143 респондента заповнили анкету [2]. Їх індонезійські колеги також опублікували власне дослідження «Психологічного впливу онлайн-навчання на студентів під час пандемії COVID-19» [1]. Однак до сих пір не проводилося докладних досліджень психологічного впливу студентів України.

Результати досліджень в Китаї та Індонезії вказують на появу дратівливості у випробовуваних у оточуючих їх людей. Більшість учасників заявили, що учасники були незадоволені ситуацією, якщо мало місце різка зміна режиму дня або порушення роботи інтернет-мережі.

Згідно з дослідженнями, спочатку люди відчувають деяке задоволення від тривалого «відпустки», вони можуть більше відпочивати і нічого не робити. За словами Симона Вільямса (S.N. Williams), згодом людям стає нудно, потім відбувається нагнітання наявних невротичних реакцій [5].

Дослідження, проведене в Японії, показало, що проживання в міських районах більше сприяє зниженню тривожності студентів, ніж в сільській місцевості під час спалаху COVID-19 [4]. За його словами, причиною є дисбаланс економічних, культурних та освітніх ресурсів між міською та сільською місцевістю.

Емоційні розлади, які характеризуються перепадами настрою (циклотимія). Студенти відчували емоційні розлади через, як їм здавалося, занадто великої кількості завдань. Хоча вимоги до і після локдауна були тотожні.

Практикуючі психологи в Україні свідчать про значне збільшення кількості клієнтів зі скаргами на посилилася тривожність, незібраність, панічні атаки і т.п.

Висновок: працездатність і психічне здоров'я учнів дуже залежить від умов надзвичайної ситуації у сфері охорони здоров'я. Учні як окремий уразливий контингент потребують окремі заходи, що компенсують

витрати і помилкові «переваги» онлайн навчання. Вважається, що школярі і молоді люди найбільш адаптивні до змін режиму. Однак багато досліджень 2020 року показали, що вони потребують уваги, допомоги і підтримки з боку спільноти, сім'ї та вищих навчальних закладів. Дослідникам даної тематики належить розробити симетричні заходи з охорони психічного і фізичного здоров'я студентів в умовах оголошеної пандемії.

Література

1. Andi Wahyu Irawan, Dwisona, Mardi Lestari. Psychological Impacts of Students on Online Learning During the Pandemic COVID-19 / KONSELI: Jurnal Bimbingan dan Konseling (E-Journal). <https://doi.org/10.24042/kons.v7i1.6389>
2. Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., & Zheng, J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7102633>
3. Sharp, J., & Theiler, S. (2018). A review of psychological distress among university students: Pervasiveness, implications and potential points of intervention. / International Journal for the Advancement of Counselling, 40(3), 193-212. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10447-018-9321-7>
4. Shigemura, J., Ursano, R. J., Morganstein, J. C., Kurosawa, M., & Benedek, D. M. (2020). Public responses to the novel 2019 coronavirus (2019-nCoV) in Japan: mental health consequences and target populations. Psychiatry and Clinical Neurosciences, 74(4), 281. <https://doi.org/10.1111/pcn.12988>
5. Williams, S. N., Armitage, C. J., Tampe, T., & Dienes, K. (2020). Public perceptions and experiences of social distancing and social

isolation during the COVID-19 pandemic: A UK-based focus group study. MedRxiv <https://bmjopen.bmj.com/content/bmjopen/10/7/e039334.full.pdf>

6. Xiao, C. (2020). A novel approach of consultation on 2019 novel coronavirus (COVID-19) related psychological and mental problems: structured letter therapy. *Psychiatry Investigation*, 17(2), 175. DOI: 10.30773/pi.2020.0047

Нівня Ганна Олександрівна

*кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-економічних дисциплін*

Одеський державний університет внутрішніх справ

м. Одеса, Україна

pelangi@ukr.net

ВИХОВНА ФУНКЦІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ В ДОБУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Ні в кого не викликає сумнівів, що стрімке переведення освітнього процесу в режим online, спричинене світовою пандемією covid 19, стало серйозним випробовуванням для системи освіти. Складності, пов'язані з освоєнням учасниками освітнього процесу нових технічних засобів та віртуальних платформ, нові форми організації навчального процесу, корекція методики викладання: все це відбувалося у загальній атмосфері паніки та невизначеності, яка супроводжувала людство в ситуації появи нової, неочікуваної загрози. Проте у 2021-му році хвиля першого потрясіння спала, і дистанційне навчання постало звичним елементом освітнього процесу, що уможливило більш глибоку та детальну рефлексію згаданого явища.

Слід зазначити, що цифровізація освіти, як, втім, і інших сфер суспільного життя, бере свій початок задовго до періоду карантинів і локдаунів. Ситуація пандемії лише прискорила процес, який раніше протікав у повільнішому темпі. Очевидно, по завершенні пандемії освітній процес буде набагато більше віртуалізованим, ніж до її початку. Сьогодні складно спрогнозувати ступінь цифровізації останнього, проте можна впевнено сказати, що освіта вже не повернеться до традиційного русла.

В останні роки у наукових публікаціях плідно обговорювалися проблеми та ризики, пов'язані з цифровізацією освіти. До таких

відносять зниження загального рівня підготовки студентів, похибки у оцінюванні якості засвоєного матеріалу, етичні проблеми [2, с. 86-87]. Проте усвідомлюючи факт незворотності загального процесу віртуалізації життя, слід зосередити дослідницьку увагу на пошуку шляхів розв'язання зазначених проблем.

Важливим завданням вищої школи є виховання молоді, і його реалізація значно ускладнюється в умовах цифровізації освіти та дистанційного навчання. Це пов'язано з орієнтацією на інформаційну складову освітнього процесу, в рамках якої зменшується жива взаємодія викладача та студентів. Проте саме особистість викладача, його духовна наповненість здатні дати поштовх для розкриття морально-духовного потенціалу студентів, збагатити їх систему цінностей.

Отже, організація освіти online повинна передбачати активну комунікацію викладача і студентів шляхом проведення дискусій, диспутів, конференцій, створення віртуальних клубів та гуртків. Зазначені заходи сприятимуть також активному спілкуванню між студентами та організації їх співпраці, які на тлі дистанційного навчання зводяться до мінімуму. Таким чином відбуватиметься виховання мовної та комунікативної культури здобувачів вищої освіти.

Цифрові технології, зокрема можливість необмеженого доступу до інтернет-ресурсів, нерідко являють собою сприятливі умови для поширення плагіату в студентських наукових роботах а також «допомагають» здобувачам недоброчесним шляхом підвищити результати контрольних або тестових завдань. Не викликає сумніву, що дана проблема повинна сприяти розробці нових методів та критеріїв контролю та оцінювання знань студентів. Проте не менш важливим ми вважаємо виховання у останніх культури академічної доброчесності.

Педагогіка вищої школи сьогодні розпочала трансформацію на засадах андрогогіки, в основі якої лежить феномен «Самості». Отже на перший план виступають самовдосконалення, саморозвиток,

самоосвіта [1]. В цьому контексті важливим є виховання у студентів, особливо першокурсників, навичок ефективної самостійної роботи та самоорганізації. Для формування у здобувачів зазначених умінь доцільним буде проведення семінарів і тренінгів з тайм-менеджменту.

Підсумовуючи викладений вище матеріал зазначимо, що в умовах цифровізації освіти надзвичайно важливим є збереження виховної функції вищої школи. В ситуації дистанційного навчання необхідно створити сприятливе середовище для комунікації між викладачем та студентами, в якому особистісні якості викладача сприятимуть розкриттю духовного потенціалу здобувачів. Також важливим є формування у студентів культури академічної доброчесності та навичок самоорганізації.

Література

1. Арешонков, В. Ю. (2020). Цифровізація вищої освіти: виклики і відповіді. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 2(2). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-13-2>
2. Стрекалова, Н. Б. (2019). Риски внедрения цифровых технологий в образовании. Вестник Самарского университета. История, педагогика, филология, Т. 25. № 2. С. 84—88. DOI: <http://doi.org/10.18287/2542-0445-2019-25-2-84-88>.

Спасский Игорь Дмитриевич
аспирант кафедры философии
ОНУ имени И.И. Мечникова
г. Одесса, Украина
ostrov7@gmail.com

ЦИФРОВАЯ ТОТАЛИТАРНОСТЬ МЫШЛЕНИЯ: ФИЛОСОФСКАЯ КРИТИКА КИБОРГИЗАЦИИ ЧЕЛОВЕКА И ПУТИ ЕЁ ПРЕОДОЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ОНЛАЙН ОБУЧЕНИЯ

Тоталитарное движение техноса по просторам планеты по сути породило две сонаправленные тенденции. Это постепенное превращение человека в машину. Начиная от вживления искусственных частей тела, заканчивая машинной алгоритмизацией сознания. И даже вынесения сознания на периферию техноса через систему разноплановых электронных устройств. И вторая тенденция - это превращение робота в человека. Начиная от идей восхищения техникой и даже поклонения машине до идей её почти обожествления в образе управляющего всем суперкомпьютера. Это не об утопическом будущем. Это сегодняшняя реальность. В этой реальности нам всем приходится осуществлять свою деятельность. В этом ключе нами поставлена проблема цифровой тоталитарности мышления, как с позиции философской критики, так и нахождения путей деятельности в данных условиях, используя в максимальной степени потенциал сложившихся обстоятельств.

В современных исследованиях всё чаще раздаются голоса, актуализирующие проблему влияния цифровой техники на сознание человека [1; 2]. Дискуссии ведутся в диапазоне проблем от алгоритмизации сознания и мышления до прямой киборгизации

человека. Не вызывает сомнения большая интенсивность влияния «цифры» на сознание человека, усиленное сетевыми взаимодействиями по Зондерквисту называемыми «нетократия» [3].

На поверхности явления цифровизации - манифест свободы цифрового обобществления, проявляющийся от обмена информацией до межличностного общения на многих уровнях. Однако при этом прослеживается и ряд проблем, порожденных диктатом цифры и цифровых гаджетов. Прежде всего, это так называемая «цифровая тоталитарность мышления».

М. Хайдеггер понимал мышление, как тончайшие касания вещей [4], что во многом коррелирует с аскетическим учением о различении прилогов и помыслов, возникающих от касания различных сил, людей и пространств. Практика различения касаний несомненно отличается от непрерывной ментальной работы по концептуализации и обобщению информационных данных от различных сведений, поданных СМИ до технологий Big Date. По А.Г. Таубергу, «носители тоталитарного мышления склонны быть моральными абсолютистами, разделяющими мир только на белое и черное и требующими немедленного ответа на все вопросы» [1]. Философ А.И. Макаров, вслед за М.К. Мамардашвили, А.М. Пятигорским и Г.П.Щедровицким подчеркивает отличие практик мышления-касания от думания как ментального перекомбинирования информации. Отсюда истинное мышление не может быть тоталитарным.

В условиях современного онлайн обучения главным образом приходится иметь дело с представителями так называемого z-поколения. А.И. Макаров определил z-поколение как субкультуру «бесчувственных романтиков» [5]. По словам экспертов-исследователей «тоталитарный ментал» современного так называемого цифрового z-поколения невероятно «жесток и тяжел». Его даже парадоксально во многом можно отождествить с тоталитарным сознанием советских людей. Это, вероятно, связано именно с жесткими ментальными

конструкциями и связкой-сцепкой вокруг них жизненных сил, образуя доминанты особого качества. В.А. Плешаков показывает модель киберсоциализации личности в единство 4-х ипостасей человека. А именно: «как объекта киберсоциализации (влияние киберпространства на жизнедеятельность)»; «субъекта киберсоциализации (удовлетворение потребностей в киберпространстве)», «жертвы киберсоциализации (негативные последствия)», «жертвы неблагоприятных условий киберсоциализации (опасности киберпространства и их источники)» [6, с.17]. Используя данную модель, автор намечает условия использования возможностей киберсоциализации для обучения и направления предотвращения наметившихся негативных последствий.

Одной из наиболее важных проблем цифровой тоталитарности мышления, с которой приходится работать - это цифровая прокрастинация z-поколения или укоренившийся мем «гугл знает всё».

Рефлексия многолетнего участия автора в практиках интернет-сообщества hesychasm.ru и обучения на ФДО Православного Святотихоновского гуманитарного университета в контексте преодоления цифровой тоталитарности мышления позволяет наметить некоторые направления дальнейшего совершенствования онлайн образования в плане преодоления «цифровой тоталитарности» мышления.

В целом это задача максимального расширения интерактивного диалога, подкрепленного стимулированием интенции к глубокому и всестороннему изучению предметов исследования. Подчеркну - не «подогревание интереса», который действует как рябь на поверхности воды и чаще всего несет кратковременный характер. А именно интенции как глубокого волевого устремления.

1. Носителем университетского знания является личность, обладающая глубоким и охватным сознанием, цельным и многомерным. Замечено, что такое сознание «просачивается» сквозь цифру в головы

слушателей и в виде видео-встреч и в виде форумских и чат сообщений. Поэтому значение имеет присутствие спикера или модератора, обладающего таким сознанием и проистекающим из него мышлением.

2. Большую роль играют практики визуализации мышления через художественное слово в условиях онлайн обучения. Данные практики представлены в работах Норы Галь, где показывается важность и пути избегания «канцелярита» на всех уровнях практик словесности [7].

3. Большой потенциал в образовании онлайн имеют так называемые «текстовые» игры или интерактивные книги, в которых широко используется потенциал художественного слова.

4. В условиях онлайн обучения большое значение имеет личная пассионарность и лекторская харизма спикера или автора тех или иных методик.

5. Солидаризируюсь с точной зрения А.И. Макарова, имеющего достаточно широкий опыт в области онлайн образования, который рекомендует широкое использование «сократического диалога» на всех уровнях учебного процесса.

Считаю важным отметить ограничение в использовании методов, ставших традиционными в онлайн образовании и увеличивающих так называемое «клиповое мышление». К таковым относятся «множащиеся как грибы» презентации, видео-фрагменты и «говорящие головы». Такой подход часто подменяет собой интерактив и диалог. Вещательный тоталитаризм предельно плохо воспринимается современными слушателями. Они уходят не только в свои мысли, но и в гаджеты «с головой».

Литература

1. Тауберг А.Г. Системно функциональный анализ тоталитаризма. Нижний Новгород, 2003. 173 с.

2. Пороховский А.А. Цифровизация и искусственный интеллект: перспективы и вызовы / А.А. Пороховский // Экономика. Налоги. Право. 2020. №2 (13). С. 84-91.
3. Бард А., Зодерквист Я. Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма / Перевод со шведского. СПб: Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2004. 252 с.
4. Хайдеггер М. Что зовется мышлением? М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. 320 с.
5. Макаров А.И. Игреки и зеты: «потусторонние люди» и «бесчувственные романтики» // <https://www.aimakarov.com/igreki-i-zety-potustoronnie-lyudi-i-beschuvstvennye-romantiki/>
6. Плешаков В.А. Киберсоциализация человека: от Homo Sapiens'а до Номо Cyberus'а: Монография. Москва: Прометей. 2012. 312 с.
7. Галь Нора. Слово живое и мёртвое. М.: Время, 2012. 592 с.
8. Макаров А.И. Современный образовательный идеал: философские основания // Вестник Волгоградского гос. ун-та. Сер. 7, Филос. 2015. № 3 (29) с.151-156.

Федорова Ксения Георгиевна
аспирант кафедры философии
ОНУ имени И.И. Мечникова
г. Одесса, Украина
Kfyodorova2120@gmail.com

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ – ПАНАЦЕЯ ИЛИ ВРЕД?

Цифровизация ведет к колоссальной трансформации, что подразумевает необъятный, не имеющий меры процесс. Влияние этой трансформации все еще трудно понять. Задача представляется сложной в свете глубоко разрушающего эффекта самого явления, характеризующегося высокой скоростью развития, а нехватка достаточного расстояния для осмысления только усиливает трудности. Пандемия, вызванная вирусом COVID-19, только подтвердила данный факт. Мир оказался в новой ситуации, в условиях беспрецедентного кризиса, разразившегося в 2020 году, и продолжающегося по сей день. Находясь в самом центре развития событий, вряд ли возможно оценить масштаб изменений. Нас призывают придерживаться дистанции. В супермаркетах, кафе и ресторанах мы видим разметку, которая призвана очертить наше положение. Но способны ли мы дистанцировать себя от происходящих событий?

Кризис, вызванный пандемией определенно можно назвать глобальным. В сфере образования эта чрезвычайная ситуация привела к массовому закрытию очных мероприятий образовательных учреждений в более чем 190 странах с целью предотвращения распространения вируса и смягчения его последствий. Главная мера, предпринятая учебными заведениями в ответ на распространение коронавирусного заболевания, связана с приостановкой очных

занятий на всех уровнях, и введением методов дистанционного обучения с использованием различных онлайн-форматов и платформ. В соответствии с распространенным мнением о том, что цифровые технологии – это не только инструменты, находящиеся в нашем распоряжении, но и средства, способные (де)формировать нас глубокими способами, возникает вопрос о целесообразности дистанционного обучения.

Само появление цифровых технологий повлекло за собой критику их воздействия на человека. Играя значительную роль в нашей жизни, и становясь частью среды нашего существования, цифровые технологии лишают возможности относиться к ним на критическом расстоянии, приводя к технологической зависимости. Во многом, цифровые технологии несут ответственность за попытки контролировать наш разум, лишить нас способности знать, как действовать (*savoir faire*) и знать, как жить (*savoir vivre*), и превратить нас в пассивных потребителей, которые бездумно делают то, что от них ждут большие корпорации. Исчезает возможность критически дистанцироваться от данных способов придания формы нашей жизни, и вместо этого мы синхронизируемся с диктатом рыночного общества и даже не можем представить себе, как могла бы выглядеть альтернатива. Так, защита от цифровых технологий, а именно отказ от их использования может показаться единственно верным путем. Однако такое решение кажется маловероятным, скорее едва ли возможным сегодня.

Проживая опыт карантина 2020 года, и находясь сегодня на грани очередной ситуации многочисленных ограничений, мир оказался втянут в бесчисленное количество новых виртуальных связей и ситуаций. Множественные виртуальные каналы коммуникации, которые ранее воспринимались как некоторое дополнение к реальности, сегодня стали основной реальностью. В этом аспекте, дистанционное обучение, безусловно, является частью этой новой реальности. Главный вопрос

состоит в том, чтобы прояснить дистанционное обучение – панацея или вред?

Современный французский философ Бернар Стиглер утверждает, что все цифровые технологии – это фармакон. Этот греческий термин следует понимать в его буквальном двусмысленном значении: «фармакон» относится к чему-то, что одновременно отравляет и лечит. Философ предостерегает нас и говорит, что необходимо быть очень осторожным с «цифровым фармаконом», но при этом не стоит его демонизировать. В данном аспекте дистанционное обучение можно назвать «цифровым фармаконом».

Использование цифровых медиа, а именно виртуальных платформ для осуществления дистанционного обучения, сопровождается новым режимом внимания. В образовательных учреждениях учащиеся должны принимать участие в долгом, повторяющемся и напряженном процессе обучения. Это относится как к правописанию букв алфавита для школьников, так и к написанию эссе студентами. Теперь же, в ситуации невозможности воспроизведения офф-лайн процесса обучения, людям приходится приобретать навык самостоятельной заботы о качестве того, что они делают, а именно должны научиться проявлять терпение и концентрироваться на одной задаче в течение длительного периода времени, что в условиях онлайн-обучения добиться крайне непросто. Возможность одним кликом отключить картинку или звук своего изображения, дает возможность моментального выключения из учебного процесса, и готовность немедленно отказаться от того, над чем работал, в пользу другого занятия. Таким образом, меняется сама природа внимания: прежнее глубокое внимание, необходимое для чтения сложного текста или вдумчивого прослушивания лекции в условиях он-лайн контпродуктивно для приобретения знаний. Человек оказывается в затруднительном положении, ведь сидя перед экраном в полной готовности получать знания, он сталкивается с невозможностью

такого действия и становится перед выбором «отключить камеру» либо развить режим внимания.

Являясь частью нашей новой реальности, цифровые технологии, лежащие в основе дистанционного обучения, могут быть рассмотрены в качестве ключевого понятия для современного человека. Бернар Стиглер, беря за основу учение Жильбера Симондона, использует его понятие «индивидуация» в качестве обозначения не завершенной личности, которая в принципе не может быть завершенной. Индивидуация всегда должна включать трансиндивидуацию, а именно, индивидуация на уровне отдельного субъекта всегда должна иметь социальное, культурное и временное измерение. Так, в нашей субъектной конституции мы относимся ко всей истории, которая лежит в основе технологий, которые, в свою очередь, определяют нас как субъектов настоящего. Трансиндивидуализация – это вопрос о том, что Стиглер называет «цепями трансформации» (*«long circuits»*), то есть процессами передачи и преобразования информации и знаний, являющихся межпоколенческими процессами образования и культуры. *«Long circuits»* выходят за пределы чисто индивидуального уровня и определяют диапазон взаимосвязей, позволяющих мыслить во времени. Так, дистанционное обучение как феномен цифровой эпохи, как новое средство выстраивает длинную связь с далекими поколениями создавая единство с прошлым, которое позволяет создать единство с будущим.

Литература

1. Stiegler, B. (2010). *Taking care of youth and the generations* (S. Barker, Trans.). Stanford: Stanford University Press.
2. Stiegler, B., & Rogoff, I. (2010). Transindividuation, E—flux, 14.

Афоніна Євгенія Сергіївна
студентка I курсу

Васильєв Дмитро Владиславович
студент II курсу
факультет Історії та філософії ОНУ імені І.І.
Мечникова
спеціальність філософія
м. Одеса, Україна

afonjane@gmail.com
bairon.senpai@gmail.com

АНАЛІЗ ВІДНОШЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Для дослідження було опитано 155 студентів різних вищих учбових закладів України, спеціальностей та курсів. Домінуючим за кількістю були студенти Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова (85 осіб), Київського університету ім. Бориса Грінченка (35) і Одеської державної академії архітектури та будівництва (21).

Назва вищого учбового закладу	Кількість опитаних
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова	85
Київський університет імені Бориса Грінченка	35
Одеська державна академія будівництва та архітектури	21
Одеський національний медичний університет	7
Національний університет «Одеська юридична академія»	5
Київський національний економічний університет КНЕУ імені Вадима Гетьмана	2

76, 1% студентів вказали, що переважною формою навчання в умовах карантину було дистанційна. 19,4% навчалися за гібридної формі навчання (форма навчання, що включає в себе елементи як дистанційної форми, так і традиційної), і лише 4,5% студентів назвали очну форму навчання з карантинними обмеженнями.

79,4% студентів відзначили, що під час дистанційного навчання вони стикалися з технічними проблемами: з відсутністю камери, мікрофона або з нестабільним інтернет-зв'язком. Найпоширенішим мінусом дистанційної освіти, на думку студентів, виявилася залежність від якості інтернет-зв'язку - її відзначили 75,5% респондентів. Багато також відзначили зниження концентрації уваги і дисципліни (54,2%) і брак соціальної взаємодії з одногрупниками (52,3%). Серед інших мінусів були порушення режиму дня (40,6%), підвищення навчального навантаження (44,5%), складності зі зворотнім зв'язком між студентами і викладачами (38,1%).

З плюсів багато студентів наголошували на тому, що іспити / заліки простіше було здавати онлайн (78,1%), а також на відсутність необхідності витратити гроші і час на дорогу до університету (78,7%). Крім того, практично половина опитуваних помітили, що ряд дисциплін виявилось простіше вивчати в онлайн-форматі (48,4%), і що дистанційна форма освіти дозволяє поєднувати роботу з навчанням (49,7%).

74,8% опитаних відповіли, що були задоволені реалізацією дистанційного навчання в їх вищому навчальному закладі.

Характерною особливістю будь-яких змін у звичному ході речей є різноманітність сфер життя, у яких має відбутися подекуди болісний процес адаптації. Ключовою серед сфер завжди залишається соціальна, а саме тому постає питання того, яким етичним підходом слід користуватись суспільству заради найбільш ефективного подолання кризи. Так, пандемія Covid-19 не стає виключенням і, зважаючи на усю багатofакторність, сучасне суспільство ставить на перший план

захист життя і здоров'я широких верств населення. Не виключенням стає і освітня сфера. Так, наприклад, ЕУА (Європейська асоціація університетів) проголошує широку підтримку населення у процесі боротьби із світовою пандемією, разом з тим вбачаючи у цій ситуації можливості для тестування, адаптації та впровадження нових форм отримання освіти [1, с.1]. Подібні заяви дають нам зрозуміти, що після завершення режиму самоізоляції освіта вищої школи набуде нових форм, які дозволять забезпечити більшу соціальну мобільність як здобувача освіти, так і викладача.

Майже половина опитаних зауважує, що дистанційний формат дозволяє поєднувати освіту із роботою, на основі чого можливо зробити висновок про потребу сучасних студентів у широкому спектрі реалізації, на що позитивно може позначитись отримання освіти без необхідності відвідувати університет, оскільки це дозволяє економити час, а до того ж, організувати процес освіти вільніше, ніж це було можливим в умовах очного навчання. Подібна тенденція є однією з найбільш поширених у сучасну епоху, а тому характерно, що вона знаходить своє відображення і в сфері освіти в момент, коли соціальний виклик дозволяє провести реформування форсованими темпами. У своїй статті «Как коронавирус изменил систему высшего образования: анализ перехода вузов на дистанционное обучение» Орусова О.В. зазначає, що завдяки тенденціям до переходу на онлайн освіту, виникнуть нові, інтегровані формати, завдяки яким буде легше отримувати освіту в декількох вишах, а основою будь-якої освіти стане вивчення конкретних компетенцій, які мають допомогти у професійній діяльності [3, с. 191-192].

Не дивлячись на те, що студентська спільнота переважно позитивно висловилаься щодо того, як була реалізована дистанційна освіта у їхніх навчальних закладах, вона залишається однією з найбільш активних у відношенні соціальної взаємодії, а тому значною мірою потерпає від браку спілкування, про що може свідчити вищенаведена статистика.

Крім того, варто зазначити, що порушення режиму сна є одним із наслідків підвищення учбового навантаження, якщо мова йде про частину студентства, зацікавлену в успішній реалізації свого учбового потенціалу. Усе це викриває ряд серйозних проблем дистанційної освіти у тій формі, яку ми маємо на момент 2021 року.

Оскільки університет є широкою системою та займає вагоме місце у житті кожної особи, яка до нього вступає та активно займається навчанням, відповідальність за оптимізацію навчального процесу таким чином, щоб захистити здоров'я та забезпечити якісну освіту, лежить на плечах керівництва закладів. С.І Бухкало виділяє, що, серед іншого, дистанційне навчання має сприяти задоволенню потреб країни в якісно підготовлених фахівцях [2, с.4], проте у цьому питанні неможливо ігнорувати вплив студентського ставлення до процесу переходу на дистанційний формат. В сукупності негативні чинники, вказані в опитуванні, призводять до остраху за майбутню самореалізацію в професійній сфері, а отже змушують шукати альтернативи, знижуючи пріоритет класичної освіти. Крім того, достеменно невідомо, як роботодавці у майбутньому будуть ставитись до претендентів на вакантне місце, які більшу частину свого навчання провели дистанційно.

Отже, сучасність змушує як студентів, так і викладачів виробляти методи здобуття та надання освіти прямо у процесі їх реалізації, що закономірно створює ряд протиріч та конфліктів, наслідком яких буде повне переосмислення загальної світової системи освіти. Саме тому, аби переосмислення залишалось конструктивним, на суспільстві лежить задача виховати зацікавленість студентів та абітурієнтів до спільної роботи із модернізації процесу навчання.

Література

1. Бухкало С. І., Агейчева А.О. Методичні аспекти реформування дистанційного навчання в системі вищої освіти. № 5 (2020): Вісник Національного технічного університету «ХПІ», 2020. № 5. С. 8.
2. Орусова О.В. Как коронавирус изменил систему высшего образования: анализ перехода вузов на дистанционное обучение. Научное обозрение, серия 1: экономика и право, 2020. № 3. С. 12.
3. European university association. Covid-19 & universities URL: <https://www.eua.eu/issues/27:covid-19-and-universities-in-europe.html> (дата звернення: 2.04.2021)

Еремей-Березовский Анна

*докторант факультета психологии и педагогических наук,
Государственный Университет Молдовы
Директор Государственного Учреждения Теоретический
Лицей с Художественным Профилем “Михаил Березовский”
г. Кишинев, Молдова*

anaeremei@mail.ru

КОНФИГУРАЦИИ РАЗВИТИЯ МОТИВАЦИИ ДЛЯ САМООБУЧЕНИЯ У ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ В КОНТЕКСТЕ ОЦЕНКИ ИТ В ПРЕПОДАВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Вступление. Поддержание мотивации преподавателей к профессии становится все более сложной задачей из-за множества проблем, с которыми они сталкиваются, особенно в ситуации пандемии, в которой мы находимся сегодня. В этих условиях, чтобы не останавливать учебный процесс, для того чтобы иметь возможность оказывать образовательные услуги в период самоизоляции, мы выявляем возможность взаимодействия с учениками на дистанции. Из-за необходимости проводить урок на расстоянии, используя компьютер, преподаватель становится мотивированным к развитию новых цифровых навыков.

В целях найти способы преодолеть барьер онлайн общения с учениками, преподаватель развивает свою мотивацию к самообучению. Выбирая развитие сотрудничества и конкуренции в группе учащихся на фоне доверия, взаимного уважения и позитивного мышления, он вносит свой вклад в образование для обеспечения качества жизни человека и общества даже в эти чрезвычайно трудные времена.

Использование информационных технологий в обучении и их влияние на мотивацию к самообразованию преподавателей.

Изучение роли новых информационных технологий в образовательном процессе во время пандемии является актуальной проблемой, поскольку необходимость удаленной работы остается наиболее подходящим способом защиты от заражения новым вирусом COVID-19, о котором еще мало информации. В этот период перемены новые информационные технологии - это новые формы общения и передачи информации, средства мультимедийной презентации, обеспечивающие высокую степень интерактивности. Компьютерное общение с использованием таких сервисов, как электронная почта, открытые и виртуальные дискуссионные группы, форумы, письменная (текстовая) переписка в реальном времени (чат), голосовая связь (веб-телефония) и видеосвязь (видеоконференции) стали повседневной реальностью и обычным элементом ежедневной работы в сфере образования. Эволюция и успех преподавателей в этот период обусловлены использованием новых информационных технологий, сменой методов взаимодействия с учащимися, которая до недавнего времени практиковалась в очной форме. Использование информационных технологий обеспечивает онлайн-общение, что снижает потребность в поездках.

С точки зрения структуры, информационная система предоставляет возможности для передачи знаний посредством разработки и публикации образовательного контента в форме курсов или виртуальных библиотек, а также проверки и тестирования знаний с использованием управленческих симуляций, сценариев или тематических исследований для оценки. Таким образом, эта система представляет собой «набор методов, приемов, инструментов и процедур, обеспечивающих предоставление обучения или программ обучения с использованием электронных средств, а также оценку степени усвоения знаний» [1].

Технологии, которые произвели революцию в традиционной системе дистанционного обучения, посредством своих возможностей, которые были выявлены и использованы на уровне образовательной системы, акцентировали внимание на развитии мотивации к самообучению преподавателей как потребителей.

То, как преподаватель сегодня организует свои уроки и позволяет ученикам участвовать и играть активную роль в их развитии, в дальнейшем будет влиять на степень вовлеченности молодых людей в общественную жизнь и осознание той важной роли, которую каждый из них должен иметь для интеграции в общество. Участие преподавателя в обучении учеников требует успешной начальной подготовки, а также непрерывного самообучения.

В целом развитие мотивации к самообучению у преподавателей связано с рядом факторов, которые постоянно меняются и взаимодействуют. Следовательно, развитие мотивации - это не просто усиление положительного или отрицательного отношения к самообразованию, но усложнение структуры мотивационной сферы, стоящей за этим процессом, включенных в мотивационную сферу факторов, появление новых взаимосвязей, более комплексных, иногда даже противоречивых между этими факторами. В процессе самообучения, ориентированного на извлечение выгоды из мотивации профессионального развития, недостаточно знать только причины - цели. Не менее важно знание причин-стимула, которые для преподавателей, например, включают не только эмоциональные, но и когнитивные способности.

Основные компоненты в развитии мотивации к самообучению

Некоторые специалисты по анализу мотивации предлагают теоретические модели и тесты для оценки развития мотивации, способные выявлять такие важные компоненты, как **усилие**, которое представляет силу или энергию, приложенную человеком для достижения

своих целей и **настойчивость**, что отсылает к понятию настойчивости и постоянства в принятии поведения или мотивационного акта.

Мотивационная настойчивость - это концепция с долгой историей в психологии, которая как и часто используется в области психологических исследований, так и игнорируется, с точки зрения необходимости концептуального определения. В начале прошлого века Фернальд [2] описал настойчивость как «способность людей сопротивляться и продолжать поддерживать усилия, направленные на достижение успеха, несмотря на усталость или разочарование». Как повседневный опыт, так и научные исследования подтверждают, что мотивационная вовлеченность (быть увлеченным/ стремиться к достижению целей) и мотивационная настойчивость (настойчивое мотивационное поведение в стремлении достичь амбициозные цели) - это два отдельных модуля, между которыми существует слабая взаимосвязь.

По нашему мнению, *мотивационная настойчивость* составляет основу индивидуальной мотивации, ориентация/вовлеченность обеспечивает только качественный состав мотивации. Например, мотивационная настойчивость к самообучению - это фактор прогресса, это осознание важности собственного способа «существования» в профессии, а также профессионального развития.

Функциональный анализ мотивации к самообучению

С определенной теоретической точки зрения для анализа мотивационной настойчивости к самообразованию у учителей используется функциональный анализ, согласно которому мотивация к самообразованию лучше всего представлена как процесс, включающий две взаимозависимые психологические системы: выбор цели и усилие к достижению цели (Gollwitzer, 1990; Heckhausen, 1991; Kanfer and Hagerman, 1987; Kanfer, 1992, 1999)

В нашем случае первая система целей предполагает развитие цифровых навыков в процессе оценки преподавания и обучения. Они

представляют будущие состояния, желаемые учителем. Когнитивные теории мотивации, например, описывают выбор цели как рациональный процесс принятия решений, который определяется встречей между личностными факторами и индивидуальным восприятием ситуации [3].

Вторая система, *усилие для достижения цели*, относится к внутренним процессам саморегуляции, включая самоконтроль, самооценку личного прогресса и саморегуляцию реакций, основанных на этом прогрессе, которые позволяют учителю вкладывать время и усилие для достижения цели.

Выводы. Благодаря совершенству, профессия преподавателя предполагает постоянное формирование и развитие, так чтобы он мог предложить тому, кого он обучает, всестороннюю перспективу на предмет, который он преподает. Преподаватели с большей мотивационной настойчивостью и благоприятным отношением к новым технологиям демонстрируют более высокие результаты в своей деятельности, таким образом участвуя в учебном процессе, который будет развивать их обычную карьеру во время пандемии вплоть до ее завершения.

Важно помнить, что успех в обучении определяется не внешним влиянием, а внутренней мотивацией / мотивами.

Литература

1. Radu, I., Ursăcescu, M., Vlădeanu, D., Cioc, M., Burlacu, S. (2005), *Informatică și management: o cale spre performanță*, Editura Universității din București.
2. Fernald, G. G. (1912) An achievement capacity test. *Journal of Educational Psychology*.
3. https://www.psih.uaic.ro/wp-content/persistenta_motivationala/public_html/articole%20pdf/ARTICOL%203.pdf

ОСВІТА І КУЛЬТУРНА ЛОГІКА ІНТЕРНЕТУ

Ніколаєнко Ярослава Миколаївна

науковий співробітник

Державної науково-педагогічної бібліотеки України

імені В.О. Сухомлинського НАПН України

м. Київ, Україна

yaroslava.dnpb@gmail.com

ЕЛЕКТРОННЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОНЛАЙН-ОСВІТИ

Криза, яку спричинила пандемія COVID-19 зумовила розвиток дистанційного навчання в усьому світі, не оминула ця тенденція й Україну. Електронне навчання різко змінило ландшафт освіти. Сьогодні дистанційна освіта зазнає істотних змін, що свідчить про її дедалі зростаючий попит на ринку освітніх послуг. Розвиток дистанційної освіти стикається з такими проблемами, як швидке зростання потреби у навчанні, відповідне технологічне забезпечення навчання та адаптація навчання до сучасних технічних вимог. Існує багато інтерпретацій понять електронне навчання, цифрове навчання, онлайн-навчання і т.д. Є також суміжні напрямки, такі як дистанційне навчання, освіта дорослих або навчання впродовж життя.

Організація освітнього процесу в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх як правило опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій називається дистанційним навчанням [1]. Переваги дистанційного навчання: інтерактивність, гнучкість навчання, модульний принцип, індивідуалізація навчання, економічність дистанційного навчання, інформаційна забезпеченість дистанційного навчання, більша ефективність, ніж у традиційних засобів навчання.

Досліджено, що світові тенденції розвитку дистанційної освіти здійснюються в таких напрямках як: адаптивне або персоналізоване навчання; розширена, віртуальна та змішана реальність AR/VR/MR; розумні помічники / чат-боти; гейміфікація та навчання на основі ігор; мікронавчання; підбір матеріалів контенту для навчання; інтерактивне навчання на основі відео; соціальне навчання, штучний інтелект та допомога учням у навчанні [2,3,4]. Розглянемо їх більш детально.

1. Адаптивне або персоналізоване навчання. Адаптивна побудова спеціальних занять для учнів враховує їх унікальні потреби за допомогою персоналізованого зворотного зв'язку. Відбувається адаптація навчального процесу до потреб учня, яка в майбутньому дає плідні результати. Адаптивне або персоналізоване навчання означає налаштування наявних модулів з урахуванням конкретних потреб у навчанні окремих груп.

2. Мікронавчання — короткі форми навчання, що використовують мікрозміст (маленькі частини інформації, як от записи в блозі чи вікі-сторінки) та складаються з дрібних, пов'язаних між собою або слабпов'язаних занять. Мікрозміст — маленькі шматочки інформації з конкретною ідеєю чи темою. Його інструментами, як правило, є короткі відеоролики, але сьогодні вони включають інтерактивні відео, короткі ігри, вікторини чи навіть інтерактивну інфографіку матеріалів. Матеріали таких мікротренінгів доступні на будь-якому пристрої, тому попит на них буде зростати внаслідок збільшення використання смартфонів.

3. Гейміфікація та навчання на основі гри. Стратегія гейміфікації передбачає нагородження гравців після завершення кожного завдання або модуля. Це гарантує, що учні залишаються залученими у навчальний процес та почувують себе винагородженими під час їх навчання. Навчальні платформи сьогодні вводять кілька нових функцій та розробляють схеми, які допомагають учням здійснювати прогрес

у навчанні. Метод вже дав чудові результати, підтримуючи учнів мотивованими та зацікавленими. Навчальний досвід дає студенту чіткі та складні цілі у віртуальних ігрових рамках, вимагає високого ступеня студентської взаємодії та пропонує інформативні відгуки про результати діяльності студентів.

4. Розширена, віртуальна та змішана реальність (AR / VR / MR). Разом із системами управління навчанням змінюватимуться і навчальні матеріали. Час нудних презентацій та невідповідних цільових матеріалів поринув у минуле. Навчання є емоційним, а також когнітивним, і воно краще відбувається, коли учні беруть участь через внутрішній інтерес та значущі програми. Використовуючи дві технології одночасно, студенти можуть моделювати реальне середовище, отримуючи більше практичного навчання. У віртуальній реальності середовище імітується, тоді як у розширеній — інформація базується на наявному середовищі.

5. Розумні помічники / чат-боти. Ще однією тенденцією, яка набирає популярності, є використання чат-ботів для онлайн навчання. Чат-боти використовуються у багатьох сферах, таких як продаж та маркетинг, соціальні медіа та CRM-системи, але їх не так багато використовували для навчання. Водночас чат-боти пропонують великі можливості для збільшення зворотнього зв'язку між учнем та викладачем.

6. Соціальне навчання. Соціальне навчання — це форма непрямого навчання. Іншими словами, це стосується абстрактного навчання з боку інших людей та взаємодії з ними. Деякі можуть подумати, що єдиним способом соціального навчання може бути навчання особисто, але це не завжди так. Елементи соціального навчання вже інтегровані в електронне навчання. Класи в режимі реального часу — це одна з таких практик, яка дозволила учням взаємодіяти в багатих соціальних умовах навчання.

Цифрові інструменти дозволяють учням зв'язуватися між собою. Важливі дискусії між учнями завжди є неодмінною умовою навчання, і галузь працює над тим, щоб внести все більше і більше позитивних змін,

щоб пов'язати учнів, щоб вони нічого не пропустили. Коли навчання ділиться між однолітками, ефективність всього процесу зростає. Це допомагає мотивувати їх різними інструментами навчання, які можуть підвищити їх продуктивність.

7. Підбір матеріалів контенту для навчання. Ефективний підбір вмісту має велике значення для розробки успішного навчального курсу. Це важка робота для викладачів, оскільки вона безпосередньо пов'язана з досягненням навчальних цілей. Зрештою, для освітян дуже важливо підтримувати організований процес зберігання, підбору та обміну інформацією.

8. Штучний інтелект та допомога учням у навчанні. Штучний інтелект входить до простору онлайн-освіти. Штучний інтелект використовується для прогнозування поведінки учнів та персоналізації навчання на основі вибраних ними модулів та труднощів або проблеми, які вони подолали. Боти з голосовим керівництвом також допомагають студентам пошук ключового змісту в модулях. Це супроводжується допомогою роботів для дітей та людей з особливими потребами з метою отримання нових знань та навички. Використання штучного інтелекту буде дуже сильною тенденцією, яка принципово змінить навчання і навколишнє середовище.

Тенденції, описані вище, будуть в основному впливають на освітню галузь в цілому, стаючи таким чином все більше і більше потужними з плином часу. Розвиток онлайн-освіти допомагає розв'язувати різні проблеми, пов'язані з навчанням, такі як проблеми з часом та витратами, які раніше використовувались для обмеження навчальних шляхів учнів. Важливість онлайн-освіти — це те, що не можна оминати в поточний проміжок часу. Навчання — це безперервний процес, необхідний людям усіх верств суспільства для різних цілей у своєму житті. Воно не повинно бути прив'язане лише до академічних занять, а перетворитись на процес освіти впродовж життя.

Література

1. Деякі питання організації дистанційного навчання [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 р. № 1115// Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2020. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#n2>
2. Kharkovyna O. “Top eLearning Trends Shaping 2019”, [Електронний ресурс] Hackernoon.com. 2019. URL: <https://hackernoon.com/top-elearning-trends-shaping-2019-5aaa33920cf8>.
3. Wotto M. The future high education distance learning in Canada, the United States, and France: Insights from before COVID-19 secondary data analysis. Journal of Educational Technology Systems. 2020. №49. С. 262–281.
4. Zakota Z. Current Trends in E-Learning Development. ENTRENOVA - ENTerprise REsearch InNOVAtion. 2019. URL: <https://econpapers.repec.org/bookchap/zbwentr19/207720.htm>.

Пиковер Александр Владимирович

старший научный сотрудник

Центра социально-экономических исследований Китая

Институт Дальнего Востока РАН

Alexander Pikover A.V.

Institute of the Far East

of the Russian Academy of Sciences

г. Москва, Россия

pikover@mail.ru

ОН-ЛАЙН ОБРАЗОВАНИЕ В КНР

Online education in China

Согласно «47-му статистическому докладу о ситуации развития интернета в Китае», опубликованном в феврале 2021 года, общее число зарегистрированных пользователей глобальной информационной сети интернет в КНР по состоянию на 31 декабря 2020 года составило 989 млн [1] человек, увеличившись по сравнению с мартом 2020 года на 85,4 млн человек. При этом 986 млн. или 99,7% пользователей входили в сеть при помощи мобильных телефонов. То есть мобильный интернет и мобильные приложения, включая т.н. «Код здоровья» давно уже полностью завоевали Китай. Пандемия 2020 года стала мощнейшим индикатором и приводом окончательного перехода страны в цифровое измерение.

В отчетном докладе премьера Госсовета КНР Ли Кэцяна 5 марта 2021 года на отчетной сессии ВСНП [2] было подчеркнуто большое значение интернет-пространства в противодействии пандемии, и в частности указано на то, что «активно распространялись режим удаленной работы, онлайн-покупки, бесконтактная доставка и т.д. ...», «широко развертывалось онлайн-обучение».

Уровень охвата населения сетью интернет по итогам 2020 года достиг 70,4%.

Количество пользователей он-лайн образования достигло 342 млн. человек несколько спав к концу года против пиковых 422,96 млн [3] в период шоковой ситуации локдауна в образовании.

Властями в кооперации с ведущими сетевыми игроками были проведены широкие работы по доведению «последней мили» до деревенского потребителя. Вследствие этого к ноябрю 2020 года число подключенных по оптоволокну бедных и беднейших деревень в Китае достигло 98 %. Количество пользователей интернета на селе, стремительно росшее в последние годы, за вторую половину 2020 года выросло незначительно – но всё же выросло на 5,47 млн. человек и достигло 309 млн., а охват сетью интернет в китайской деревне достиг 55,9%.

Власти КНР позиционируют он-лайн образование как один из эффективных способов не только модернизации общества и образования в частности, повышения социальной мобильности и расширения доступа к качественному образованию для широкой массы заинтересованных лиц, но и как возможность поднять уровень образования в труднодоступных и депрессионных и национальных районах, а стало быть, как одной из важнейших средств широко развёрнутой и, как показали реальные события, успешной борьбы с бедностью и отсталостью.

Характерно, что по данным 47-го статистического доклада о ситуации развития интернета в Китае» интернет стал одним из решающих факторов ликвидации бедности на селе. Данное исследование указывает, что благодаря удаленному доступу 71,5% [4] детей в бедных деревнях получил доступ к качественному образованию.

В КНР исторически сложилась ситуация социально-экономической и социокультурной сегрегации и неравенства, крайне выраженного разрыва в уровне социокультурного и социально-экономического развития регионов, которые традиционно делятся на 4 большие группы: наиболее развитые восточные приморские провинции и провинции

дельты больших рек, центральные, северо-восточные и самые отсталые глубоко континентальные национальные районы запада Китая.

Данные «Статистического доклада о социально-экономическом развитии КНР в 2020 году», опубликованном Госкомстатом КНР [5] говорят о росте расходов на образование в среднем по стране в 1,3 раза (1,4 в городе и 1,3 на селе).

Объём рынка он-лайн образования в 2020 году вырос на 35,5% [6] за год до 257,3 млрд. юаней, объёмы онлайн-трафика соответственно на 23-25%. Серьёзным толчком к росту он-лайн образования явился обусловленный ситуацией пандемии массовый локдаун.

Среди крупнейших игроков телекоммуникационного рынка на долю онлайн образования приходится 8,2% [7]. Они активно развивают сотрудничество с ведущими учебными заведениями страны, продвигая их услуги в киберпространстве. Китай уделяет огромное значение цифровизации социума и возлагает большие надежды на этот процесс.

В уже упоминавшийся докладе премьера Госсовета Ли Кэцзяна указано: «Эффективно использовать модель «Интернет плюс», содействовать более глубокой интеграции онлайн- и оффлайн-услуг в еще большем количестве сфер...» и более конкретно об образовании: «Раскрывать преимущества онлайн-обучения, совершенствовать систему непрерывного обучения» [8].

Таким образом очевидно, что данное направление в ближайшее время скорее всего будет динамично развиваться.

Литература

1. «47-й статистический доклад о ситуации развития интернета в Китае», стр.1.
2. http://russian.news.cn/2021-03/15/c_139812271.htm
3. «47-й статистический доклад о ситуации развития интернета в

- Китае», стр.55.
4. «47-й статистический доклад о ситуации развития интернета в Китае», стр.22.
 5. http://www.stats.gov.cn/tjsj/zxfb/202102/t20210227_1814154.html
 6. <https://baijiahao.baidu.com/s?id=1689213539567648356&wfr=spider&for=pc>
 7. 47-й статистический доклад о ситуации развития интернета в Китае», стр. 75.
 8. http://russian.news.cn/2021-03/15/c_139812271.htm

Овчаренко Світлана Володимирівна
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри глобалістики, євроінтеграції
та управління національною безпекою
ОРІДУ НАДУ при Президентіві України
м. Одеса, Україна

ovcharenkosvtln@gmail.com

ОНЛАЙН ОСВІТА ЯК НОВА КУЛЬТУРНА ПРАКТИКА

Майбутнє світу після пандемії Covid-19 сьогодні обговорюється у різних аспектах, проте аналітики з різних експертних сфер погоджуються з тим, що всі звичні форми соціального, економічного та культурного виявлення людства зазнають суттєвих змін. Всі ці зміни мають технологічне і ідеологічне підґрунтя, яке напрацьовувалося ще у минулому столітті, але саме світова пандемія зробила їх затребуваними та пришвидшить їх реалізацію. Не є виключенням і сфера освіти, яка стала одним із найочніших доказів зсувів, які вже здійснилися і у подальшому будуть ставати все більш виразним доказом того, що певна сторінка історії культури людства вже остаточно перегорнута.

Процеси імплементації технологій, що пов'язані із розвитком цифровізації та поширенням інтернету, в сферу освіти не є новою темою для теоретичного обговорення, проте, здебільшого, ця проблематика осмислюється як суто педагогічне питання – питання методології навчання та організації навчального процесу. Але пандемічні локдауни показали, що застосування новітніх технологій в процесі навчання розкриває такі можливості організації освітнього процесу, які будуть стосуватися оновлення всього спектру культурних уявлень про «нормальний» стан цієї сфери. Освіта зазнає змін як культурна практика.

В загальному плані, культурна практика – це соціально погоджені загальноприйнятні форми комунікації або поведінки, що набувають ритуалізованого автоматизму публічної репрезентації. Отже, сферу

освіти можна розглядати і як систему соціальних ритуалів, в яких закріплені норми ситуативної поведінки і комунікації учасників освітнього процесу. Це - освітній процес як культурна практика.

Історичні розвідки про формування європейських університетів, європейських шкіл та освітніх складових загальної середньої і вищої освіти в західній культурі показують, що незважаючи на значний прогрес у змісті навчання, основні культурні практики комунікації, характеристики рольової поведінки, структурні характеристики процесу навчання та його цілі залишалися незмінними багато століть. І, власне, самі ці характеристики організації освіти входять до переліку виокремлюючих рис європейської культури як такої за типологічними ознаками. Крос-культурний аналіз освітнього процесу показує, що і в інших цивілізаційних культурних просторах організація освіти є показовою регіональною характеристикою культури. Віддалені режими навчального спілкування та загальна невизначеність подальшого розвитку організаційного та змістовного наповнення освіти відкривають простір для зовсім іншого соціально-культурного становища освіти.

Фактично, на цей час ми постали перед абсолютно новим явищем в історії культурного розвитку людства, коли система організації освіти не буде мати регіональних ознак і не буде мати конкретної територіальної локації. Освіта «у хмарі» взагалі стає елементом віртуальної реальності, що на теперішній час дуже умовно можна означити як «університет» або «школа» конкретної нації або держави. Розкладання навчання на компетентності та окремі курси, які підготували особи, що можуть не бути пов'язані із існуючими звичними нам локалізованими навчальними закладами, та індивідуалізація процесу навчання для отримувачів знань потребує ґрунтовної дискусії філософського рівня про нові культурні практики освіти. У подальшому буде змінена вся система поведінки учасників навчального процесу, що буде мати наслідки не стільки для педагогіки, як для тих соціальних порядків, які укоріненні у процес

набуття знань, але не є суто інструментальними щодо цього процесу.

Спробуємо окреслити ті елементи освіти як культурної практики, зміни в яких будуть викликати суттєвий соціальний резонанс. Багато які напрямки можливих змін стали очевидними в процесі відповідей на сучасні пандемічні виклики, з якими стикнулися системи освіти у всіх країнах.

По-перше, школи та університети втратять значення як приміщення (будівлі), в яких відбувається процес передавання знань при очній комунікації «вчитель-учень» та процес пристосування до способів професійної соціальної комунікації, яка передбачала співробітництво в конкретній локації (кімнаті, лабораторії). Якщо послатися на процес навчання як на процес соціалізації, то всі попередні його форми були налаштовані на формування навичок взаємодії в умовах необхідності особистісного контакту для здійснення комунікативного процесу. Навіть друкування книг не внесло таких глибинних змін у цю константу, як це може статися із використанням цифрових технологій. Відсутність необхідності «відвідувати» початкові корпуси також поставить питання про школи і університети як місця, які генерують навички спільної практики дозвілля – спорт, самодіяльне мистецтво, громадянська активність тощо. Змін зазнає корпоративна етика солідарності «випускників» певного курсу, року, групи, спеціальності. Ритуали «посвяти у першокурсники (першокласники)» та вручення дипломів (шкільних атестатів) теж будуть переглянуті і, можливо, значно модифікуються.

По-друге, сучасні можливості геймізації навчального процесу неминуче вплинуть на етикетні стандарти самопрезентації, комунікації, дизайну навчального середовища. Необхідність спілкування через електронні мережі в умовах пандемії вже поставила питання про інтер'єри локацій, з яких відбувається трансляція, та зовнішній вигляд учасників інтернет-конференцій (нарад, тренінгів), які перебувають

в домі з притаманними йому практиками опанування життєвого простору. Наразі програмісти вже запропонували заставки (від ділового кабінету до будь якого уявного простору) для облаштування «задника» трансляції та множать способи урізноманітнити себе, пропонуючи особисті аватари. Не бачу технічних перешкод в тому, щоб урок вів птах або лекцію читав марсіанин. Проте, і звичні поділи на знайомі нам форми навчання теж, скоріше за все, будуть переосмислені. А також буде потребувати нового філософського осмислення проблема визначення та формування особистості викладача і учня.

По-третє, зовсім інакше буде ставитися питання про наявність бібліотек у початковому закладі та необхідність їх відвідувати. Інформаційні ресурси для набуття знань вже сьогодні набагато різноманітніше представлені, ніж звичний формат друкованого видання і їх загальна доступність є абсолютно новою умовою для організації навчального процесу. Вже сьогодні очевидно вибудовується конкуренція між різними наднаціональними базами наукових видань, які у майбутньому остаточно замінять бібліотечні зібрання. Можливо, навчальні програми будуть змагатися за право доступу до найповніших з них.

І по-четверте, скоріше за все ми втратимо певну часову соціальну стабільність, яка поділяє наше життя на «час навчатися» та «час працювати». Ідея «навчання протягом життя» створить певну «каскадну» ситуацію, коли ти навчаєшся сам і навчаєш іншого, що в освітньому плані докорінно змінить соціальні конвенції комунікації між поколіннями, змінить наше уявлення про те, коли починати навчання новому недоцільно або недоречно за віковими ознаками.

Всі ці нові можливості можуть супроводжувати перехід на новий цивілізаційний щабель, що буде означений новими культурними практиками освітнього процесу. Ці практики будуть суттєво відрізнятися від звичних нам і за змістом вони будуть набагато більш незвичними,

ніж ті, що ми розпочали практикувати у вимушеній ситуації захисту від пандемії.

Література

1. Коротун О. В. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти / О. В. Коротун // Інформаційні технології в освіті. - 2016. - Вип. 3. - С. 117-129. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2016_3_11
2. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні /Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. — Київ: Педагогічна думка, 2016. — 448 с. URL <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/Analitchni-materialy/7-natsionalna-dopovid-pro-stand-i-rozvitok-osviti-v-ukraini.pdf>
3. Положення про дистанційне навчання: Наказ МОН України № 466 від 25.04.2013URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>

Чурсінова Оксана Юріївна

кандидат філософських наук

доцент кафедри філософії

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

churss@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

В системі сучасної вищої освіти використовують класичну, або традиційну, інтерактивну і активну моделі навчання.

Інтерактивна модель – це здатність взаємодіяти з кимсь чи перебувати в режимі діалогу. Інтерактивне навчання передбачає організацію умов навчання, за яких студенти взаємодіють один з одним чи студент з викладачем. Використовується моделювання професійних чи життєвих ситуацій, застосовуються методи, які дають змогу створити ситуації протиріччя, сумніву, аналізу, самооцінки власних дій, а також здійснювати спільний пошук розв’язання проблем. В інтерактивній моделі навчання викладач активно стимулює студентів до самостійної творчої роботи, окрім цього, виконує роль не тільки проектувальника, але й консультанта.

Інтерактивне навчання є ефективним способом, який стимулює інтерес студентів до навчання, сприяє розвитку критичного мислення, самостійності, впевненості у власних силах, креативності, комунікативних здібностей, професійних і життєвих компетенцій. Інтерактивні методи навчання передбачають організацію спілкування, яке веде до взаємодії, до сумісного прийняття загальних рішень, значущих для кожного учасника діалогу чи бесіди. Елементи і прийоми інтерактивного навчання в вищій школі – це робота в парах, в малих групах.

Методами інтерактивного навчання є метаплан, кейс-метод, світове кафе, тренінгові навчання, мозковий штурм [1, 2, 3].

Метаплан – це метод обміну думками, відповідно до якого учасники не можуть сперечатись між собою. Послідовність дій за метапланом наступна. На невеличких листках паперу студент повинен написати свої думки щодо проблеми, яка розглядається учасниками групи. Цей метод використовується для проведення аналізу ситуації, якою у даний момент займається група. Метаплан – це групова робота, в процесі якої кожна проблема розглядається з точки зору питань «Як є?», «Як має бути?», «Чому не так, як треба?», «Що робити, щоб змінити ситуацію?»

Тренінг – це форма групової роботи, що забезпечує активну участь і творчу взаємодію учасників між собою і викладачем.

Кейс – метод – це метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу. Ті, хто навчаються, повинні досліджувати ситуацію, розібратися в суті проблем, запропонувати можливі рішення і вибрати найкраще з них. Кейси ґрунтуються на реальному фактичному матеріалі або ж наближені до реальної ситуації.

Світове кафе – простий спосіб взаємодії, спрямований на широкий обмін думками, ідеями, досвідом. Цей метод найбільш ефективно працює у випадках, коли збирається значна кількість учасників, яким треба в умовах обмеженого часу окреслити позиції щодо декількох конкретних тем.

Мозковий штурм – це метод розв’язання проблеми, коли всі учасники розмірковують над однією проблемою і «йдуть на неї в атаку». Мозковий штурм застосовують, коли треба мати кілька варіантів розв’язання конкретної проблеми. Мозковий штурм спонукає студентів розвивати уяву та творчі здібності, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки. Метою мозкового штурму чи «мозкової атаки» є зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх студентів протягом обмеженого періоду часу.

Інтерактивне навчання ґрунтується на принципах диференціації, демократизації, гуманізації, індивідуалізації. Це організована творча співпраця рівноправних особистостей на рівні суб'єкт – суб'єктної взаємодії [1].

Література

1. Панченков А. Дидактичні стратегії критичного читання [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/technol/1125/>
2. Поль Р.У. Критическое мышление: Что необходимо каждому для выживания в быстро меняющемся мире? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://evolkov.net/critic.think/Paul.R/index.html>
3. Халперн, Д. Психология критического мышления [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.e-reading.club/bookreader.php/110655/Halpern_-_Psihologiya_kriticheskogo_myshleniya.html

Кришевська Ліана

докторантка

факультету філософії, філософії науки та релігієзнавства,

Людвіг-Максиміліан Університет

м. Мюнхен, Німеччина

ЗМІСТ І СМИСЛ. ПО ТОЙ БІК ЕКРАНУ

Форми спілкування онлайн, за всієї ефективності, унаочнюють відсутність одного з елементів комунікативного процесу. За звичайних обставин він часто залишається поза увагою, як щось належне і само собою зрозуміле. Можливо за умов трансляції інформації, передачі змісту цей елемент і можна було б визнати надлишковим. Однак його нестача суттєво обмежує, чи навіть унеможлиблює сприйняття смислів – і мова в цьому випадку не йде про смисл як цілісність змісту, що розгортається у співвідношенні знаку і значення.

Ханс Ульріх Гумбрехт означив цей елемент в понятті *production of presence*¹ і запровадив його, аби знайти рішення проблеми, яка сьогодні набула особливої актуальності. Йдеться тут про проблему *матеріального в комунікації* – саме так вона сформульована Гумбрехтом [1, с. 28]. В пошуках її рішення Гумбрехт надзвичайно точно вказує на характеристики комунікативної ситуації, які за особливих умов можуть виникнути саме завдяки впливу матеріального. Однак, як він сам констатує, йому не вдалось досягнути остаточної ясності та сформулювати відповідь на поставлені ним питання. Це є зрозумілим, якщо враховувати що і в самому формулюванні питання, і в методах його рішення Гумбрехт залишається в рамках герменевтичної традиції. Можливе рішення питання про роль матеріального в комунікації, як здається, лежить в сфері феноменології. Адже проблема, яка турбує

Гумбрехта безпосередньо пов'язана з проблемами постановки смислу та

¹ Мається на увазі відоме дослідження Ханса Ульріха Гумбрехта «Production of Presence», яке вийшло друком в 2004 році.

структури свідомості, а опосередковано з питанням *феноменального* [3, с. 48].

Застосування напрацювань феноменології в пошуках відповіді на питання Гумбрехта доречно ще й тому, що і ходом міркувань, і самими висновками Гумбрехт попри свою належність герменевтичній традиції впритул наближається меж герменевтики і феноменології.

Запроваджуючи термін *production of presence* Гумбрехт обґрунтовує його подвійно. З одного боку доцільність цього терміну обумовлена тотальною поширеністю, в усякому разі на той час², практики герменевтичного тлумачення. Інтерпретація, з її механізмами надання значень, сприймалась чи не як єдиний універсальний метод гуманітарного пізнання [1, с. 15]. В цій її бажаній універсальності залишалось лише одне слабе місце, яке Гумбрехт виокремлює і використовує як другий аргумент на користь терміну присутність. Це самі категорії «матеріальних факторів» [1, с. 15], які належать до структур «негерменевтичного поля» [1, с. 27], утворюють світ речей (*things of the world*) [1, с. 10] та пізнаються в присутності, в безпосередньому чуттєвому сприйнятті.

Те, що відкривається, чи пізнається в момент присутності Гумбрехт описує через поняття естетичного переживання: він свідомо відмежовується від терміну «естетичний досвід» з його конотаціями тлумачення та приписування смислів [1, с. 104]. Натомість термін естетичне переживання Гумбрехт пов'язує зі «зосередженістю на ... предметі переживання», що передує актам розуміння, характеризується інтенсивністю самого переживання та має *характер епіфанії* [1, с. 104].

Таке пояснення естетичного переживання дає підстави порівнювати те, що в цьому особливому естетичному акті переживається, з тим різновидом феномену, який Жан-Люк Маріон визначає як феномен

² Книга «*Production Of Presence*» вийшла друком в 2004 році, однак з проблемами, викладеними в ній, Гумбрехт активно починає працювати з кінця 1980-х. Докладно про це дивись [1, с. 21]

насичений – феномен, який визначається надлишком споглядання [4, с. 80]. Це порівняння є доречним ще і тому, що якості ситуації естетичного переживання, які визначає Гумбрехт і якості насиченого феномена є практично тотожними, незважаючи на те, що характеристику естетичного переживання Гумбрехт виводить з явища епіфанії, а Маріон спирається на феномен одкровення. В концепціях обох авторів особливого значення набувають категорії інтенсивності, події, часу, який не співпадає з хронологічним, випадку. Тотожною є і позиція суб'єкта, який опиняється в стані переживання або сприйняття насиченого феномену – він не є суб'єктом активної дії, але конститується переживанням (у Гумбрехта) чи феноменом (у Маріона).

Однак співставлення концепцій Гумбрехта і Жан-Люка Маріона цікаве не тільки саме по собі, а і тому, що феноменологічна традиція дає деякі попередні відповіді на питання, яке Гумбрехт в «Production of Presence» тримав в полі зору. Питання Гумбрехта стосується впливу *матеріальних факторів комунікації на значення* [пор. 1, с. 28], в феноменологічній перспективі воно стосується функції чуттєвого предмету і предмету чистого (reiner Gegenstand) в творенні смислу.

На те, що феноменологічна традиція рухалась в напрямку відповіді на питання сформульоване Гумбрехтом, вказує її відхилення від площини метафізики. Невизнання чіткого поділу на матеріальне та ідеальне визначає напрямок думки Гумбрехта а також і розвиток феноменології, починаючи чи не з перших послідовників Гуссерля, і особливо тих, хто торкався проблем естетики. Найбільш промовистим прикладом такого «зближення» об'єктивно-дійсного та того, що схвачується в свідомості є феноменологічна концепція Густава Шпета.

Шпет відкидає саму думку про необхідність пошуку синтезу того, що сприймається чуттєво і того, що мислиться ідеально. Єдність чуттєвого і ідеального для Шпета є «первинна повна даність» [2, с. 136], і від неї він відштовхується в побудові власної феноменологічної

позиції. Перший крок в цьому напрямку він робить в «Явлення і смисл» (1914): тут Шпет оригінально інтерпретує ідею Гуссерля і вибудовує структуру свідомості що скерована не на конституювання об'єкту, а на сприйняття смислу. Відносної завершеності його концепція набуває з виходом друком в 1927 році праці «Внутрішня форма слова», в якій він визначає закони (алгоритми) формування смислу, аргументує його як універсальну категорію людського існування і розглядає його як осереддя власного проекту феноменологічної онтології.

Заради об'єктивності потрібно визнати, що антиметафізична позиція, якої притримується Шпет, в німецькомовному феноменологічному просторі залишалась відносно маргіналізованою, в усякому випадку в рамках феноменологічної естетики³. Іншим шляхом розвинулась французька феноменологічна традиція. То ж не дивно, що переломні для феноменології тексти Маріона належать саме їй.

Питання про функції матеріального в комунікативних процесах постало з індивідуального досвіду, однак вирішується на високому рівні абстракції, який, за усталеною думкою наче б то складно перекладається в площину емпіричного. Однак за сьогоднішніх об'єктивних умов це питання належить буденній практиці. Кожен, хто хоч раз відвідав концертний зал чи музей онлайн відчув її актуальність. На її значущість вказує і переведена в режим онлайн діяльність університетів: адже за призначенням університет не обмежується лише трансляцією інформації, а й плекає дух, що в *чуттєвому отримує свою об'єктивацію* [2, с. 34].

Дуже можливо, що цей сьогодні вже буденний досвід надасть імпульсу для розвитку епістемології, яка за Гумбрехтом має постати як *«негерменевтична» концептуальна територія* [1, с. 98], а слідуючи Маріону, може бути пов'язана з дослідженням феноменальності різних видів насиченого феномену.

³ Хоча тенденції подібні до позиції Шпета можна відзначити вже і в концепції Романа Інгардена, і у Едіт Штайн. Цей ряд можна продовжити.

Література

1. Гумбрехт, Х.У. Производство присутствия: чего не может передать значение, Москва: НЛЮ, 2006.
2. Шпет, Г. Внутренняя форма слова. Этюды и вариации на темы Гумбольта. Москва: КомКнига, 2006.
3. Marion, J.-L. Das Erscheinen des Unsichtbaren, Freiburg: Herder Verlag, 2018.
4. Marion, J.-L. Die Banalität der Sättigung, in: Phänomenologie der Sinnereignisse, München: Wilhelm Fink Verlag, 2011, S. 78-100.

Чернилевская Ирина Анатольевна
Преподаватель изобразительного искусства
Катехизаторские курсы,
«Подготовительное отделение курса «Иконописание»,
УПЦ, Одесская епархия
г. Одесса, Украина
irovetion@gmail.com

ПРАКТИКИ ВИЗУАЛИЗАЦИИ МЫШЛЕНИЯ ЧЕРЕЗ ХУДОЖЕСТВЕННОЕ СЛОВО В УСЛОВИЯХ ОНЛАЙН ОБУЧЕНИЯ

В современных условиях активизации онлайн образования, а также множества возможностей визуализации знаний и данных возникает проблема вытеснения мышления как такового различного рода упаковками знаний и информации. В том числе это касается и различных визуализаций. Поэтому для эффективного онлайн образования большую ценность имеют практики мышления, гармонично сочетающие в себе как логическую, так и визуально-художественную компоненту.

Проблемами визуализации знаний и информации занимается достаточно большое число исследователей. К примеру известный украинский педагог-новатор В.Ф. Шаталов предложил идею опорных сигналов, позволяющих значительно повысить качество усвоения материалов [1]. Тони Бьюзен разработал инструмент визуализации мышления, получивший название метод интеллектуальных карт [2]. Также существует множество методов инфографики и другого презентационного материала, позволяющего визуализировать те или иные формы знания или информации [3].

В контексте раскрываемой темы прежде всего следует сделать акцент на разграничении практик визуализации мышления от

практик визуального представления знаний и информации. На самом общем уровне в процессе мышления от столкновения двух и более идей рождается новая. Так открываются смыслы и разъясняются пространства исследований. Представление же готовых знаний и информации в визуально наглядном и обобщенном виде как правило не связаны с производством новых идей.

С одной стороны, современные цифровые технологии позволяют осуществлять скоростную обработку и передачу визуализированной информации. Современные технологии позволяют лучше «упаковывать» и, соответственно, запоминать те или иные блоки информации. Однако при этом возникает две проблемы. Прежде всего это подмена усвоенного знания клиповыми мозаичными представлениями. А также может снижаться работа воображения, вытесняемая графическими примитивами презентационных программ и других графических сред.

Решаться такие проблемы могут при широком использовании в визуализации материала художественных образов высокого качества и богатого смыслового наполнения. К примеру, объясняя идеи многомерности пространства можно привлекать соответствующие работы Пабло Пикассо, Казимира Малевича, Василия Кандинского, Сальвадора Дали, Марка Шагала. Их художественное видение «в живую» раскрывает панорамную картину четвертого пространственного измерения.

Однако, в случае визуализации именно процесса мышления важна возможность не просто соединения композиции визуальных объектов, но и их художественного синтеза. Создавая, таким образом, новые визуальные объекты совместно с рождаемой идеей.

Современные исследования головного мозга показали особенности активности правого и левого полушарий в процессе тех или иных форм деятельности. Лучшие результаты возникают в процессе интеграции обоих полушарий и наработки так называемых межполушарных связей.

С этой проблемой в определенном смысле справляются практики интеллектуальных карт Тони Бьюзена [3].

Начиная с 60-х годов XX века появился и начинает развиваться жанр интерактивных книг или книг-квестов, которые в процессе диалога с читателем реализуют совместное творчество автора и читателя через средства художественного текста. Принципом создания так называемых текстовых книг является минимум графики и максимум художественного слова. Авторы компьютерных текстовых игр не даром говорят, что «лучшая видеокарта - головной мозг человека».

Использование возможностей художественного слова позволяет как включить оба полушария головного мозга в процессе мышления, так и активизировать способности к воображению. Это способствует созданию условий для активизации эффективного мыслительного творчества. Также такой метод позволяет снизить зависимость визуальной компоненты мышления от практически навязываемых программными средами графических примитивных форм, которые не только обедняют способности человека к визуализации, но и к мышлению в целом.

Таким образом, художественное мышление, раскрываемое в слове, подкрепляемое высококачественными художественными образами в полной мере может содействовать повышению качества онлайн образования в современных условиях.

Литература

1. Шаталов В. Ф. др. Опорные конспекты по кинематике и динамике: Кн. для учителя: Из опыта работы / В. Ф. Шаталов, В. М. Шейман, А. М. Фаит. М.: Просвещение, 1989. С.156.
2. Бьюзен Т., Бьюзен Б. Супермышление. Живите с умом. Минск: Попурри, 2003. 320 с.
3. Фоер Д. Эйнштейн гуляет по Луне: Наука и искусство запоминания. М.: Альпина Паблишер, 2013. 270 с.

Nezhenska Karolina

Master of Culturology,

PhD. student of History of Art faculty, University of Granada

Granada, Spain

carolnezen@gmail.com

MUSEUM AS ONLINE LEARNING PLATFORM

This article focuses on a brief overview of the development of museum learning practice from the introduction of new technologies to nowadays realities. We will look at how a museum could from an archival and collection organization, using modern technologies, became the main point organization of interactive information for the viewer. We will also consider the position of the museum's public space in modern epidemiological realities in Europe and America and try to trace the future trends in the development of the ART-MUSEUM-VISITOR communication channel.

In 2020 the interpersonal communication environment was banned which was a real shock for society. The reality was transferred to the virtual space, where, to everyone's surprise, an information base had already been prepared. But was everything really so spontaneous and had no past experience gained? Or has the base already been developed a long time ago and was waiting in the wings? What role did the museum play in this? And what is its positions now, in a time of crisis? Let's sort it out in order.

In connection with technical progress, people gradually began to abandon their usual needs, which bring the progress, for example, not to go to the river for water, but to direct it into pipes, and it flows into your house by itself. We see the same thing with regard to culture and our need for it. With the integration of the Internet into our lives, people are increasingly losing their status as a subject of cultural development, turning into ordinary consumers. Since the end of postmodernism, people have ceased to think, comprehend and criticize, and began to consume for the most part everything, from music to philosophy.

In the middle of the twentieth century in Europe began to talk about the peculiarities of cultural consumption already, b.t. with the arrival of new waves of public interests and a change in the mindset of society as a whole, the question arose about the return of public interest to the already seemingly commonplace need for intracultural enrichment. The futuristic culture that was gaining popularity at that time introduced researchers to the interesting concept of Augmented Reality. Conversations about the so-called Augmented Reality were proposed back in 1901 by L. Frank Baum in his fantastic novel-fairy tale for children “Master Key” [2], which we know as the author of the book “The Wizard of Oz”, i.e. six years after the creation of cinematography. Despite this early assumption of something “additional/augmented reality”, more active interest in this topic began since 1957. One of the first description of what is Augmented reality we can find in the work of Ronald T. Azuma “A survey of Augmented reality”:

«Augmented Reality (AR) is a variation of Virtual Environments (VE), or Virtual Reality as it is more commonly called. VE technologies completely immerse a user inside a synthetic environment » [1, p. 356].

This concept began to develop well in the military and medical industry, after which, in our time, it began to gain more and more popularity in the gameplay, allowing the user to realize their fantasies in the virtual world.

In the second decade of the twenty-first century, people increasingly desire to get inside of the virtual world. Companies in the computer and gaming industry are contributing to a huge layer of development of virtual reality as an alternative reality, such concepts as VR and MIX reality were created.

This issue has already been investigated by the French philosopher and culturologist Pierre Lévy. In “Leading up to Virtual Reality: Reality in the Digital Age”, he explores ways to virtualize all aspects of our lives, from media interacting through language in real time to our actions through technology and our social relationships through institutions. In each case listed, he comes to one thought that we are creating some kind of artifact,

more or less material, which allows us to move from the immediate “here and now” to a problem that opens up new possibilities.

Pierre Levy, in his 2019 article “The Role of the Digital Humanities in the New Political Space”, puts forward the concept of collective intelligence and learning. In his opinion

“Maximizing shared knowledge means there is no need to pay for access to knowledge bases. This includes dictionaries, encyclopedias and textbooks, research results, data provided by government agencies or agencies, the information needed to prevent disease and improve public health, legal databases, and all kinds of educational resources. Most of this program has already been completed or is underway...; In addition to directly facilitating learning and access to information, “connecting” promotes transversality: separation and cross-pollination, so beneficial for the growth of the collective mind. Thus, creative and research communities can combine and re-combine the available information, which brings us to the principle of openness” (Translation from French) [4].

The role of the static of the museum, plays in technological progress.

The organizational structure of the museum was at one time paralyzed by the declining percentage of visitors. During the period of great tourism, such great museums as the Louvre, Uffizi, Prado, etc. mostly held the public interest thanks to their famous name. As for the rest of the museums, it turned out that the viewer’s interest in cultural development and visiting a museum are two things that are not always connected with each other. From an educational position, the museum slowly began to descend to the level of tourist consumption.

In recent years, after the incorporation of all kinds of technologies (internet, Augmented Reality, Virtual Reality, APPs, GPS), new communication channels (web pages, social networks, YouTube), and new “devices” (screens, tablets, mobile, more powerful computers). Since 2009, cultural organizations started to be focused more on popularization and advertising themselves on new platforms, investing in educational programs, and start

to try new participative techniques. One of the examples we mention – the SLIC Medialab-Prado program. Since 2008 they collaborate with cultural institutions within its ambit to share resources and knowledge of the use of free software applied to archive and access to digital content. Thus, large amounts of information have been made accessible to everyone almost automatically. This has allowed the transformation of museums and other cultural spaces, from being a contemplative place to an immersive space.

Let's give an example. Since 2010, Google has been actively introducing museum immersion on its platforms. The Google Art Project was born. This platform was created by Amit Sood, who is currently the director of the Google Cultural Institute. This platform is still working <https://artsandculture.google.com/>. This was one of the first attempts to create a virtual guide to all the major museums in the world, for the convenience of users. The concept of this project is as follows: using Virtual Reality, while sitting at home, you can use a computer to visit museums, watch exhibitions, learn information about a painting, etc.

From that moment on, the museum can be considered to have entered a new era of digitalization. Ministries of different countries actively began to introduce the idea of digitalization of culture, and this became part of museum practice. Curators around the world have begun to create mini-museums and exhibitions based on new technologies using gaming theories. From 12/12/2012 to 21/06/2017, an innovative exhibition was created at The Cleveland Museum of Art, based on the museum's permanent collection. In each hall in the center, there was a large tablet, in which it was possible to see all the artifacts of the hall visitor of interest, when clicking on the screen on the artifact in the virtual space, this artifact moved to the place of its original origin, where its application, history, etc. were described in detail.

This concept of the collaboration of art, museum, and new technologies, as we can see, began a long time ago, and the museum, based on its archived information, has become not just a place for a tourist tick, but also an

interactive place of learning, wherewith the help of new technologies, a playful atmosphere, and free desire viewer, everyone can gain knowledge.

Now, in the era of crisis, the current situation has systematized the ideas and developments accumulated by mankind in the field of the development of virtual space, combining them into a single global project. At the same time, the humanity of the whole world was forced to move into the virtual world, which dictates its own conditions for the perception of information. The museum educational platform has chosen the correct practice of providing information through games and integration recipients in the process. The same tendency to develops this practice on the basis of training and educational university programs we can see in nearby future.

List of sources:

1. Azuma, T. Ronald, „A Survey of Augmented Reality“, 1997, Teleoperators and Virtual Environments 6, 4, 355-385, link to an electronic resource: <http://www.cs.unc.edu/~azuma/ARpresence.pdf>
2. Baum, L.Frank, „The Master Key“, 1901, link to an electronic resource: <https://web.archive.org/web/20130522153011/http://moteandbeam.net/the-master-key-l-frank-baum-envisions-ar-glasses-in-1901>
3. Jiménez, Arenas Sergio, Gamification, generating commitment to culture, Dosdoce, AC/E Digital Culture Annual Report 2014: Focus 2014: The Use of New Technologies in the Performing Arts, 2014, Spain, pg. 30-38.
4. Lévy, Pierre, „Le rôle des humanités numériques dans le nouvel espace politique“, 2019, link to an electronic resource: <http://www.sens-public.org/articles/1369/>
5. Trigos Esteban, Cultural sector marketing and consumption through digital technology, Dosdoce, AC/E Digital Culture Annual Report 2014: Focus 2014: The Use of New Technologies in the Performing Arts, 2014, Spain, pg. 51-68.

Штирбул Валентин Юрійович
*аспірант Одеської національної музичної академії
імені А.В.Нежданової
викладач дитячої школи мистецтв
імені Л.М.Нагаєва м. Чорноморська
м. Чорноморськ, Україна
mr.valentin97@mail.ru*

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СФЕРІ МИСТЕЦТВА

Онлайн-навчання на сьогодні з відомих причин широко застосовується практично у всіх навчальних закладах. Якщо ще якихось років 5-6 тому йшлося про певний стиль викладання в коледжах та університетах, при якому використовується «інший спосіб формування знань і умінь студента, а зміст освіти при цьому залишається незмінним», то тепер дистанційні методи активно впроваджуються в шкільну та позашкільну освіту [2, с.362].

У зв'язку з цим особливої уваги заслуговують школи естетичного виховання: музичні, художні, хореографічні, які зараз часто об'єднуються в школи мистецтв. Навчання в цих закладах є дуже специфічним, тому що воно здійснюється у формі практичних індивідуально-групових занять, для яких дистанційний метод не завжди є ефективним. Тому головне завдання впровадження онлайн-технологій, яке має на меті організацію навчального процесу таким чином, «щоб нові форми навчання давали за ступенем якості результат як мінімум такий же, як і традиційні», в школах мистецтв не може бути виконано в повному обсязі [2, с.364].

Дистанційне навчання в сфері мистецтва сьогодні опиняється в досить скрутному становищі через неможливість використання звичних методів, тому що практично жодна навчальна інтернет-платформа

не готова до тих завдань, які доводиться вирішувати викладачам та їхнім учням в процесі оволодіння, наприклад, грою на музичних інструментах. Такі заняття проводяться індивідуально і будуються на встановленні певного психологічного контакту, який ґрунтується на загальному емоційному настрої вчителя і учня. Крім цього, навчання гри на будь-якому музичному інструменті неможливе без тактильних відчуттів. Жодна, навіть найсучасніша, апаратура з особливо чутливими мікрофонами не в змозі передати всі звукові нюанси. І жоден, навіть найбільший, монітор з хорошим зображенням не замінить присутності педагога поруч з учнем, якому неможливо за допомогою відеозв'язку правильно поставити руку і навчити тонкощам звуковидобування. Але найбільшою перешкодою для дистанційного навчання музикуванню є банальна відсутність інструментів у учнів вдома. Багато хто з них має можливість займатися грою тільки в класі. Тому онлайн-заняття на музичних інструментах не можуть стати повноцінною заміною традиційного навчання.

Те ж саме можна сказати і про групові предмети, такі як сольфеджіо, оркестровий, хоровий та хореографічний класи, для проведення занять в яких потрібно не тільки словесне пояснення викладача, а й спільний спів, музикування і рух під музику. Після застосування на практиці різних онлайн-методів, засобів і прийомів, можна зробити висновок про те, що груповий спів, оркестрова гра і заняття хореографією в умовах віддаленого режиму практично неможливі через відсутність синхронності під час передачі звукового сигналу. Тимчасові альтернативні форми роботи з цих дисциплін найчастіше зводяться до того, що замість проведення уроків учням задаються домашні завдання по вивченню теоретичного матеріалу, хорових і оркестрових партій, танцювальних рухів. Але таким методом, який, по суті, є самонавчанням, не можна користуватися на постійній основі, тому що він призводить до втрати живого спілкування, в ході якого учні за допомогою педагогів

могли б брати участь у створенні колективного твору мистецтва. Тривалі заняття з цих предметів в дистанційному режимі можуть призвести до згасання у дітей інтересу, розсіюванню їхньої уваги і, в результаті, втрати мотивації, тому що «дитині важко стимулювати себе до самостійного навчання, оскільки вона не знаходиться в колективі...» [3]. І ще одним величезним мінусом онлайн-формату, стосовно шкіл мистецтв, є те, що художня творча діяльність, до якої долучаються діти, невіддільна від сфери почуттів, які складно передати за допомогою дистанційних методів.

І все ж в наш інформаційний час неможливо уникнути використання онлайн-технологій, які можуть знайти застосування і в навчанні в сфері мистецтва. Причому, ці нові методи, без яких «стає неможливим розв'язання постійно поновлюваного спектру знань, що висуває сучасна освіта», розширюють можливості не тільки дистанційного, а й очного навчання [3]. Так, в мистецькій освіті можна успішно впроваджувати інформаційні технології в дисципліні «Історія мистецтв». Цей предмет, який в своєму оновленому інтегрованому вигляді втілює ідею «поєднання різних видів мистецтв у професійній художній діяльності», відкриває широкі можливості для більш сучасного його прочитання за допомогою технологій [5, с.285]. А сприйняття мистецтва у взаємодії його видів, тобто зіставленні «близьких за настроєм, стилем та жанром творів музики, живопису, архітектури, літературного слова... сприятиме творчій активності учнів,... збагаченню емоційно-чуттєвої сфери й розширенню художньо-естетичних вражень» [7, с.402-403].

Так, наприклад, тему «Пейзаж в живописі й музиці», можна розкривати, супроводжуючи показ робіт художника М.Нестерова, на яких берези «не простий пейзажний фон, а головні героїні картин», звучанням фортепіанної п'єси українського композитора І.Шамо «Берізка» [7, с. 400]. Як в живописі, так і в музиці, береза поєднує в собі

три образи-символи: весняного пробудження природи, юної дівчини та чистого світлого кохання.

Найбільш вдалим прикладом для розгляду такого різновиду пейзажу як марина є творчість М.Чюрленіса, який «мріяв про транспозицію музики в образотворче мистецтво» [6, с.158]. Так, живописний триптих «Соната моря» Чюрленіса-художника можна показати на фоні звучання фортепіанної сонати Чюрленіса-композитора, яка також написана в класичній тричастинній формі, а характер кожної з її частин за своїм настроєм відповідає певній картині з сюїти.

Багато хто з творчих особистостей звертали увагу на надзвичайну схожість у засобах виразності між музикою та архітектурою. Прикладом спорідненості цих двох видів мистецтва і, одночасно, спростуванням знаменитої фрази Й.В.Гете, який назвав архітектуру «змовклою мелодією», може служити показ зображення Купальні Німф - одного з найгарніших фонтанів палацового ансамблю Цвінгер, на фоні звучання музичної мініатюри В.Купревича «Фонтани Цвінгеру» [1, с.430]. Розкішний барочний декор, в поєднанні зі струмливою мелодійною лінією п'єси, яка ніби ллється, «викликає у слухача відчуття плинності й дзюрчання», що руйнує традиційне сприйняття архітектури в застиглому статичному стані [8, с.187].

Таким же чином можна зіставити й твори декоративно-ужиткового мистецтва з музикою. Так, у п'єсі В.Купревича «Мейсенський фарфор» ніби оживають тендітні й витончені порцелянові скульптурні фігурки дам і кавалерів, які танцюють «галантний менует в стилі XVIII століття» [8, с.187].

Для контролю знань учнів також можна успішно застосовувати онлайн-технології. Наприклад, освітня платформа «Всеосвіта» надає вчителям можливість викладати свої методичні розробки у вигляді статей і тестів, які потім використовуються як їхніми авторами, так і будь-ким з членів педагогічного співтовариства. Тестування учнів,

проведене в ігровій формі, значно підвищує їхній інтерес до предмету. Кожен учень отримує посилання на тест, проходить його самостійно і одразу ж дізнається про свій результат, який одночасно бачить і викладач [4].

Такі методи роботи з використанням сучасних технологій будуть ефективними для застосування як в очному, так і в дистанційному навчанні. Сюди ж можна віднести і спільні віртуальні відвідування галерей, музеїв та історичних місць, які сприятимуть підвищенню загального культурного рівня дітей. Ситуація, яка склалася на даний момент в світі показує, що для освіти відстань не є перешкодою і обмеженням. Завжди можна знайти засоби і методи передачі та отримання знань. Сучасна технологічна інфраструктура пропонує нам для цього абсолютно новий формат побудови освітнього процесу - дистанційне навчання.

Література:

1. Гёте И.В. Максимумы и рефлексии // Гете И.В. Собрание сочинений. В 10-ти томах. Т. 10. Об искусстве и литературе. М.: Худож.лит., 1980. С. 423-430.
2. Кузнецова О.В. Дистанционное обучение: за и против // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – № 8-2. – С. 362-364.
3. Москаленко А.Є. Дистанційне навчання. Форми та інструменти. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/statta-distancijne-navcanna-formi-ta-instrumenti-389642.html>
4. Штирбул В.Ю. Види образотворчого мистецтва. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://vseosvita.ua/test/start/vnn485>
5. Штирбул В. Гезамткунстверк: історія та сучасність //

Трансформація музичної освіти і культури: традиція і сучасність. Проблеми поколінь і їх культурно-мистецьких втілень: матеріали Міжнародної науково-творчої інтернет-конференції. Одеса: Астропринт, 2020. С. 284-290.

6. Штирбул В.Ю. Погляд на естетичний ідеал крізь призму синтезу музики та живопису // *Культура, освіта, творчість: світові технології, авторські ідеї, традиції і новаторство: збірник матеріалів I Міжнародної науково-методичної конференції.* Одеса, 2019. С. 155-159.
7. Штирбул С.А. Синтез мистецтв як основа формування музичного образу у фортепіанних творах // *Культура, освіта, творчість: світові технології, авторські ідеї, традиції і новаторство: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції.* Одеса, 2020. С. 393-403.
8. Штирбул С.А. Створення музичного образу за принципом візуалізації // *У діалозі з музикою: Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції.* Ужгород, 2020. С. 186-188.

Sirghi Angela,

PhD student, lecturer, Institute of Continuing Education

Sirghi Serghei,

*PhD, associate professor, SUPES
Chisinau, The Republic of Moldova*

angela.sirghi@gmail.com

THE USE OF ICT IN DISTANCE ADULTS ENGLISH LANGUAGE TEACHING AND LEARNING

Abstract. *The use of ICT and digital tools is considered an integral part of the distance learning environment. We need to be aware that the use of ICT can extend the learning environment beyond the original context, thus giving the students opportunities to broaden their learning experience.*

Bibliography

1. Bax, S. *Normalisation revisited: The effective use of technology in language education.* International Journal of Computer-Assisted Language Learning and Teaching, 1(2), 1-15. 2011
2. Brut M. *Instrumente pentru e-learning: ghidul informatic al profesorului modern.* Iași: Polirom, 2006.
3. Clark R.C., Mayer R.E., *E-Learning and the Science of Instruction - Proven Guidelines for Consumers and designers of Multimedia learning.* Second edition, Pfeiffer, 2005
4. Corlat S.; Karlsson G. *Metodologia utilizării tehnologiilor informaționale și de comunicație în învățământul superior.* Chișinău:UST, 2011. 204 p
5. Ghirardini, B. *Instructional Designer, E-learning methodologies. A guide for designing and developing e-learning courses,* FAO. Rome, 2011, ISBN: 978-92-5-107097-0 <http://www.fao.org/3/i2516e/i2516e.pdf>
6. Petty Geoff. *Teaching Today. A practical Guide.* Nelson Thornes, Forth Edition, 2008, 615 p.

Introduction: Information technology has become a practice widely used in higher education and in the whole in society as well. It is a universal language spoken throughout the world, regardless of profession. In an effort to keep up with the demands of today's society and take advantage of technological progress, teachers around the world are implementing Information and Communication Technologies in the classroom to deliver effective content and meet the needs of their students. Scientists identify the pedagogical conditions that determine the effectiveness of the educational process, among which the motivation and activity of the student are the main ones. It is therefore no coincidence that the development of innovative forms of education continues on the way of developing and consolidating these aspects [4, 6].

Computer-based training already plays an important role in language teaching and learning, but during the Corona Virus pandemic, distance learning and the use of ICT in the teaching-learning-assessment process have become indispensable.

The use of ICT can contribute to the development of communication skills in a foreign language by improving speaking skills, which include not only pronunciation accuracy, but also adequate fluency and effective communication. The application of ICT in the teaching-learning process is becoming more and more convenient and there are many and various ways that a teacher can use as a pedagogical tool to encourage the student to develop an interest in learning the language and in the same time to offer the opportunity to develop skills in relating the content to their own experiences and interests. These results could be achieved by using ICT online and offline as well in order to increase the adult student motivation [1].

Taking into account the theories of adults learning, the principles, characteristics and styles of learning, the connections between the theoretical component and the methodological component are produced in order to subsequently choose the appropriate ICT method and digital tools.

E-learning refers to a learning system that we can obtain through the Internet using an electronic device. The concept of E-Learning is simple. E-Learning means learning using electronic technologies to gain access to the curriculum outside of the traditional classroom. In most cases it refers to a course or program delivered completely online.

Several terms are currently used to describe online learning through the Internet, from Distance Education to computer e-learning, online learning, Internet learning and more. Thus we can define E-learning as courses that are delivered especially through the Internet to a destination but not the classroom where the teacher is teaching. E-Learning is not a course delivered via DVD or CD, video tape or via a television channel. It is interactive as it is possible to communicate with the teacher or other students in the virtual classroom. It also can be delivered live, where the hand is “raised electronically” and the interaction is in real time, or it is a pre-recorded lecture. There is always a teacher who interacts/communicates with the students and evaluates their participation, tasks and tests. E-Learning has proven to be a successful method of training and it is becoming a way of life for many adults [1, 3].

It should be noted that the presence of a strong self-discipline is required for E-Learning. E-Learning courses offer flexibility to fit into a student’s available time schedule, while the E-Learning student needs to be disciplined to work on the material constantly and regularly to keep up with the rest of his/her classmates. Although course participants may not be in a classroom, E-Learning courses are often made up of a group of people who learn the material separately but simultaneously and are expected to interact with each other about the material during the week through discussion forums, usually through an online classroom management system.

The components of E-Learning can combine different types of this method approaches:

- *e-learning content:*
- ✓ simple learning resources (non-interactive resources such as

documents, Power Point presentations, video or audio files);

✓ interactive lessons in electronic format (text, graphics, animations, audio, video and interactivity in the form of questions and feedback, recommended readings and links to online resources, as well as additional information on specific topics);

✓ electronic simulations (creating a learning environment that “simulates” the real world).

- *online tutorials:*

✓ provides individual assistance and feedback to each student through online tools and facilitation techniques.

- *collaborative learning:*

✓ online discussions and knowledge exchange, project collaboration through chats, discussion forums and blogs.

- *virtual class:*

✓ the training method is similar to the traditional classical one, because it is completely led by the teacher or trainer.

E-Learning activities can be synchronous or asynchronous.

Synchronous activities take place in real time. Synchronous communication between two people requires them to be present in the virtual educational space at a set time. Examples of synchronous activities are chat conversations and audio/video conferences.

Asynchronous activities do not depend on time. A course itself is an example of asynchronous e-learning, because online learning takes place at any time. Forum discussions or e-mail are examples of asynchronous communication tools [5].

Nowadays, there is an abundance of digital resources that can be actively used in teaching and learning process [2].

Табел 1. Digital applications for distance English language teaching-learning-evaluation

LMS	Webinars Trainings	Audio/video content	Interactive presentations	Teamwork	Evaluation
<ul style="list-style-type: none"> • Moodle • Adobe Connect • Padlet • Google Classroom 	<ul style="list-style-type: none"> • Google Meet • Zoom • Adobe Connect • Prezi video 	<ul style="list-style-type: none"> • Screen Cast • O-Matic • You Tube • Adobe Presenter 	<ul style="list-style-type: none"> • Power Point • Google Slides • Prezi • Canva 	<ul style="list-style-type: none"> • Google Sites • Google Slides • Padlet 	<ul style="list-style-type: none"> • Google Forms • Kahoot • Quizizz • Learning Apps

Digital learning materials offer the students opportunities that go beyond what we can offer with books and paper. The key to embracing these possibilities is to become aware of what adult learners are and how we can use new technologies in the best and most efficient way in the process of online and offline studies [2].

Conclusions. During the study process, adults want relevant, mobile, personalized content which is studied at their own pace. These requirements can be met through E-Learning, which offers the following benefits:

- Online course availability and convenience;
- Access for an unlimited audience;
- Unlimited access to content;
- Access to updated content;
- Fast delivery of the lesson and the didactic content;
- Personalized study process;
- Time saving;
- Flexibility of the study program;
- The effectiveness of the mastered material;
- Positive impact on the environment.

The practice of distance teaching and learning has its peculiarities. Thus, unlike traditional classroom teaching, distance education requires par excellence, much more preparing time and teachers need to pay much more attention to student motivation and feelings.

**УНІВЕРСИТЕТ МАЙБУТНЬОГО:
ВИМОГИ ДО ВИКЛАДАЧА ТА
СТУДЕНТА**

Богатая Лидия Николаевна

доктор философских наук, профессор

автор и тренер проекта «Практики многомерного человека»

г. Одесса, Украина

l.bogataya@ukr.net

НАШЕ НОВОЕ ВРЕМЯ: УНИВЕРСИТЕТ ONLINE

Раскрытие темы особенностей работы университета в режиме online в условиях пандемии едва ли возможно без понимания тех принципиально новых социокультурных условий, в которых оказалось человечество. Нынешние времена называют временами *пандемии*, *локдаунов*, но вполне возможно, что в исторической перспективе будет закреплено и другое название.

Уже сейчас экономисты, социологи говорят о наступлении новой культурной эпохи, которую можно условно назвать «*цифровой*», эпохой *четвертой индустриальной революции* или *шестого технологического уклада*. Различению этих терминов следует уделить особое внимание.

Представления о *четвертой индустриальной революции* активно развиваются Клаусом Швабом – экономистом, основателем и президентом Всемирного экономического форума в Давосе с 1971 года. Едва ли позицию этого человека можно игнорировать, учитывая факт того, что ему удалось реализовать уникальный проект: физически собирать ежегодно наиболее влиятельных людей планеты для обсуждения важнейших глобальных проблем. Естественно, к этому проекту можно относиться по-разному, но его не следует игнорировать, как и книги самого Клауса Шваба, неизменно привлекающие интерес глобального интеллектуального сообщества.

«COVID-19: Великая перезагрузка» [1] («COVID-19: The Great Reset») – последний текст, написанный К. Швабом в соавторстве с

Т. Маллере. Эта книга, опубликованная летом 2020 года, вызвала достаточно много информационного шума.

Авторы прорисовывают «панорамный обзор будущего ландшафта» планеты после пандемии, пытаются предугадать влияние пандемии на пять важнейших социокультурных зон, маркируемых категориями *экономическое, социальное, геополитическое, экологическое, технологическое*. Помимо этого исследуется влияние пандемии на деятельность конкретных компаний и, наконец, предпринимаются попытки понять, как пандемия будет влиять на жизнь каждого человека.

«Сложные времена», «многое изменится навсегда», «разрушения монументальных масштабов», «экзистенциальные кризисы», «новый мир», «пришло время для переосмысления»... Даже приведенных слов достаточно, чтобы прочувствовать масштаб перемен, которые авторы связывают с приходом пандемии.

Слово «пандемия» оказалось своеобразной **«точкой отсчета»**, с которой связывается вся «система отсчета» данного исследования.

Обычно понятие *«система отсчета»* относится к лексикону физиков. Система отсчета включает в себя *тело отсчета, систему координат, выбранный способ измерения времени* и естественно – самого *наблюдателя*, связанного с этой СО. Представления о системе отсчета может быть весьма полезным и для анализа гуманитарных текстов, хотя обычно для этого используются представления об *исследовательских парадигмах, установках, традициях, школах, концепциях*,... Система отсчета интересна тем, что она очень четко фиксирует внимание на «теле отсчета» (ТО).

В исследовании Шваба и Маллере в качестве *тела отсчета* выбрана *пандемия* и именно этот выбор определяет особенность ракурса анализа. Если бы, к примеру, в качестве ТО была зафиксирована «цифровая революция», то и сама пандемия выглядела бы совсем иначе.

Понятно, что некой «единой» системы отсчета – не существует.

Сегодня все более актуальной для переосмысления становится *многомировая модель интерпретации квантовой механики*, предложенная в 1957 году американским физиком Хью Эвереттом. Если рассуждать с точки зрения этой модели, то акценты, расставленные К.Швабом и Т. Маллере, являются лишь одной из возможных «мировых» интерпретаций происходящего.

Иная заслуживающая внимания интерпретация переживаемой эпохи связана с представлениями о *шестом технологическом укладе*. Эти представления развивались и развиваются в работах советских, российских экономистов и тесно связаны с представлениями о волнах инновации (*waves of innovation*), исследуемых западными коллегами. *Волны инноваций* и *технологический уклад* – это близкие конструкты, но их не следует смешивать или взаимоисключать. «Волна» и «уклад» - это разные уровни и способы «схватывания», разные исследовательские системы отсчета.

Представления о *технологическом укладе* развиваются в контексте таких важнейших терминов, как *технология*, *технологический способ производства*, *жизненный цикл производства*, *техничко-экономические периоды*, *научно-технические революции*,.. Самым элементарным образом технологический уклад определяется как «совокупность сопряжённых [производств](#), имеющих единый [технический уровень](#) и развивающихся синхронно» (википедия).

Что же касается **инновации**, то это слово сформировало терминологическое гнездо, содержащее важнейшие термины-конструкты: *инновационный процесс*, *волны инновации*, *диффузия инноваций* и многие другие.

Все отмеченное имеет самое непосредственное отношение к процессам, происходящим в современной системе образования. *Система образования* является составной частью любого *технологического уклада*. Изменения, происходящие в фундаментальных технологиях,

обеспечивающих «флагманские» производства, естественным образом ведут к изменениям в системе образования, которая по своей сути является набором *образовательных технологий*.

Современные онлайн университеты существуют за счет новых цифровых технологий, позволяющих сформировать соответствующую технологическую базу.

В свое время новой *технологической базой* для европейских университетов стали «физические» здания первых университетских корпусов. Понятно, что архитектурные конструкции, наполненные многообразными культурными символами, дополнялись и важнейшими для того времени образовательными технологиями. Все это в своей совокупности формировало новую образовательную платформу, среду.

Сейчас актуальными **физическими формами** для университетов становятся *цифровые образовательные платформы*, притягивающие студентов *цифровой эпохи*.

Как бы мы не называли переживаемую эпоху, это принципиально новые времена, требующие для своего осмысления новых конструктов, таких, к примеру, как *университет онлайн*. Самые общие его характеристики этого конструкта могут быть сведены к следующему.

1. Физические корпуса университетов в ближайшем будущем, скорее всего, станут *культурными артефактами, памятниками истории*. В разных странах эти архитектурные памятники могут использовать по-разному (нечто подобное тому, как в разных культурах сейчас пытаются использовать культовые сооружения, которые по тем или иным причинам теряют свою привлекательность для людей).

2. Современный университет будет связан с той или иной *цифровой платформой*. Фактически, это будет «*цифровой университет*», который легко может набирать студентов из самых разных концов земного шара (из разных регионов страны). Цифровые университеты будут глобальными по своей природе. Для их функционирования необходимо

наличие соответствующих *цифровых* и *образовательных* технологий и, естественно, интеллектуального ресурса. Новые *образовательные технологии* оказываются **особо востребованными**.

3. Университет будущего продолжит свою важнейшую культурную функцию, направленную на решение двух фундаментальных задач: *образовательной* и *исследовательской*. Фактически, две эти задачи и были уточнены Вильгельмом фон Гумбольдтом во времена первой или Великой индустриальной революции.

4. Современный университет призван стать институцией для проявления *коллективного интеллекта*. «Коллективность» современных университетов будет проявляться на разных уровнях: от *системы финансирования* до способов проведения *открытых коллективных исследований*, осуществляемых *открытыми исследовательскими центрами*.

С целью упрощения и уточнения всего сказанного выше видится целесообразным введение еще одного полезного конструкта – **«наше новое время»**.

Времена *индустриальных революций*, *фундаментальных культурных сдвигов* (Э.Ласло, В.С.Степин) сопряжены с важнейшими **этическими подвижками**: изменения претерпевает сам человек.

Главный этический сдвиг, происходящий в настоящее время, связан с формированием *«коллективного человека»*, *«целостного человека»*, *«коллективного интеллекта»*. Перечисленные словосочетания являются пока неустойчивыми, пробными. Сложно сказать, какое из них приживется в том или ином языке, но все они указывают на прорастание **коллективного интеллекта**. И рассуждать о возможностях новых онлайн университетов без осмысления того, что же такое *коллективный интеллект* – едва ли возможно.

Конструкт **«наше новое время»** учитывает фактор коллективности. В самых общих чертах этот конструкт означает следующее.

1. Слово сочетание «новое время» призвано подчеркнуть тот факт, что во времена, которые мы сейчас переживаем, нельзя входить без НАУКИ. Наука является гарантом защиты от бесчисленных ложных догматов, утверждений, навязываемых человеку. Только наука, расцвет которой и связывают с Новым временем, призвана отделить ложные конструкции, от тех «здоровых зерен», которые сейчас важно проращивать и наблюдать за всходами.

2. Местоимение «наш» усиливает коллективный характер переживаемых времен. «Наше новое время» - это времена коллективных многомировых интерпретаций. По этой причине обозначенный конструкт является принципиально многомерным: количество *исследовательских систем отсчета* будет столько, сколько существует исследовательских точек зрения. И ни одну из этих точек зрения нельзя игнорировать. Это и обеспечивает коллективный исследовательский опыт.

И в заключение хочется сказать: все мы переживаем удивительные времена. После любой болезни наступает выздоровление и желание жить, создавать Новый мир проявляется с особой силой.

Литература

1. Шваб К., Маллере Т. COVID-19: Великая перезагрузка
URL:<https://www.litlib.net/bk/135579/read> (дата обращения: 29.03.2021)

*Надибська Оксана Ярославівна
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

ksenadcom@gmail.com

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ПРОБЛЕМИ І МОЖЛИВОСТІ

Пандемія COVID-19 зумовила безліч соціальних змін. Перш за все це негативні економічні наслідки, проблеми системи охорони здоров'я і медицини, проблеми психологічного характеру, які викликані різким обмеженням соціальних контактів. Також достатньо актуальним є питання освіти, її переходом у дистанційний формат, і у зв'язку із цим виникненням проблем у студентів та викладачів.

Оскільки пандемія була неочікуваною для багатьох, ЗВО потребували оперативної розробки стратегій, прийняття тактичних рішень для забезпечення навчального процесу. Незважаючи на те, що студенті й викладачі швидко переформувалися, прилаштувалися до нових умов навчання, все ж таки існують проблеми дистанційного навчання. Отже хотілось би зупинитися саме на існуючих проблемах дистанційного навчання й можливості їх вирішення.

Так, існують проблеми з Інтернетом або якість зв'язку є недостатньою через одночасну участь багатьох людей на одній платформі. Одним із способів вирішення цієї проблеми є заздалегідь завантажування усіх навчально-методичних матеріалів курсу, аби студенти могли навчатися у своєму власному темпі та за своїм розкладом. І, як один із варіантів, під час онлайн зустрічі викладачі можуть організовувати обговорення матеріалу, запропонувати презентаційний матеріал та надати час для запитань.

Існує також проблеми з вибором ресурсів. Незважаючи на те, що, наприклад, в ЗВО перевага надається єдиній платформі, наприклад «Міа-освіта», але через перевантаженість матеріалами, викладачі відстежують найкращі навчальні ресурси та рекомендують їх студентам, наприклад Zoom. Також, важним аспектом у дистанційному навчанні є кількість навчального матеріалу, вона повинна бути помірною, неперевантаженою, щоб студент не стояв перед дилемою, який матеріал головний/обов'язковий до теми, а який йде як додатковий ознайомчий. Отже, тут може спрацювати принцип «дуже добре, теж погано» й використання великої кількості матеріалу може бути неефективним. Тому необхідно здійснити аналіз матеріалу, визначити, що є квінтесенцією для самостійної підготовки студента, а що для демонстрації й пояснення самим викладачем під час онлайн зустрічі.

Важним аспектом дистанційного навчання є мотивація студентів. Нажаль, й про це необхідно говорити, не рідкими трапляються й такі випадки коли викладач протягом заняття розповідає, жестикулює, а бачить на екрані «Чорний квадрат Малевича», тобто відсутні обличчя здобувачів освіти, а ще й вимкнуті мікрофони. Отже, повинні бути важливі впливу на студентів включати під час занять не лише звук, а й відео для зворотного зв'язку. Цікавим є досвід канадських, американських колег, коли саме під час онлайн заняття, без попередження, надається невеличкий тест, або важлива інформація, щодо того як виконати завдання. Й студент, який пропустив дану інформацію повинен написати онлайн-лист професору, мов «сорі» ...повторіть Що? Де? Куди? й таким чином ідентифікувати себе. З досвіду, така практика мобілізує студентів й дуже мотивує.

Необхідно, також говорити і про етичні проблеми. Так, на запитання «що є позитивним у дистанційному навчанні?» студенти часто відповідають «що навчання проходить у зручних комфортних умовах». Ну, а коли під час заняття звертаєшся до студента, який явно

по «авотарці» підключився, а його немає – дуже прикро. Або під час лекції чути як гримить посуд. Ну й справедливості раді, згадую лекцію колеги професора з Канади, яка протягом 3 годин тримала аудиторію з відвертою посмішкою на обличчі, з щирою увагою до кожного студента, й вимкнення камери колеги відбулося, тільки після того як в системі не залишилося жодного студента – дійсно є чому повчитися.

У зв'язку з дистанційними формами навчання існує дискусія, щодо рівня освіти. Особливі труднощі у багатьох закладів вищої освіти викликало питання проведення як семестрових екзаменів, так й випускних іспитів і захистів кваліфікаційних робіт онлайн. Дійсно, при дистанційній формі навчання, ми вже не можемо сказати, що «від сесії до сесії живе студент весело», оскільки й під час сесії забагато труднощів у студента не має. Семестрові заліки/екзамени проходять онлайн у вигляді тестів, які потім можна перескладати, й на практиці дуже успішно! Отже, якість освіти суттєво покращилася (мається на увазі оцінки), а ось чи покращився рівень освіти, чи зможуть студенти оперувати знаннями прослуханої дисципліни? Чи змогли би здобувачі вищої освіти, які здобувають ступінь магістра, скласти атестацію у формі «Єдиного Державного Кваліфікаційного Іспиту»? Оскільки, сьогодні вже затверджений Кабінетом Міністрів «Перелік спеціальностей», не має, тільки, механізму проведення.

Отже, дане питання є дискусійним й кожен ЗВО повинен сам вирішувати дану проблему. Але, не зважаючи на, можна так сказати, відверту конкуренцію, щодо запрошення абітурієнтів до ЗВО, все ж таки, важливим є рівень освіти студентів, оскільки, однією із складових рейтингу університетів є саме результати «Єдиного Державного Кваліфікаційного Іспиту».

Необхідно зазначити, що сьогодні, пандемія COVID-19, як загострила існуючі проблеми вищої освіти так і створила низку нових викликів для вищої освіти. Сьогодні вища освіта знаходиться у точці біфуркації,

коли система або буде ще більше проявляти проблеми або вийде на новий більш високий рівень розвитку. Ми не знаємо поки, як довго триватимуть пандемія. Але вже зараз простежуються деякі ймовірні особливості вищої освіти у post-covidному світі. По-перше, дистанційне навчання буде домінувати. Це означає й зміну методик, дидактичних матеріалів, розвиток цифрової педагогіки. По-друге, вищу школу очікує, зменшення спілкування в університетських стінах, збіднення повноцінного студентського життя, заради якого (а не тільки заради знань і професійної підготовки) студенти йшли навчатися в університети, набуваючи там життєвого досвіду. Саме ця особливість, недостатність комунікації, більше всього турбує студентську молодь. По-третє, не виключеним може бути зменшення кількості міжнародних студентів. Вже сьогодні іноземні студенти віддають перевагу дистанційному зарахуванню та навчанню.

Отже, підсумовуючи, хотілось би зазначити, що з однієї сторони дистанційне навчання впливає на ментальне здоров'я студентів та викладачів – й студенти й викладачі втомлюються від вебінарів. З іншої сторони – вимушений перехід до дистанційного навчання пропонує: більш гнучкі можливості навчання (це й виконання самостійної роботи, й швидкий доступ до конкретно указанного викладачем джерела); можливість повторити відповідне заняття, з будь яких причин (від технічних негараздів – не всі студенти змогли підключитися до простого бажання втомлених студентів переслухати матеріал); удосконалення комп'ютерних (цифрових) навичок.

Тихомірова Фаріда Ахнявівна
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії
ОНУ імені І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна

ДИСТАНЦІЙНЕ ВИКЛАДАННЯ ФІЛОСОФІЇ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Розширене визначення університету: «Університет – це когнітивна модель Всесвіту, який зібрав під дахом знання про всі науки» [7, с. 5]. Отже, наукове уявлення про класичний університет склалося за умов певного типу раціональності. Ще на початку ХХ століття американський педагог і філософ Джон Д'юї доповнив західноєвропейський імператив «освіта для демократії» імперативом «демократія в освіті» [6].

Особливістю класичного університету є інтеграція природничо-наукових і гуманітарних дисциплін. За вимогами ринкової економіки, які примусили університети виживати, фундаментальне поєднання цих напрямків здобуло іншу спрямованість. Загострюється конкуренція усередині самої системи освіти – проблеми класичних університетів значно ускладнюються появою нових освітніх організацій, нетрадиційних провайдерів вищої освіти (наприклад, віртуальних університетів), що активно освоюють нові галузі знань. Освітній заклад постає тим соціальним інститутом, який має об'єднувати суспільство. Становлення некласичного університету, як практично-прагматичної інституції вимагає розвитку нового типу раціональності.

Філософія задовольняє потребу людини в цілісному охопленні закономірностей світобудови - природи, суспільства і людини. У викладанні філософії переважно виділяються два методологічних підходи: культурно-інформаційний і проблемно-діяльнісний. Дані моделі є загальнотеоретичними узагальненнями традиційних («класичних»)

і відносно нових (дослідницьких) методів, що використовуються у викладанні філософії [4]. Основним в системі вузівської освіти зараз є культурно-інформаційний підхід. Він орієнтований на підключення студентів до мови і текстів класичних робіт, скарбниці історико-філософської культури. Також він пропонує жорсткий поділ предмета вивчення на історико-філософську пропедевтику та систематичний виклад основних розділів філософії. Ця модель викладання філософії закладена в працях І. Канта і Г.Ф.В. Гегеля.

Проблемно-діяльнісний підхід передбачає активне залучення студентів до вирішення інтелектуальних проблем, тобто безпосереднє філософування, іноді без належної чіткої систематизації по розділах та історико-філософської прелюдії. Таким чином, знайомство з філософією відбувається як би «зсередини», а не «ззовні». Така методологія аналізується в дослідженнях В.С. Біблера, М. Бубера, Х. Гадамера, А.Ф. Лосева, М.К. Мамардашвілі, Х. Ортеги-і-Гассета, та інших.

Дистанційне навчання, яке здійснюється завдяки інформаційно-освітнім технологіям і системам комунікації, надає таку можливість. Дистанційне навчання визнане одним з пріоритетних напрямів програми модернізації вищої школи, це не тільки технічні, але також і соціальні інновації. За концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні дистанційна освіта, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірнього, заочною та екстернатом [1]. Отже, широка доступність знань є маркером Smart-освіти. Концепція Smart-освіти – її гнучкість, що передбачає наявність великої кількості джерел, максимальна різноманітність мультимедіа (аудіо, відео, графіка), здатність швидко і просто налаштовується під рівень і потреби слухача. Крім цього, Smart-освіта повинна бути легко керованою, тоді навчальний заклад може легко забезпечувати гнучкість навчального процесу, і інтегрованою, тобто постійно використовувати зовнішні джерела [9].

Потреба отримання вищої освіти дистанційно в сучасних умовах викликана необхідністю навчатися людьми з особливими потребами, та тими, що потребують отримання освіти без відриву від виробництва, перебувають за кордоном або у місцях позбавлення волі [2].

Відмінність дистанційного навчання від традиційного зрозуміла, якщо розглянути їх з погляду форм взаємодії викладача і студента. Як свідчить практика і деякі дослідження, тенденція навчання чітко розвивається в напрямку змішаного навчання (blended learning) як процесу, котрий створює комфортне інформаційне освітнє середовище, системи комунікацій, що надають всю необхідну навчальну інформацію.

Зазвичай викладач читає лекції, при цьому на питання і вправи залишається зовсім небагато часу. Навчання обертається навколо аудиторії, де багатьом студентам важко повноцінно засвоїти матеріал. Як все це застосувати на практиці, розбиратися найчастіше доводиться вдома самостійно.

Уже кілька років у викладачів популярна нова методика flipped classroom, або «перевернутий клас». Одним з adeptів і засновників такого підходу можна вважати Салмана Хана. Він створив ресурс з короткими відеолекціями з різних дисциплін, якими можуть користуватися школярі та студенти з усього світу. Принцип віддаленого перегляду короткої лекції, на якому заснована вся ідея Хана, і лежить в основі «перевернутого навчання» [5].

Це одна з моделей змішаного навчання. Гуглкласс дозволяє використовувати методику «перевернутий клас». Дома студенти вивчають теорію, вивчають першоджерела, а в класі відпрацьовують практичні навички і задають питання викладачеві.

«Більшість викладачів витрачають свій час на пояснення матеріалу і доставку знань, а часу на те, щоб навчити аналізувати, оцінювати і щось створювати, витрачається мало. переміщує доставку знань в особистий простір учня, а на практичні навички часу витрачається більше », -

пояснює Джонатан Бергман, один з авторів ідеї « перевернутого класу ». Вони приділяли багато уваги тому, щоб розібрати помилки створеної системи. Наприклад, відеоматеріали. Багато хто ставить на чільне місце саме використання відеоматеріалів, але Бергман і Семс акцентують увагу, що використання відео - це тільки спосіб, як переформатувати викладання, а не обов'язкова складова. Як каже Джонатан Бергман, «традиційна система освіти хоче, щоб всі рухалися по сторінках підручника одночасно, але це неможливо» [3, с. 34].

Для цього в навчання потрібно впроваджувати професійну проектну і практичну діяльність. Така організація процесу викладання філософії припускає дещо інший підхід до навчання, зокрема: самоорганізацію й самоконтроль, самостійність пошуку, аналізу, систематизації та узагальнення інформації [8]. Необхідно коригувати корпус завдань і методичних матеріалів. Це серйозна робота.

«Перевернутий клас» дозволяє витратити на вивчення теми рівно стільки часу, скільки потрібно, щоб її зрозуміти. Студент в будь-який момент може поставити запис лекції на паузу або перемотати назад. Монолог в аудиторії перемотати назад неможливо.

При цьому лекції доступні в будь-який час. Їх можна подивитися онлайн, навіть якщо студент довго хворіє або не зміг бути на уроці. Це ж стосується і викладачів: їх графік стає більш гнучким. Крім того, у викладачів з'являється можливість командної роботи і взаємодвідувань.

У чому мінуси «перевернутого класу»? Не всі студенти мотивовані та відповідальні. Деякі можуть і зовсім не дивитися лекції. Немає ніяких гарантій, що їм сподобається така форма навчання і що вони погодяться так працювати.

Викладачам доводиться витрачати час на освоєння нових навичок. Наприклад, вчитися робити відеоролики або готуватися до лекцій, які будуть повністю складатися з дискусій або діалогів. Все це можливо інтегрувати в «перевернуту модель», але спочатку будуть потрібні додаткові зусилля.

У сучасних умовах виникає необхідність обґрунтування Smart-освіти як закономірного напрямку в сучасній глобальній освіті. Університети, які розробляють правильну стратегію, можуть відкрити безліч нових цікавих можливостей для взаємодії із студентами та професорсько-викладацьким складом.

Література

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.)
2. Положення про дистанційне навчання (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 21.01.2004 № 40) [Електронний ресурс] //Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18>(дата звернення: 27 Лютий 2021).
3. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти. Київ, Аттіка, 2009. 684 с
4. Вербова Р. (2021). Інноваційні методи викладання дисципліни «Філософія» в умовах дистанційного навчання. *Збірник наукових праць SCIENTIA*. <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/8987> (дата звернення: 24 Лютий 2021).
5. Гуревич Р. С. Інтерактивні технології навчання у вищому педагогічному навчальному закладі : навч. посібник. Вінниця, ТОВ фірма «Планер», 2013. 309 с
6. Д'юї Дж. Демократія і освіта. Львів : Літопис, 2003. 294 с.
7. Ідея університету : антологія / [упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська]. – Львів : Літопис, 2002. 304 с.
8. Поляков М. В. Класичний університет. Еволюція, сучасний стан, перспективи. Київ, Генеза. 2004. 416 с.
9. Тихомиров В. П. Мир на пути к Smart Education. Новые возможности для развития. *Открытое образование*. 2011. №3. С.22– 28.

Запорожцева Людмила Евгеньевна

Ph.D.,

профессор Департамента интегрированных коммуникаций

Факультета коммуникаций, медиа и дизайна

Научно-исследовательского университета

«Высшая школа экономики»

г. Москва, Россия

РОЛЬ МАРКЕТИНГА ВЛИЯНИЯ (INFLUENCER MARKETING) В УНИВЕРСИТЕТЕ БУДУЩЕГО

Сегодня мы наблюдаем трансформацию образовательных практик. Главные изменения вызваны спросом молодежи на практико-ориентированное образование, а также доступность получения специального знания. Перед университетом возникает новый вызов – научиться конкурировать на рынке образовательных услуг, а также уметь представлять себя в качестве бренда среди других доступных предложений на рынке.

Одной из важных задач в таких обстоятельствах является умение наладить диалог со своей аудиторией - потенциальными абитуриентами и студентами, выстроить коммуникацию на понятном аудитории языке и через привычные для нее каналы общения. Возможным инструментом современного диалога с аудиторией для университета является маркетинг влияния (influencer marketing).

Маркетинг влияния – это подход, базирующийся на модели двухступенчатой коммуникации и используемый брендами для выстраивания коммуникации с аудиторией через социальные сети. Внутренняя механика этого подхода заключается в привлечении аудитории через контент (чаще развлекательный), производимый выдающимися пользователями социальных медиа, которые создают

интерес и устойчивое внимание других пользователей при помощи создания аутентичной онлайн-персоны. Инфлюенсеры удерживают прочную и глубокую психологическую связь со своими зрителями, благодаря тому что делятся глубоко личными историями, который возникает вокруг их стиля жизни и интересов. Пользователи социальных сетей обычно находят инфлюенсеров привлекательными и схожими с ними, прислушиваются к их рекомендациям и идеям. Такое позитивное восприятие инфлюенсеров их подписчиками оказывается высоко эффективным в целях создания желаемого образа бренда.

Учитывая то, что молодая аудитория вовлечена в социальные медиа, университет может использовать потенциал коммуникации в цифровом пространстве для общения со своей аудиторией, но не самостоятельно, а через создание амбассадоров (послов бренда), другими словами, сотрудничая с инфлюенсерами, которые разговаривают на одном языке с необходимой аудиторией, обладают для нее авторитетом, а также являются важным примером для наследования опыта. Это даст возможность создавать университету имидж современного, близкого по духу для молодежи и говорящего с ней на одном языке, а также обеспечивать его присутствие в цифровом пространстве, что сегодня является важнейшим маркером динамичности и открытости всему новому.

Литература:

1. Wondwesen Tafesse, Bronwyn P. Wood,^[1]_{SEP}2021. Followers' engagement with instagram in uencers: The role of in uencers' content and engagement strategy, Journal of Retailing and Consumer Services 58.
2. Corrigan, Ray Ray Corrigan, 2008. Back to the Future: Digital Decision Making, 17 INFO. & COMM. TECH. L. 199.
3. Jin, S.V., Muqaddam, A., Ryu, E., 2019. Instafamous and social media influencer marketing. Market. Intell. Plann. 37 (5), 567–579.

4. Casalo, L.V., Flavian, C., Ibanez-Sanchez, S., 2020. Influencers on Instagram: antecedents and consequences of opinion leadership. J. Bus. Res. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.07.005> (in press).

Мазур Леонід Олексійович

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри фундаментальної і гуманітарної підготовки

Прикарпатський інститут ім. М.Грушевського МАУП

м. Львів, Україна

УНІВЕРСИТЕТИ І ВЛАДА: ІСТОРИЧНІ ТА СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ

Протягом більше семи століть в Європі існують корпорації, що виникли у Парижі, Болоньї та ін. великих містах і почали називатися університетами. В перебігу історії університети мали різні засади свого розвитку. Зміни, що відбувалися в університетській освіті можна охарактеризувати в трьох напрямках. «Одні – стосувалися лише заснування і адміністрації. Інші – відбувалися в самому духові, що живив усі осередки просвіти. Треті – стосувалися способів навчання» [2, с.141]. На початкових етапах свого існування університети більшою мірою виражали прагнення до знання і саморозвитку, свободи думки і слова. Вони були доволі самостійними корпораціями, самі себе організовували, писали свої статuti, обирали керівництво. Лише згодом зверталися до урядів, щоб вони легімітизували своєю владою їх самостійний статус в суспільстві. Однак вже на ранніх етапах уряди, зокрема середньовічна церковно-державна влада, прагнули підкорити університетську спільноту, перетворити університети на засоби впливу на свідомість громадян цих держав. Влада, суспільство по-різному ставилися до університетів, мети їх існування, висували до них різні вимоги.

Університети були важливою складовою діяльності суспільства, його духовної атмосфери, не в останню чергу, через їх незалежну позицію, яка іноді ставала навіть опозиційною до влади. М. Пирогов наводить приклад часів Людовика IX, коли університетська спільнота,

не вибачивши образу, завдану їй владою, покинула Париж, і уряд сам прагнув примиритися з нею, навіть запросив допомоги папи Римського. А коли примирення відбулося, університет отримав ще більше прав і привілеїв [2, с.143].

Протягом історії існування університетів в Європі влада, хоч не завжди виразно, однак усвідомлювала силу морального впливу цих корпорацій на життя суспільства, з іншого боку, передбачала, що в цих спільнотах можуть формуватися опозиційні настрої, небезпечні для діючих урядів. Тобто університети були не лише навчальними та науковими осередками, але й містили певну політичну складову.

В сучасних умовах на новому рівні складне співвідношення між владними структурами і університетами також існує. Університети Європи зберігають свій відносно незалежний статус і часом протистоять освітнім реформам урядів. Прикладів можна навести чимало. Міста-університети (Геттінген, Кембридж, Болонья, Тулуза та ін.) доволі самостійні в своїй економічній, навчальній, культурно-просвітницькій діяльності. Так, коли в Європі активно впроваджувалася Болонська система, окремі університети її не сприйняли і продовжували керуватися своїми традиційними методами навчання і виховання студентів, а також наукової роботи.

В он-лайн реальності університети отримують нові можливості для свого відносно незалежного від чинної влади розвитку. Це підживлюється популярними нині концепціями, що побутують в освіті та педагогіці. Найбільш причетними до позиції самостійного статусу університетів є напрям антипедагогіки в її крайньому виді - пайдоцентризму, згідно з якими слід перейти від педагогічного примусу до свободи. Представники антипедагогіки переконані, що традиційні методи освіти і педагогіки неприйнятні, позбавлені толерантності, призводять до втрати молодою людиною своєї унікальності. Слід надати студентам право вибору своєї освіти. Неприпустимо обмежувати свободу вибору

та сприйняття інформації. Тепер, коли можливості отримувати знання в он-лайн режимі стають неймовірними, людина може значно більше розкрити свій конструктивний потенціал, і цьому не повинен стояти на перепоні саморозвитку жодний педагогічний утиск. Заперечується необхідність впливу соціальних норм на молоду людину, який часто ототожнюється з фізичним і психологічним насильством, бажанням дорослих і керівників освітніх установ виповнити свої інтереси, ігноруючи бажання та інтереси підлеглих, тобто студентів.

Однак, на думку ряду дослідників, функціонування антипедагогіки суттєво порушує діяльність усіх тих, хто займаються навчанням, вихованням дітей та молоді. Антипедагогіка також позбавляє дослідницької визначеності, вводить елементи сумніву в діяльність науковців. Відсутність впевненості, неспокій не сприяють прийняттю педагогами, вихователями важливих для життя і розвитку молоді рішень. Отже, наголошуючи на повній свободі особистості, представники даного напрямку заводять ситуацію у модус несвободи, адже розгублена, не впевнена у собі людина, що не має чіткої мети свого життя, відсторонюється від суспільства, легко попадає у рабство своїх афектів і врешті до переконання про безглуздість світового устрою і свого існування в ньому. Заперечуючи владу університетських традицій, необхідність засвоєння досвіду попередніх поколінь, антипедагогіки сприяють деструктуризації і руйнуванню стабільності соціального життя в обмеженому освітньому середовищі, а з поширенням таких тенденцій – і в більших масштабах.

Загальна позиція антипедагогіки, як зазначає Р.Швай, «полягає в тому, щоб бути в гармонії з собою, поважати внутрішній світ іншої людини, навіть найменшої, зануреної в патологіях, скривдженої фізично, духовно і морально, тому що, можливо, саме вона права, а не її наставник» [3, с.21]. Внутрішня гармонія, на їх думку, не повинна порушуватися. На цих підставах ґрунтується концепція так званої прогресивної освіти,

згідно з якою молоду людину не можна перевантажувати складними завданнями, а будь-які впливи на неї повинні обмежуватися. «Наслідок цього – нечувана маса невігласів і ріст злочинності серед молоді» [1, с.16]. Поширеною є думка, що однією з причин зростання булінгу в освітніх закладах, в тому числі університетах, є пропаганда ідей антипедагогіки та пайдоцентризму.

В сучасному житті університетів, їх взаєминах з владою відбуваються значні зміни, в яких істотним фактором є віртуалізація навчання і виховання. Оскільки процес переходу багатьох ділянок університетського життя в он-лайн режим стрімко розвивається, важко визначити, якими можуть бути наслідки нових реалій. З одного боку, збільшуються можливості самоуправління університетів і самовизначення студентів стосовно змісту і форм освіти. Прикладом може слугувати Швейцарсько-український проект «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» (DECIDE), який реалізується в Україні в партнерстві з Цюріхським педагогічним університетом за підтримки Швейцарської Конфедерації, представленої Швейцарським бюро співробітництва в Україні. Цей проект спрямований на підтримку освіти і децентралізації - двох важливих для університетів реформ в Україні. З іншого боку, сучасні технічні засоби і фінансові регулятори посилюють можливості контролювання життя університетів з боку влади і тим самим обмежують їх самостійність у вирішенні багатьох важливих питань внутрішнього життя цих освітніх установ.

Ми бачимо, що під впливом державної влади, зокрема в Україні, але і в інших країнах, зменшується гуманітарна складова освітніх програм, напрям освіти стає все більш прагматичним, комерційним. Це докорінно змінює традиційні засади існування університетів та їх ролі у розвитку культури сучасних суспільств. Чинячи так, державні мужі не відають, що творять, коли керуючись тимчасовими економічними інтересами, приймають рішення. В зв'язку з цим варто нагадати

висловлювання видатного мислителя минулих часів, яке виглядає як попередження нинішнім «стратегам». «Я знаю, що у древності існував звичай посилати до філософів найбільш благородних юнаків, - писав Шефтсбері, - щоб філософами вони були виховані. І от у школах, в їх товаристві і за їх настановами і особистим прикладом ці знамениті учні привчалися переносити незгоди, тренувалися у найбільш суворій дисципліні витримки і самовідданості. Отримавши з дитинства такий урок, вони були підготовлені таким чином, що могли наказувати іншим, захищати честь батьківщини під час війни, мудро керувати державою і в дні процвітання і миру боролися з розкішшю і псуванням моралі. Якщо будь-які з цих мистецтв включають в університетські курси, то це добре» [4, с.313].

Література

1. Мазур Л.О. «Нова українська школа» як квінтесенція патопсихології управління освітою. *Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики*. Зб. наук. робіт учасників міжнар. наук. практ. конф. (16-17 грудня 2016 р., м. Одеса). Одеса: ГО «Південна функція педагогіки», 2016. С.14-16.
2. Пирогов Н.И. Чего мы желаем? // *Н.И.Пирогов. Избранные педагогические сочинения*. М.: Изд-во Академии педагогических наук РСФСР, 1953. С.137-171.
3. Швай Р. Аксіоцентризм, пайдоцентризм та сучасний освітній процес. *Молоді і ринок*, 2019, № 5 (172). С.17-22.
4. Шефтсбері Э. Sensus communis: опыт о свободе остроумия и чувстве юмора // Э. Шефтсбері *Эстетические опыты*. М.,1975.

Черновалюк Ирина Владимировна

кандидат филологических наук,

доцент кафедры языковой и

общегуманитарной подготовки иностранцев

ОНУ имени И.И.Мечникова

г. Одесса. Украина

i.chernoaluk1@gmail.com

ИННОВАЦИОННЫЙ ПОДХОД К ОРГАНИЗАЦИИ ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ

Теория и методика иноязычного образования развивается в направлении активного внедрения в образовательную систему новых педагогических решений, методических идей и инновационных технологий. Современные тенденции общественного развития и реформирования высшего образования определяют новые требования к личности современного специалиста и его профессиональным характеристикам. Современные требования к качеству подготовки иностранных специалистов ставят перед системой высшего образования задачу усовершенствования базисных составляющих процесса формирования профессионально-коммуникативной компетенции. «В свете последних общеевропейских тенденций в области требований к качеству подготовки выпускников цель образования сегодня рассматривается не просто как передача и накопление знаний, а как формирование ключевых компетенций, которые подготовили бы человека к реальной профессиональной деятельности в интерактивном обществе» [5, с. 29]. В связи с этим *актуальной задачей* для вузов является организация эффективного процесса обучения иностранных студентов, высокое качество образовательных услуг и эффективная реализация современных концепций преподавания.

Процесс организации обучения иностранных студентов, обеспечивающий высокое качество образовательных услуг и позволяющий эффективно реализовывать современные концепции преподавания по выбранным ими специальностям, должен быть оптимизирован и эффективен. Также необходимо учитывать современные тенденции в развитии иноязычного образования и тенденции в сфере профессионального образования с целью развития и модернизации процесса обучения.

Языковая подготовка иностранных студентов в вузе является составной частью процесса формирования специалистов с высшим образованием. Владение иностранным языком как средством общения в социальной сфере и профессиональной деятельности является обязательным компонентом профессиональной подготовки современных специалистов. Языковая подготовка в вузе формирует прочный фундамент, включающий основные знания, умения и навыки в иноязычной речемыслительной, коммуникативной деятельности, приемы и способы самостоятельной работы и самообучения.

Языковая подготовка иностранных учащихся в условиях культурно-образовательной среды высшего учебного заведения реализуется в соответствии с основополагающими принципами лингводидактики, образовательными стандартами и программами, разработанными с учетом современных требований и направлений. В концепции языковой подготовки иностранных студентов в вузах определены цели и задачи, принципы и содержание, условия реализации языковой подготовки разных категорий иностранцев. Целью языковой подготовки иностранных студентов является формирование и дальнейшее развитие иноязычной коммуникативной компетенции в устной и письменной речи на уровне, необходимом для решения социально-коммуникативных задач в различных областях научной, академической, профессиональной, социально-культурной и бытовой сферах деятельности, а также для дальнейшего самообразования.

Концепція розвитку мовної підготовки іноземних студентів спрямована на підготовку фахівців, конкурентоспроможних на міжнародному ринку праці [4;5]. В концепції реалізований системний підхід до навчання і визначені основні завдання: оновлення нормативної документації, створення навчально-методичного забезпечення, впровадження найновіших інформаційних технологій, вдосконалення професійного майстерства педагогів, цілеспрямоване управління мовною освітою і вирішення проблем формування мовної культури.

Система мовної підготовки іноземних студентів включає в себе сукупність організаційних і педагогічних заходів, забезпечуючу формування необхідного рівня іноземної комунікативної компетенції. Під системою розуміється сукупність основних компонентів навчального процесу, визначають вибір матеріалу для занять, форми його подання, методи і засоби навчання, а також способи його організації. В контексті системного підходу в методикі викладання іноземних мов виділяються наступні компоненти системи навчання: підхід до навчання, цілі, завдання, зміст, процес, принципи, методи, організаційні форми, засоби навчання [1, с. 275].

Сучасні зміни в системі освіти і нові вимоги до випускників вузів передбачають перегляд концептуальних, змістових і організаційних компонентів навчального процесу і впровадження інноваційних підходів. Основні положення і принципи концепції навчання іноземців розвиваються на основі методологічної бази сучасної моделі навчання і основоположних принципів іноземної освіти: комунікативно-прагматичний підхід, інтерактивні технології в процесі мовної підготовки, професійно орієнтоване навчання, використання інформаційних технологій і технічних засобів навчання.

Современные информационные технологии находят широкое применение в образовании, качественно изменяют его как в плане новых форм обучения, так и новых видов достижения цели. В профессиональном образовании инновационные технологии (методы и средства, поддерживающие этапы реализации нововведений) повышают эффективность обучения и воспитания личности, направлены на подготовку высококвалифицированных специалистов, получающих фундаментальные и прикладные знания. Использование инновационных технологий в учебном процессе способствует повышению качества языковой подготовки и активизации роли самостоятельной работы студентов. К основным инновационным технологиям в образовании относятся информационные технологии, позволяющие увеличить эффективность преподавания (технологии, основанные на использовании компьютеров, обучающие и контролирующие программы); информационные методы преподавания, способствующие повышению качества образования; инновационные формы активизации познавательной деятельности студентов.

На современном этапе развития образования Интернет рассматривается как уникальный поставщик контента и новая коммуникативная среда [2:60], а информационные коммуникативные технологии признаются одним из главных приоритетов в преподавании иностранных языков. Одной из основных задач, стоящих перед высшей школой, является задача подготовки специалиста, владеющего методами и приемами работы с информацией. Применительно к иноязычному обучению данная задача означает важность формирования и развития коммуникативной и информационной компетенции [3:267]. Информационно-коммуникационные технологии определяют развитие всех сфер деятельности человека. От умения человека ориентироваться в информационных потоках как на родном, так и на иностранном языке зависит его успешность и конкурентоспособность как специалиста

[3:268], что обусловливает становление иноязычной информационной компетенции как цели иноязычного образования и предопределяет поиск путей ее эффективного формирования и развития.

Использование компьютерных технологий в обучении иностранным языкам приводит к изменениям в подходах к организации учебного процесса, проектированию новой образовательной среды, созданию онлайн-курса и учебных материалов. Интерактивное обучение с применением мультимедиа, в отличие от традиционного, позволяет реализовать комплекс методических, дидактических, педагогических и психологических принципов, делает процесс познания более интересным и творческим. Использование новых информационных технологий в обучении иностранным языкам предполагает активную позицию самого обучаемого в процессе усвоения знаний. Новый вид познавательной деятельности способствует активизации речевой деятельности и развитию познавательной самостоятельности учащихся, формированию умений самостоятельно осуществлять поиск и ориентироваться в потоке информации.

Таким образом, в современном образовательном процессе особую актуальность приобретает применение информационных технологий. Инновационные подходы к организации и содержанию языковой подготовки иностранных студентов способствуют повышению эффективности, оптимальности и интенсификации учебного процесса в целом. Инновации в организации языковой подготовки, проектирование и создание учебного контента направлены на активизацию речевой деятельности и развитие познавательной самостоятельности учащихся.

Литература

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва: ИКАР, 2009. 448 с.

2. Васянина Е.Ю. Интернет-ресурсы по РКИ: достижения и «детские болезни». Русский язык за рубежом. М., №1, 2004. С. 60-69.
3. Наволочная Ю.В. Применение социальных сетей в практике обучения иностранному языку. Филологические науки. Вопросы теории и практики. Т. 12. Вып.2. 2019. С.267-272.
4. Дубичинский В. В., Тростинская А. М., Ушакова Н. И. Концепция языковой подготовки иностранцев в вузах Украины. Русский язык, литература, культура в школе и вузе. Киев: КНУ им. Т. Шевченко, 2013. № 2. С. 43–52.
5. Обдалова О. А. Иноязычное образование в XXI веке в контексте социокультурных и педагогических инноваций. Томск: Изд-во Томского ун-та, 2014. 180 с.

Адаменко Надія Богданівна
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії
факультету філософії та суспільствознавства
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна
n.b.adamenko@npu.edu.ua

СТРАТЕГІЧНЕ МИСЛЕННЯ І ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЗВО

В умовах реформування вищої освіти в Україні значна увага приділяється значенню дослідницької компетентності студентів ЗВО. Адже дослідження, наука та технології є необхідними шляхами побудови політики прогресу держави та розвитку інновацій. У зв'язку з цим освіта має будувати дієвий сценарій для реалізації високих стандартів життя, соціального оздоровлення та покращення людського капіталу. Тому, освітні дослідження є важливим чинником забезпечення якості освіти та спрямовані на розуміння явищ, вирішення проблем та організацію процесів на основі освітніх потреб і можливостей. Дані питання можуть бути в компетенції студентів соціальних та гуманітарних спеціальностей, зокрема філософії. Тут дослідження відіграють фундаментальну роль у навчанні та професійній підготовці студентів, тому змісти освітніх програм мають формувати навички експериментування, рефлексії, компоративістики, аналізу, креативності, критичності, дизайн-мислення та системності науково-дослідницької практики, що мають на меті успішну реалізацію студентами продуктивної діяльності, пов'язаної з професійною роботою. Студентам пропонується розглянути наукові теми та розробити власну стратегію діяльності, щоб відкрити простір для сприяння розвитку власних дослідницьких компетентностей. Відтак, постає актуальним питання належного розуміння студентами

себе як деяких стратегів, здатних задіяти навичку стратегічного мислення в навчально-освітньому процесі.

Реалізація даного завдання ускладнена відсутністю чіткої дефініції поняття «стратегічне мислення». На нашу думку, не досягнувши такого детального його розуміння, ми ризикуємо отримати ще один термін в освітньому лексиконі, але який так і не буде стосуватися практики. В анотації до книги «Бесіди майстра Хай Тао про стратегію» Валерій Пекар (український підприємець, викладач Києво-Могилянської бізнес-школи) зазначає, що «стратегічне мислення, хоч і з'явилося дві з половиною тисячі років тому, є вираженням духу сучасності й поки що надбанням небагатьох» [1]. Певним чином, такий достатньо песимістичний висновок автора впливає з сучасної неоднозначності сенсу поняття та заставляє шукати відповіді.

Загалом, хвиля появи, передусім, бізнес-літератури з питання стратегічного мислення датується кінцем ХХ – початком ХХІ століть і стосується з кризи дієвості моделей традиційного стратегічного планування в організаціях. Це пов'язано з тим, що останні продовжували наголошувати на методах аналітики та екстраполяції у той час як глобальні та локальні зміни ставали очевидними, а теперішнє і майбутнє невизначеним, що потребувало креативності та інновацій. Звідси, підйом теми стратегічного мислення, як дечого відмінного від стратегічного планування. Адже до цього часу ці два поняття вживалися у переважній більшості синонімічно. Тим, хто заговорив про важливість їх демаркації був канадський вчений Генрі Мінцберг – нині один з найвидатніших прихильників стратегічного мислення, автор, зокрема, праць «Підйом і падіння стратегічного мислення» та «Стратегічне сафарі». На його думку, стратегічне планування – це аналітичний процес, спрямований на програмування вже визначених стратегій. Його результатом є план. Натомість, стратегічне мислення – це синтезуючий процес, який використовує інтуїцію та креативність, результатом

якого є інтегрована перспектива підприємства. Отже, послуговуючись визначенням Г.Мінцберга, можемо сказати, що студент-дослідник, формуючи план своєї науково-дослідницької діяльності має одночасно навчатися бути чутливим до умов змін і ситуацій невизначеності, завжди бачити процеси з позиції цілого та творчо підходити до вирішення своєї мети.

На основі теорії розмежування понять стратегічного планування і стратегічного мислення, американська професорка з ділового адміністрування Жанна М. Лідтка [2] заявляє про необхідність більш глибокого їх вивчення. Вона визначає стратегічне мислення як особливе мислення з деякими конкретними атрибутами:

- системна перспектива (Systems perspective) передбачає, що стратегічний мислитель будує метальну модель наскрізної системи створення цінності і розуміє взаємозалежності всередині неї;

- зосередження на наміри (Intend-focused) надає стратегу та членам організації відчуття спрямованості та передбачає нові відкриття. Стратегічні наміри забезпечують фокус, який дозволяє людям рухатися та використовувати свою енергію, концентрувати увагу, протистояти відволіканню та концентруватися стільки часу, скільки потрібно для досягнення мети;

- розумний опортунізм (Intelligent oppurtunism) означає здатність компанії реагувати на хороші можливості, не покладаючись тільки на бачення вищого керівництва;

- мислення в часі (Thinking in time) застерігає від розриву між минулим і майбутнім. Стратегічне мислення – це завжди «мислити вчасно». Це вимагає здатності обирати, використовуючи відповідні аналогії зі своєї історії та інших країн, а також розпізнавати закономірності в цих подіях;

- керованість гіпотезами (Hypothesis driven) значить, що стратегічне мислення має як творчий, так і критичний характер. В умовах постійно зростаючої доступності інформації та зменшення часу на роздуми

критично важливим є вміння формувати гіпотези та ефективно їх перевіряти.

Таким чином, керуючись цими п'ятьма елементами стратегічного мислення визначеними Ж. М. Лідтка, можемо узагальнити та прийти до висновку, що студент-дослідник як сильний компетентнісний стратег – це людина з широким кругозором, який бачить ціле та зв'язки між його частинами як на вертикальних рівнях стратегії, та і на горизонтальних складових наскрізної системи цінностей. Ця точка зору включає відчуття майбутнього, що рухає ним та процесом, включаючи відчуття того, де це майбутнє з'єднується та роз'єднується з минулим і постає знову у теперішньому. Процес, до якого він рухається у цьому майбутньому, є експериментальним та залучає креативне мислення для проектування варіантів та критичне мислення для їхньої перевірки. Нарешті, він залишається постійно відкритим для нових можливостей як на користь визначеного наміру, так і під питанням щодо постійності відповідності цього наміру. Цим він робить себе та свою установу більш пристосованою до змін, важко наслідує когось, натомість формує силу своєї особистості та створює цінність для інтелектуального потенціалу та економічного зростання держави.

Література

1. Пекар В. О. Бесіди майстра Хай Тао про стратегію / Валерій Пекар. – Харків: Фоліо, 2020. 223 с.
2. Liedtka Jeanne M. Strategic Thinking: Can it be Taught? / Jeanne M. Liedtka // Long Range Planning. Vol. 31. № 1. 1998. 120-129 pp.

Тарасов Алексей Анатольевич

кандидат философских наук,

доцент кафедры социально-гуманитарных наук

Приволжского исследовательского медицинского университета

г. Нижний Новгород, Россия

alexey.an.tarasov@gmail.com

iUNIVERSITY: СИМУЛИРОВАТЬ НЕЛЬЗЯ ЭМУЛИРОВАТЬ^{4*}

Империя наносит ответный удар

(из х/ф «Звёздные войны»)

Сегодня много говорят о кризисе университета. Прежде всего «гумбольдтовского», в котором соединены неразрывно и диалектически два вида деятельности - Наука и Образование, исследование и преподавание. Собственно, постмодерн начинается с утверждения Ж.-Ф. Лиотара о том, что университет теряет своё монопольное, и даже просто центральное положение в процессе производства и распространения знания [2]. Кто-то радикален - университет безвозвратно устарел, его время закончилось, ничто не может его спасти. Кто-то более мягко добавляет к Науке и Образованию третью «функцию» - предпринимательскую, экономического развития, инноваций.

Когда говорят об online университете - iUniversity - то первым в голову приходит образование. Издётся следует различать дистанционное и online-образование. Если в основании первого лежит механизм «симуляции», то есть воспроизведения реальных объектов и процессов в виртуальной среде, их дублирование, со всеми плюсами и минусами, то в основании второго – «эмуляция», при которой, наоборот, виртуальное начинает

⁴ * Исследование выполнено при финансовой поддержке РФФИ в рамках научного проекта № 20-011-00173

воспроизводиться в реальности, копироваться ею, проецироваться на неё, «реализовываться» через неё. За «дистантом» можно рассмотреть хоть какую-то логику, пусть даже самую примитивную – например, как удешевить образование? Если завтра введут всеобщее обязательное бесплатное высшее образование, то как университеты будут решать эту задачу? Или хотя бы всеобщее медицинское образование – что более-менее будет выглядеть актуально в сегодняшнем «медикализованном обществе», особенно на фоне пандемии? Это возможно только посредством «дистанта» - в интернете или по телевидению, другими медиа. Появятся телемедицина или кибермедицина. Изначально это поменяет только форму, за которой, конечно, изменится и содержание. Но это можно хоть как-то спрогнозировать, управлять этим. В случае же online логика вообще не просматривается, поскольку здесь меняется сразу содержание. И вот это уже совсем «тёмные воды». Этаким black swan, «чёрный лебедь» [1]!

Попробуем нащупать, что за всем этим может стоять. Например, в России на сегодняшний день довольно активную деятельность ведут последователи идей Г.П. Щедровицкого, в Нижегородской области - так называемый iCluster (<https://icluster.pro/icluster/>), которые продвигают мысль о том, что вообще всё образование в стране, да и в мире (от школьного, среднего до высшего и далее) в течение ближайших 10 лет станет IT образованием. Это объявляется ими «неизбежным» (как в своё время построение коммунизма), они стремятся запустить поскорее эту «волну», чтобы, очевидно, оказаться на её гребне. Не будет отдельного врача, учителя, инженера, водителя, учёного и т.д. - будут только «айтишники», специализирующиеся на чём-то (медицине, например). Сегодня они пытаются опереться на авторитет университетов, «заинтересовывая» их тем, что «завтра» поменяются с ними местами. Более того, утверждается, что если у нас на каждом шагу будет такой помощник - искусственный интеллект - то мы, конечно, заживём! Но

проблема в том, что здесь в действительности будем обучаться не мы, чтобы расширить сферу реальности. Обучаться будут на нас! Чтобы расширить сферу виртуального. Или сузить сферу реального - что одно и то же. Не симуляция, а эмуляция! Люди здесь программируются - обучаются ИИ. По крайней мере - боты и алгоритмы, рейтинги и программы. Любые аргументы в связи с этим –нормативные: это нужно сделать! это неизбежно! надо ускоряться! нельзя отставать! «Реальных» почти нет. Эмуляция, даже не симуляция! Вот что в действительности стоит за всеобщим непрерывным («пожизненным») online образованием!

Не меньше проблем со второй «составляющей» университета - Наукой и исследованиями. Кто-то удивится: что такое online-образование - знаем, что такое online-наука - нет. В последние 10 лет одним из наиболее обсуждаемых феноменов стало ‘open science movement’ - движение за «открытую науку». Любопытно, но его аргументы также в первую очередь нормативные, а вот последствия, опять-таки, более чем реальные:

Наука - это же достояние всего человечества! Что это там учёные пытаются скрыть от нас за стенами своих университетов и лабораторий? Надо распахнуть все двери, открыть все шлюзы. Сделать единственной наукой «науку в режиме реального времени» [3].

В итоге, учёные вынуждены каждый свой шаг публиковать, выкладывать online свои данные и результаты, даже подготовительные и предварительные. А как только появляется хоть мало-мальски значимый, даже просто перспективный эксперимент, результат, просто направление поиска - его сразу же «на корню» скупает какая-то корпорация, запускается стартап, оформляется интеллектуальная собственность. Это называется «платформенный капитализм». Наука оказывается реально, и даже потенциально приватизирована. Проводятся только «нужные» исследования, а любые альтернативные

направления кооптируются «в режиме реального времени». Мы оказываемся навсегда в некоем status quo. Учёные, представители академической, университетской среды могут придумывать всё, что угодно - конечный результат запрограммирован. Так сказать, feedback в действии.

Образование приватизируется («индивидуальный подход»). Наука приватизируется (зачем всё ваше знание, если на нём нельзя заработать?). И здесь мы видим действительную угрозу для университета, в самом определении которого - universitas - заложено, что он 1) ориентирован на «универсальное» знание, обогащающее всё человечество, а не отдельных индивидов, классы или организации в ущерб другим; 2) всегда играет в долгую, его не интересуют краткосрочные прибыли и выгоды. Университет по своей сути и содержанию является «корпорацией», т.е. искусственной личностью, «клетками», частицами которого являются люди, посвятившие себя его главной цели - в случае университета, созданию и распространению знания - которая преследуется из поколения в поколение. Другими формами «корпорации» являются города, национальные государства, транснациональные бизнес-корпорации. Можем ли мы представить «нацию-online»? Если и можем, то это уже всё-таки не нация. Город-online? Сегодня много говорят об «умных городах», которые в «режиме реального времени» решают большинство городских проблем, но в долгосрочном плане порождают одну мета-проблему - в «умных» городах живут «глупые» горожане. Об online-бизнес-фирмах мы уже говорили – остро встала проблема «платформенного капитализма», когда Google, Amazon, Uber или Facebook скупает всё на корню, любые стартапы и даже науку - для ещё большей прибыли или просто для упреждения любой конкуренции. Если логически продолжить этот ряд, то получится, что университет online - iUniversity - это тот, который будет учить(ся) за Вас! Там будет учить(ся) ваш аватар! Если можно

запрограммировать преподавание («дистант» - 1-я стадия, симуляция), значит можно запрограммировать и обучение (online - 2-я стадия, эмуляция)! Обучение = программирование (загрузка знаний, типа НЛП или дианетики); наука = status quo; инновация = форма контроля. Эмуляция!

Первоначально «корпорации» - universitas - были задуманы как способ коллективными межпоколенческими усилиями всех людей сделать человечество совершеннее. Наука и Образование должны возвышать человека! Но так думают люди с воображением - кто может смотреть через поколения, стратегически. Те же, кто «не способен смотреть дальше собственного носа», кто «слышит звон, да не знает, где он», трактуют этот символический проект буквально: надо, говорят они, направить Науку и Образование - как «тяжёлую артиллерию» - прямо в человека, трансформировав его телесность до кибернетической, а разум и сознание до компьютерно-программных. В этом смысле трансгуманисты - люди с очень плохим воображением, либо с его полным отсутствием. Символические вещи они понимают буквально («сказали копай (совершенствуй человека) – копаю (совершенствую)!»), а реальные выбрасывают как чистую условность. Университет, например. Сначала - его симуляция, потом - эмуляция. Но тогда знание становится всего лишь игрой.

Что же мы эмулируем, в том числе посредством iUniversity? Иногда в этой связи говорят о «сингулярности», т.е. переходе в новое качество, об аристотелевской «целевой» причине в действии, поскольку настоящее оказывается детерминировано «неизбежным» будущим и т.п. Но ответ гораздо проще. И представители академического сообщества должны это понимать лучше других. Университет – форма universitas, «корпорация», которая выходит за рамки наличного и тем самым делает возможным человека, его мышление, и которая пришла на смену societas, «сетям», Империи, в которой человека «пока ещё»

нет, поскольку он просто невозможен «в режиме реального времени». Весь прогресс человечества всегда был связан с переходом от *societas* к *universitas*, а не наоборот. Поэтому все разговоры о «социальных сетях», «цифровизации», *online*, «сингулярностях» - «перекладывание с больной на здоровую», они «искривляют пространство» и таким образом направляют нас не вперёд, не в будущее, а назад, в прошлое, когда человека «ещё не было», поскольку он появляется только в *universitas*, который они так хотят отменить. И именно поэтому «эмулируемое» будущее так непрозрачно, несмотря на все призывы к прозрачности – потому что это только иллюзия будущего, а на самом деле - «тёмное прошлое», маскирующееся под прогресс. Так что вопрос о *iUniversity* – это вопрос о перспективах человека. В рамках *societas* их нет...

Литература

1. Талеб Н. Чёрный лебедь. Под знаком непредсказуемости. М.: КоЛибри, Азбука-Аттикус, 2020. 736 с.
2. Lyotard J.-F. The postmodern condition: A report on knowledge. Minneapolis: Minnesota University Press, 1984. 138 p.
3. Mirowski P. The future(s) of open science // Social Studies of Science, 2018, Vol. 48(2). Pp. 171–203.

Уткін Олег Сергеевич

магістр філософії, аспірант

кафедри філософії ОНУ імені І. І. Мечникова

г. Одеса, Україна

utkinoleh@gmail.com

ОБРАЗОВАНИЕ ON-LINE: ОТКРЫТАЯ ФИЛОСОФСКОЯ ШКОЛА

Сложившая ситуация карантинных ограничений породила новые условия, обрамляющие процесс образования. С одной стороны, роли ученика и учителя остались прежними, где учитель есть вечный ученик, который отдаёт себе отчёт в том, что он не владеет необходимым знанием, сколько бы лет он ни занимался разработкой своей специализированной темы. Ученик же, в этом контексте – тот, кто пока ещё верит в однозначность частных истин. С другой стороны, пандемия создала новый фон, новые правила игры, подстраиваясь под которые и ученик, и учитель способны сохранить себя как транслирующие и принимающие начала. Именно эта способность к адаптации оказалась необходимым фактором для качественного функционирования в новых (ощутимо динамических, становящихся) границах.

История развития Открытой философской школы (далее – ОФШ, школа), в определенной мере, демонстрирует попадания и промахи в эту подвижную рамку. Объект рамки должен успевать подстраиваться под всё новые и новые границы, соответственно он сам должен лишиться некоторой статичности, стать процессом. Стало быть, описывать проект ОФШ как некий процесс, значит не противоречить ни динамическим рамкам, ни их объекту.

ОФШ открылась в феврале 2020 года на базе кафедры философии ОНУ имени И. И. Мечникова. Организатор и автор идеи – кандидат

философских наук, Елена Сергеевна Петриковская, предложила уникальный для нашей страны формат – качественные бесплатные регулярные циклы лекций по философии и философским дисциплинам, которые читают преподаватели и сотрудники ОНУ. Основная задача школы, на тот период – профессиональная ориентация.

В феврале-марте 2020 года лекторами ОФШ были:

- организатор ОФШ, кандидат философских наук, доцент Елена Сергеевна Петриковская с курсом *«Антропология»*;
- кандидат философских наук, доцент Мартынюк Эдуард Иванович, курс *«Введение в религиоведение»*;
- доктор философских наук, профессор Секундант Сергей Григорьевич, курс *«Конфуций: сокровища древнекитайской мудрости»*;
- доктор философских наук, профессор Шевцов Сергей Павлович, курс *«Школа классики»*;
- соорганизатор ОФШ, магистр философии, аспирант кафедры философии Уткин Олег Сергеевич, курс *«Аналитика мистицизма»*.

Также было введено два чередующихся курса: магистра культурологии, аспиранта кафедры философии Козакова Михаила Михайловича *«История философских идей»* и курс аспиранта кафедры философии Спасского Игоря Дмитриевича *«Беседы о мышлении»*. Оба курса читались поочередно.

Отдельно стоит выделить особое мероприятие *«Лаборатория философской мысли»*, которое позже сыграло значительную роль в становлении ОФШ. На момент февраля-марта 2020 года «Лаборатория философской мысли» была введена как возможность предоставить слово сотрудникам кафедры, которые по тем или иным причинам не смогли подключиться к преподаванию в рамках ОШФ. Тогда же идея «Лаборатории...» претерпела первые трансформации. Мероприятие стало площадкой для предоставления слова не только сотрудникам кафедры, но и выпускникам кафедры философии. На деле же, с самого

начала «Лаборатория...» стала гостевым форматом, который открыли специально приглашенные друзья кафедры Вячеслав Рубский и Евгений Голуб.

Все лекции ОФШ проходили три раза в неделю (среда, четверг, пятница) в стенах философского отделения факультета истории и философии ОНУ, по адресу улица Новосельского, 64. Введение карантинных ограничений вынудило организаторов приостановить функционирование ОФШ.

С марта по сентябрь 2020 года организаторы занимались разработкой стратегии дальнейшего функционирования школы, которое не должно было зависеть от карантинной ситуации. В этот период было принято решение – в случае введения новых изоляционных ограничений – перевести школу в on-line формат. Наиболее оптимальной под нужды ОФШ оказалась платформа Zoom. Сами курсы школы и её общая стратегия были пересобраны. Осмысление слабых и сильных сторон, взвешивание возможностей, реалий, рисков, перспектив, позволило сконструировать новую парадигму развития проекта. Теперь ОФШ – открытая площадка для всех желающих приобщиться к философии, независимо от возраста, социального статуса, политических предпочтений и т. д. Доступная университетская философия, покидающая стены альма-матер, которая переливается в сетевое пространство, с одной основной целью – показать философию. Безусловно, подобная амбиция не отменяет второстепенных задач, как профорентационного характера, так и рекламного. Отдельным пунктом следует упомянуть о таких задачах как: развитие творческого, критического и категориального мышления, нравственных и этических основ, тяги к знаниям.

Погружаясь в сетевой океан, школа выстроила стратегию с учётом глубины возможного погружения – большинство Zoom лекций теперь записывается и выкладывается в открытом доступе, на специально

созданном для этого You-Tube канале кафедры философии ОНУ [2]. Из всех предыдущих мероприятий школы осталась только «Лаборатория философской мысли», на которую организаторы теперь стали приглашать коллег, специалистов, авторов из разных уголков украиноязычного и русскоязычного пространства. On-line формат открыл новые перспективы, когда уже сами лекторы, не только читают курс, но и приходят в качестве слушателей. ОФШ, таким образом превратилась в центр повышения квалификации, при этом сохранила открытость для всех желающих. Сама же «Лаборатория» была разбита на два отдельных мероприятия: с прежним названием – «Лаборатория философской мысли», куда специально приглашаются гости-специалисты, с темой своего научного и философского интереса и «Лаборатория философского текста». «Лаборатория философского текста» задумывалась как формат, где в центре внимания конкретный текст, а лектор является транслятором взгляда. Формально мероприятие открылось с лекции аспиранта кафедры философии Уткина О. С. «*Ламрим Ченмо как введение в философию Гелуг*», но так как в дальнейшем этот формат стал гостевым, где сами авторы и редакторы презентуют свои тексты и переводы, то открытие его можно связывать с презентацией первого русского перевода *Страсбургского папируса Эмпедокла*, который провела в рамках ОФШ старший преподаватель кафедры истории философии Института философии и права НГУ, кандидат философских наук, *Афонасина А. С.*

На данный момент (конец марта 2021 г.) с сентября 2020 года специальными гостями обеих Лабораторий стали: *Афонасин Е. В., Афонасина А. С., Бильченко Е. В., Йосипенко С. Л., Малахов В. А., Месяц С. В., Пустовит А. В., Нофал Ф. А., Чайка Т. А.* – первоклассные специалисты, переводчики, авторы.

Виртуальные двери ОФШ теперь открываются каждую пятницу. Решение проводить встречи по пятницам было принято

с учётом пожеланий посетителей школы. Время и форматы также корректировались с учётом возможностей и потребностей конечного потребителя. На данный момент постоянными лекторами ОФШ являются:

- *Голубович Инна Владимировна*, заведующая кафедрой философии ОНУ, доктор философских наук, профессор. Курс «*Жизнь философа и философия как образ жизни*»; модерация встреч.

- *Петриковская Елена Сергеевна*, организатор Открытой философской школы, кандидат философских наук, доцент. Курс «*На границах человека, поворот к нечеловеческому в культуре и гуманитарном знании*»; разовые лекции, посвященные значительным философским датам; модерация мероприятий.

- *Тихомирова Фарида Ахметовна*, кандидат философских наук, доцент. Курс «*Антропоцен. Философский комментарий*»; модерация официальной Facebook страницы школы [1].

- *Уткин Олег Сергеевич*, соорганизатор Открытой философской школы, магистр философии, аспирант кафедры философии ОНУ. Курс «*Античный неоплатонизм*»; разовые лекции; модерация мероприятий; администрирование официальной Facebook страницы школы и YouTube канала кафедры философии;

- *Шевцов Сергей Павлович*, доктор философских наук, профессор. Курс «*Школа классики*».

В ноябре 2020 года организаторам школы удалось добиться информационной поддержки от Департамента образования и науки Одесской городского совета, что, впрочем, никак не сказалось на информационной представленности ОФШ. Школа функционирует сугубо на волонтерских началах и её шаги совершаются по добровольному согласию организаторов и её участников. Не имея необходимых средств, ОФШ, между тем демонстрирует живучесть в условиях неопределённости. Так двигателем процесса является

непосредственная любовь к философии, а школа становится поводом. ОФШ сама по себе есть динамичный проект, некие постоянные метаморфозы – то, чем является, являлась, и, пожалуй, будет являться наша жизнь при любых условиях.

Литература

1. Відкрита філософська школа. URL: <https://www.facebook.com/groups/310708616909797> (дата обращения: 26.03.2021).
2. Кафедра філософії ОНУ імені І. І. Мечникова. URL: https://www.youtube.com/channel/UCx90ra6Er_orUT8gh2DdBLw (дата обращения: 26.03.2021).

Петриковская Елена Сергеевна

кандидат философских наук,

доцент кафедры философии

ОНУ имени И.И. Мечникова

г. Одесса, Украина

cognition@onu.edu.ua

ИЗОБРЕСТИ УНИВЕРСИТЕТ ЗАНОВО

Конференция «УНИВЕРСИТЕТ ONLINE. ОБРАЗОВАНИЕ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ» состоялась, во-первых, как обмен опытом обживания новейших образовательных технологий, во-вторых, как философское осмысление новой социальной реальности, для которой сегодня характерна глубокая и многоплановая неопределенность. Закономерно, что конференция задумана и организована кафедрой философии: именно философы могут и должны выступать экспертами в этой области. По складу своего ума философы не склонны поддерживать «технологический детерминизм» или думать лишь об успешной адаптации к новым условиям работы (пресловутой «антихрупкости»). Они выступают за всестороннее обсуждение последствий перехода образования в виртуальную форму. Для анализа глобальных трендов необходима широкая и одновременно основательно продуманная перспектива, которая задается философией. Не случайно, крупнейшие вузы нашей страны и зарубежья активно привлекают философов к изучению цифровой повестки современного преподавателя (Open Education Forum, 15 марта 2021 г.; программа повышения квалификации «Цифровая педагогика современного университета» МГУ имени М.В. Ломоносова, разработанная философами по поручению ректора).

Как показала дискуссия, пандемия впервые всерьез обратила преподавателей к осмыслению не столько своей цифровой

компетентности или медиаграмотности, сколько кризиса образования, заставила думать языком кризисов. Дистанционное преподавание в условиях карантина создало много проблем, однако и предоставило уникальные возможности для совершенствования и повышения качества образования. Участники конференции – преподаватели и исследователи в одном лице - щедро делились своими рекомендациями по снижению негативных последствий цифровизации. То есть оказалось, что они еще и режиссеры своих курсов. Может поэтому ни один из участников конференции не поднял избитую тему «профессионального выгорания» преподавателя во время пандемии. Никто не ждет подробных инструкций от руководителей образования (министерство или департаменты образования и науки), каждый сам разрабатывает план действий по самосовершенствованию и развитию профессиональных компетентностей в изменившихся условиях преподавания. Все понимают, что изменения неизбежны и в постковидном мире образование будет принципиально другим. В этих условиях перед руководством университета встала необходимость создать стратегию виртуализации, отвечающую потребностям современного студента (университет без стен, гибридный кампус и т.п.). Если университеты не смогут предложить качественное онлайн образование, студенты предпочтут образовательные платформы.

На Второй Зимней философской школе (Одесса, ОНУ имени И.И. Мечникова, январь 2020 г.) для ее участников (школьники 8 – 11 классов) была организована итоговая дискуссия «Университет XXI» (к 155-летию Одесского университета). В ходе дискуссии обсуждались проекты идеального, по мнению школьников, университета будущего. Университет в их представлении – это возможность полноценно осмыслить то, что получили в школе; место обширного творческого мышления; среда, где создается интеллектуальная элита общества. Отдельное внимание школьники уделили и студенческому городку

(кампусу) как центру студенческих дискуссий. Для будущих абитуриентов большое значение имеет возможность выбирать дисциплины подготовки (с этим ассоциируется свободное образование), доступность компьютеров, международное сотрудничество и наличие конкурсов. Любопытно, что школьники предложили оптимальные с их точки зрения сроки обучения (4 года для бакалаврата, 1,5 – для магистратуры, 2 – для «сверхмагистратуры» (так назвали аспирантуру/докторантуру) - 2 года). Не зная, как обстоит дело в действительности, ошиблись они только в отношении аспирантуры, которая сейчас занимает 4 года. Разговор по поводу миссии университета в современном мире у нас – организаторов Зимней философской школы, преподавателей ОНУ и одесских школьников - тогда получился. О чем мы сможем поговорить после пандемии? О конце старой трансляционной модели передачи знаний, о новых отношениях между преподавателем и студентом, о начале нашего совместного обучения.

На конференции прозвучала мысль, что в недалеком будущем потребность в университетских зданиях упадет, они станут музеями или хранилищами реликвий. Не исключено, что на городских улицах появятся очередные руины, окруженные ностальгическими воспоминаниями. Такие размышления о «конце университета» никого не пугают, поскольку никто не сомневается в возможности трансляции знаний любым удобным путем. В этом почти авангардистском порыве есть опасность пройти мимо важных вопросов. По мысли Б. Ридингса, обитать на руинах Университета – значит уделять серьезное внимание его актуальной сложности, осуществляя непрерывную работу по переопределению пространств, завещанных нам историей, в темпоральность которой мы больше не включены [2]. Действительно ли университет является образовательным средоточием общества? Как вернуть этому хрупкому пространству встречи с Другим необходимую устойчивость? Я предлагаю поставить вопрос о переизобретении

университета заново.

Европейский университет эпохи модерна, основателем которого является кантианец Вильгельм фон Гумбольдт, решал задачу «образования посредством науки», что рассматривалось как автономная цель воспитания самостоятельного гражданина, опирающегося в своих суждениях и поступках на универсальную картину мира. Центром университетской системы В. Гумбольдта был философский факультет, объединявший тогда все теоретические науки. С середины XIX века усиливается автономизация и специализация научных дисциплин, что постепенно делает нереализуемой достижение единой цели «образования». К тому же наступил кризис философской претензии на синтез всего теоретического знания. В конце концов, наука превращается в сферу профессионального исследования, из которой исключаются все мировоззренческие элементы. Все это разрушило идею Гумбольдта, в основе которой - образование гражданина посредством науки. Проект Гумбольдта оказался подорван из-за отчуждения знания от человека дисциплинарной специализацией. Традиционные гуманитарные дисциплины продолжают утрачивать свою значимость в университетах XXI века, которые подчиняются рыночной логике, экономике глобализации и идеалу (рыночной) эффективности.

Кризис университета оказывается шансом для возрождения. Профессор Стэндфордского университета Х.У. Гумбрехт возвращается к идеям Гумбольдта и утверждает, что Университет является исключительно местом производства нового знания [1]. Он считает опасной тенденцию выводить инновации за пределы университета. Университет – это образовательное место, где создается более сложная картина мира, сохраняющая возможности для альтернативной точки зрения. Глобальной опасностью Гумбрехт считает нормализацию жизни общества, отсутствие в ней интенсивности, противодействовать чему призван университет, в котором на высоком уровне читаются

гуманитарные дисциплины. И проводятся семинары по философии, которые помогают людям усложнить их понимание мира. Именно в университете только и может появиться публичный интеллеktуал, стремящийся к универсальному просвещению. Доступ к универсальному знанию необходим каждому индивиду для завершения личностного роста. Именно об этом говорили наши школьники, когда воображали свой Университет. Не существует общей модели Университета Будущего. В поиске нового языка для описания его роли в нашей жизни и переопределения его как современного института важно не упустить возможность университета как места совместного мышления, где преподаватели и студенты совместно работают над вопросами. Как это будет реализовано – онлайн или непосредственно в аудитории – не имеет большого значения. Мы должны дать понять нашим студентам, что информацию, факты и прочие готовые ответы они могут получить в интернете. Но никакое знание, тем более огульное, не освобождает нас от задачи мыслить. Университетское сообщество – это сообщество людей, желающих мыслить, это бесконечный диалог.

Литература

1. Гумбрехт Х. У. «Башня из слоновой кости»: о будущем гуманитарного образования // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». Вип. № 55. Койнонія. Філософія Іншого та богослов'я спілкування. Харків, 2016. С. 13 – 27.
2. Ридингс Б. Университет в руинах [Текст] / Билл Ридингс ; [перевод с английского А. М. Корбута ; под общей редакцией М. А. Гусаковского]. Минск : БГУ , 2009. 248 с.

Наукове видання

УНІВЕРСИТЕТ ONLINE.

ОСВІТА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 7 квітня 2021 року

Мережеве видання

(українською, російською й англійською мовами)

Комп'ютерна верстка й оригінал-макет – О.С. Петриківська

Системні вимоги:

операційна система Windows XP або новіша,
macOS 10.12 або новіша, Linux.

Програмне забезпечення для читання файлів PDF.

Обсяг даних 2,1 Мб

Прийнято до публікації « » травня 2021 року

URL: http://liber.onu.edu.ua/pdf/education_pandemic.pdf

Видавець і виготовлювач

С.Л. Назарчук

65009, Одеса, Фонтанська дорога, 10.

Тел. 050 905 23 77. E-mail: selen_odessa@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7024 від 23.12.2019.

**ДАНЕ ВИДАННЯ ПРИЗНАЧЕНЕ ВИКЛЮЧНО
ДЛЯ ПУБЛІКАЦІЇ НА ЕЛЕКТРОНИХ НОСІЯХ**